

Pavel Klener et al.

4 VNITŘNÍ LÉKAŘSTVÍ

Čtvrté, přepracované a doplněné vydání

Upozornění

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele.

Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Galén

Na Bělidle 34, 150 00 Praha 5

www.galen.cz

© Galén, 2012

Pavel Klener et al.

VNITŘNÍ LÉKAŘSTVÍ

Čtvrté, přepracované a doplněné vydání

Za podporu vydání děkujeme společností

Bristol-Myers Squibb

Pavel Klener et al.

4 VNITŘNÍ LÉKAŘSTVÍ

Čtvrté, přepracované a doplněné vydání

**GALÉN
KAROLINUM**

Hlavní autor a pořadatel

prof. MUDr. Pavel Klener, DrSc.
Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
I. interní klinika – klinika hematologie;
Ústav hematologie a krevní transfuze, Praha

Hlavní recenzent

prof. MUDr. Jan Petrášek, DrSc.
Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
III. interní klinika – klinika endokrinologie a metabolismu

Pavel Klener et al.

VNITŘNÍ LÉKAŘSTVÍ

Čtvrté, přepracované a doplněné vydání (první elektronické)

Vydalo nakladatelství Galén, Na Bělidle 34, 150 00 Praha 5
a Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, Ovocný trh 3–5, 116 36 Praha 1
Prorektor-editor prof. RNDr. Petr Volf, CSc. (Univerzita Karlova v Praze)
Editor PhDr. Lubomír Houdek
Šéfredaktorka PhDr. Soňa Dernerová
Odpovědná redaktorka MUDr. Dina Válková
Dokumentace z archivu autorů a nakladatelství Galén
Sazba Milena Honců, Galén
Určeno odborné veřejnosti
G 301024

www.cupress.cuni.cz

Podpořeno výzkumným záměrem: MSM 0021620808 (kap. 5), MSM 0021620806 (kap. 7),
MSM 0021620808, VZ VFN 2005 (kap. 8), MSM 0021620807 (kap. 27).

Všechna práva vyhrazena.

Tato publikace ani žádná její část nesmí být reprodukována, uchovávána v rešeršním systému nebo přenášena jakýmkoli způsobem (včetně mechanického, elektronického, fotografického či jiného záznamu) bez písemného souhlasu nakladatelství.

Autoři i nakladatelé vynaložili značné úsilí, aby informace o léčivech odpovídaly stavu znalostí v době zpracování díla. Nakladatelé za ně nenesou odpovědnost a doporučují řídit se údaji o dávkování a kontraindikacích uvedených výrobcí v příbalovém letáku příslušného léčivého přípravku.

Týká se to především přípravků vzácněji používaných a nově uváděných na trh.

V textu jsou používány ochranné obchodní známky léků a dalších produktů.

Absence symbolů ochranných známek (®, ™ ap.) neznamená, že jde o nechráněné názvy a značky.

© Galén, 1999, 2001, 2006, 2011

ISBN 978- 80-7262-857-5 (PDF)

ISBN 978-80-7262-858-2 (PDF pro čtečky)

AUTORSKÝ KOLEKTIV

HLAVNÍ AUTOR A POŘADATEL

prof. MUDr. Pavel Klener, DrSc.
Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
I. interní klinika – klinika hematologie;
Ústav hematologie a krevní transfuze, Praha

HLAVNÍ RECENZENT

prof. MUDr. Jan Petrášek, DrSc.
Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
III. interní klinika – klinika endokrinologie
a metabolismu

AUTOŘI

prof. MUDr. Michael Aschermann, DrSc.
Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
II. interní klinika – klinika kardiologie a angiologie

prof. MUDr. Jiřina Bartůňková, DrSc.
Univerzita Karlova v Praze, 2. LF UK a FNM,
Ústav imunologie

doc. MUDr. Radim Bečvář, CSc.
Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
Revmatologická klinika;
Revmatologický ústav, Praha

MUDr. Jan Bělohávek, Ph.D.
Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
II. interní klinika – klinika kardiologie a angiologie

doc. MUDr. Jiří Beneš, CSc.
Univerzita Karlova v Praze, 3. LF UK a FNB,
Klinika infekčních nemocí

prof. MUDr. Marie Brodanová, DrSc.
Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
I. interní klinika – klinika hematologie

prof. MUDr. Petr Broulík, DrSc.
Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
III. interní klinika – klinika endokrinologie
a metabolismu

prof. MUDr. Jan Bultas, CSc.
Univerzita Karlova v Praze, 3. LF UK a FNKV,
Ústav farmakologie

doc. MUDr. Petr Cetkovský, Ph.D.
Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
Ústav klinické a experimentální hematologie

doc. MUDr. Petr Cieslar, CSc.
Medifin a. s., Praha

prof. MUDr. Renáta Cífková, CSc.
Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
II. interní klinika – klinika kardiologie a angiologie;
Centrum kardiovaskulární prevence 1. LF UK
a FTN, Praha

doc. MUDr. Jaroslav Čermák, CSc.
Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
Ústav klinické a experimentální hematologie

prof. MUDr. Richard Češka, CSc.
Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
III. interní klinika – klinika endokrinologie
a metabolismu

MUDr. Helena Dejmková
Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
Revmatologická klinika;
Revmatologický ústav, Praha

prof. MUDr. Petr Dítě, DrSc.

Masarykova univerzita v Brně, LF MU a FN Brno,
Interní gastroenterologická klinika

MUDr. Šárka Forejtová

Revmatologický ústav, Praha

prof. MUDr. Přemysl Frič, DrSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a ÚVN,
Interní klinika

doc. MUDr. Zdenka Gašová, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN, Ústav
klinické a experimentální hematologie

MUDr. Jan Haber, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
I. interní klinika – klinika hematologie

prof. MUDr. Václav Hána, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
III. interní klinika – klinika endokrinologie
a metabolismu

prof. MUDr. Jiří Homolka, DrSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
I. klinika tuberkulózy a respiračních nemocí

MUDr. Radkin Honzák, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK,
Ústav všeobecného lékařství

prof. MUDr. Karel Horký, DrSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
II. interní klinika – klinika kardiologie a angiologie

MUDr. Jiří Humhal

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
II. interní klinika – klinika kardiologie a angiologie

prof. MUDr. Antonín Jabor, CSc.

Institut klinické a experimentální medicíny, Praha,
pracoviště laboratorních metod

MUDr. Pavel Jansa, Ph.D.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
II. interní klinika – klinika kardiologie
a angiologie, Centrum pro plicní hypertenzi

MUDr. Hana Jarošová

Revmatologický ústav, Praha

doc. MUDr. Václav Jirásek, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
IV. interní klinika – klinika gastroenterologie
a hepatologie

doc. MUDr. Milan Kaláb, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
IV. interní klinika – klinika gastroenterologie
a hepatologie

doc. MUDr. Debora Karetová, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
II. interní klinika – klinika kardiologie
a angiologie

prof. MUDr. Josef Kautzner, CSc.

Institut klinické a experimentální medicíny, Praha,
Klinika kardiologie

prof. MUDr. Antonín Kazda, DrSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
Ústav klinické biochemie
a laboratorní diagnostiky

MUDr. Pavel Klener jr. Ph.D.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
Ústav patologické fyziologie;
I. interní klinika – klinika hematologie

prof. MUDr. Vladislav Klener, CSc.

Státní úřad pro jadernou bezpečnost, Praha

doc. PaedDr. Pavel Kolář, Ph.D.

Univerzita Karlova v Praze, 2. LF UK a FNM,
Klinika rehabilitace a tělovýchovného lékařství

prof. MUDr. František Kölbel, DrSc.

Univerzita Karlova v Praze, 2. LF UK a FNM,
Interní klinika

MUDr. Irena Koudelková

Revmatologický ústav, Praha

doc. MUDr. Jiří Král, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
III. interní klinika – klinika endokrinologie
a metabolismu

prof. RNDr. Jan Krejsek, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, LF UK Hradec
Králové, Ústav klinické imunologie a alergologie

prof. MUDr. Michal Kršek, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
III. interní klinika – klinika endokrinologie
a metabolismu

MUDr. Jana Lachmanová

Všeobecná fakultní nemocnice, Praha,
Klinika nefrologie

doc. MUDr. Zdeňka Límanová, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
III. interní klinika – klinika endokrinologie
a metabolismu

MUDr. Karel Lukáš, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
IV. interní klinika – klinika gastroenterologie
a hepatologie

JUDr. Jan Mach

Česká lékařská komora, Praha

prof. MUDr. Zdeněk Mareček, DrSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a ÚVN,
Interní klinika

prof. MUDr. Josef Marek, DrSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
III. interní klinika – klinika endokrinologie
a metabolismu

prof. ing. Kyra Michalová, DrSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
Ústav klinické biochemie a laboratorní diagnostiky,
Centrum nádorové cytogenetiky;
Ústav hematologie a krevní transfuze, Praha,
Cytogenetické oddělení

MUDr. František Novák, Ph.D.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
IV. interní klinika – klinika gastroenterologie
a hepatologie

doc. MUDr. Tomáš Paleček, Ph.D.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
II. interní klinika – klinika kardiologie a angiologie

doc. MUDr. Petr Panzner, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, LF UK a FN Plzeň,
Ústav klinické imunologie a alergologie

prof. MUDr. Karel Pavelka, DrSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
Revmatologická klinika;
Revmatologický ústav, Praha

prof. MUDr. Daniela Pelclová, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
Klinika nemocí z povolání

prof. MUDr. František Perlík, DrSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
Farmakologický ústav

MUDr. Hanuš Rozsypal, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a FNB,
Klinika infekčních a tropických nemocí

MUDr. Peter Salaj

Ústav hematologie a krevní transfuze, Praha,
Centrum pro trombózu a hemostázu

MUDr. Jiří Spáčil, CSc.

Všeobecná fakultní nemocnice, Praha,
III. interní klinika – klinika endokrinologie
a metabolismu

MUDr. Petr Sucharda, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
III. interní klinika – klinika endokrinologie
a metabolismu

prof. MUDr. Štěpán Svačina, DrSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
III. interní klinika – klinika endokrinologie
a metabolismu

prof. MUDr. Jan Škrha, DrSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
III. interní klinika – klinika endokrinologie
a metabolismu

MUDr. Jiří Štolfa

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
Revmatologická klinika;
Revmatologický ústav, Praha

prof. MUDr. Vladimír Tesař, DrSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
Klinika nefrologie

prof. MUDr. Eva Topinková, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
Geriatrická klinika

prof. MUDr. Marek Trněný, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
I. interní klinika – klinika hematologie;
Ústav hematologie a krevní transfuze

doc. MUDr. Milan Tuček, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
Klinika nemocí z povolání

doc. MUDr. Petr Urbánek, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a ÚVN,
Interní klinika

MUDr. Petr Vařejka

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
II. interní klinika – klinika kardiologie
a angiologie

doc. MUDr. Pavel Vavřík, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a FNM,
Ortopedická klinika

prof. MUDr. Jiří Vencovský, DrSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
Revmatologická klinika;
Revmatologický ústav, Praha

prof. MUDr. Josef Veselka, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 2. LF UK a FNM,
Kardiovaskulární centrum

prof. MUDr. František Vosmík, DrSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
Dermatovenerologická klinika

doc. MUDr. Vladimír Votava, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
I. klinika tuberkulózy a respiračních nemocí

prof. MUDr. Jiří Widimský jr., CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
III. interní klinika – klinika endokrinologie
a metabolismu

prof. MUDr. Tomáš Zima, DrSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN,
Ústav klinické biochemie
a laboratorní diagnostiky

OBSAH

Obecná část

1. HISTORIE VNITŘNÍHO LÉKAŘSTVÍ

Václav Jirásek

2. ÚVOD DO VNITŘNÍHO LÉKAŘSTVÍ

Pavel Klener

2.1.	Vyšetření nemocného	7
2.2.	Diagnóza	8
2.3.	Terapie vnitřních nemocí	8
2.4.	Prognóza	10
2.5.	Ekonomická hlediska při diagnostice a terapii	10
2.6.	Komunikace lékař–pacient	12
	(Radkin Honzák)	
2.6.1.	Pokus o definici	12
2.6.2.	Komunikační postupy – předpoklady pro správnou komunikaci	13
2.6.3.	Různé formy komunikace	13
	Komunikační šum	14
2.6.4.	Pravda na nemocničním lůžku	15
2.6.5.	Maastrichtský systém	15
2.7.	Základní informace z medicínského práva	16
	(Jan Mach)	
2.7.1.	Přehled základní zdravotnické legislativy	16
2.7.2.	Úmluva o lidských právech a biomedicíně	17
2.7.3.	Informovaný souhlas	17
	■ Pozitivní revers	18
	■ Negativní revers	18
2.7.4.	Poskytování zdravotní péče bez souhlasu pacienta	19
	■ Nezletilý pacient a pacient zbavený způsobilosti k právním úkonům	19
2.7.5.	Zdravotnická dokumentace	20
2.7.6.	Ochrana osobních údajů, povinná mlčenlivost	20
2.7.7.	Právní odpovědnost interního lékaře	21
2.7.8.	Lékař a agresivní pacient	22
2.7.9.	Právní ochrana lékaře	22

3. NEJČASTĚJŠÍ PŘÍZNAKY VNITŘNÍCH CHOROB

Pavel Klener

3.1.	Změny tělesné teploty	25
3.1.1.	Zvýšení tělesné teploty	25
3.1.2.	Snížení tělesné teploty	28
3.2.	Únava a slabost	28
3.3.	Poruchy chuti k jídlu	29
3.3.1.	Ztráta chuti k jídlu	29
3.3.2.	Nadměrná chuť k jídlu	30
3.4.	Změny tělesné hmotnosti	30
3.4.1.	Úbytek tělesné hmotnosti	30
3.4.2.	Přírůstek hmotnosti	31
3.5.	Nevolnost a zvracení	31
3.6.	Bolest	33
3.7.	Dušnost	39
3.8.	Kašel	40
3.9.	Cyanóza	41
3.10.	Otoky	42
3.11.	Poruchy močení	43
3.12.	Poruchy defekace	43
3.13.	Zvětšení mizních uzlin	44
3.14.	Zvětšení sleziny	46
3.15.	Poruchy vědomí	47
3.16.	Poruchy spánku	50
3.17.	Krvácivé projevy	51
3.18.	Ikterus	52
3.19.	Pruritus	54
3.20.	Kožní projevy vnitřních chorob	55
	(František Vosmík)	
3.20.1.	Běžné kožní choroby a jejich systémové asociace	56
3.20.2.	Systémové choroby s kožními projevy	58
3.20.3.	Kožní projevy nádorových onemocnění	59

4. ZÁKLADY OBEČNÉ A KLINICKÉ FARMAKOLOGIE

František Perlík

4.1.	Základy farmakokinetiky	62
4.1.1.	Absorpce	62
4.1.2.	Distribuce	63
4.1.3.	Biotransformace	63
	Variabilita metabolismu léčiv	63

4.1.4.	Exkrece	65
4.1.5.	Farmakokinetický princip individualizace dávkování	66
4.2.	Základy farmakodynamiky	67
4.2.1.	Faktory ovlivňující účinek látek	67
4.2.2.	Vliv hemodynamických změn	67
4.2.3.	Jaterní onemocnění	67
4.2.4.	Onemocnění ledvin	69
4.3.	Lékové interakce	70
4.3.1.	Klinický význam lékových interakcí	71
4.4.	Nežádoucí účinky léčiv	73
4.5.	Hodnocení farmakoterapie	73
4.5.1.	Farmakovigilance	75
4.5.2.	Hodnocení účinků farmakoterapie v praxi	75
4.6.	Racionální používání léčiv	75
4.6.1.	Několik praktických informací	76

5. ZÁKLADY KLINICKÉ ONKOLOGIE

Pavel Klener

5.1.	Patofyziologický úvod	77
5.1.1.	Nádorový růst	77
5.1.2.	Možnosti ovlivnění nádorového růstu	79
5.2.	Epidemiologie nádorů	79
5.3.	Diagnostika nádorů	80
5.3.1.	Základní diagnostické metody	80
5.3.2.	Posouzení rozsahu onemocnění – staging	82
	Klasifikační systém TNM	82
5.3.3.	Určení zbytkové nádorové populace	83
5.3.4.	Posuzování léčebné odpovědi	83
5.4.	Terapie nádorových onemocnění	84
5.4.1.	Chirurgická terapie	84
5.4.2.	Terapie zářením	85
5.4.3.	Chemoterapie	86
	Adjuvantní a neoadjuvantní chemoterapie ..	87
	Různé možnosti posílení účinnosti chemoterapie	88
5.4.4.	Hormonální terapie	88
5.4.5.	Imunoterapie	89
5.4.6.	Biomodulační terapie	90
5.4.7.	Cílená léčba	92
5.5.	Nežádoucí účinky protinádorové léčby	94
5.6.	Nejzávažnější nežádoucí účinky cytostatik a jejich léčba	96
5.6.1.	Poškození krevetvorby	96
5.6.2.	Gastrointestinální toxicita	96
5.6.3.	Poškození kůže a kožních adnex	97
5.6.4.	Poškození plic	97
5.6.5.	Poškození srdce	97
5.6.6.	Poškození ledvin a močového ústrojí	98
5.6.7.	Méně časté projevy toxicity	98
5.7.	Paliativní terapie	99
	Terapie nádorových výpotků	99
	Terapie metastáz v CNS	99
	Terapie jaterních metastáz	99
	Terapie kostních metastáz	100
	Terapie syndromu horní duté žíly	100
5.8.	Doplňková a podpůrná terapie	100
5.8.1.	Infekční komplikace	100
5.8.2.	Nutriční deficit	101
5.8.3.	Metabolické poruchy	102
5.8.4.	Bolest u onkologických nemocných	102
5.9.	Rizika tzv. alternativní medicíny v onkologii	103
5.10.	Prevence nádorových onemocnění	103

6. IMUNITNÍ SYSTÉM – OBECNÁ CHARAKTERISTIKA

Jiřina Bartůňková

6.1.	Základní charakteristika imunitního systému	105
6.2.	Složky imunitního systému	105
6.2.1.	Buněčná imunita	105
6.2.2.	Humorální imunita	106
6.2.3.	Nespecifická imunita	106
6.2.4.	Specifická imunita	107
6.3.	Komunikace mezi složkami imunity	108
6.3.1.	Cytokiny	108
6.3.2.	Adhezni molekuly	109
6.4.	HLA systém	110
6.5.	Fyziologická imunitní reakce	110
6.5.1.	Imunitní reakce jako souhra složek imunity	110
6.5.2.	Mechanismy tolerance	110
6.5.2.1.	Centrální tolerance	110
6.5.2.2.	Periferní tolerance	111
6.5.3.	Regulace imunitní reakce	111
6.6.	Zánět	111
6.6.1.	Proces zánětlivé reakce	112
6.6.2.	Systémová odpověď organismu na zánět	112
6.6.3.	Reparace poškozené tkáně	112
6.7.	Imunopatologické reakce	113
6.7.1.	Reakce časně přecitlivělosti (I. typ)	113
6.7.2.	Reakce cytotoxická (II. typ)	114
6.7.3.	Reakce imunokomplexová (III. typ)	115
6.7.4.	Reakce pozdní přecitlivělosti (IV. typ)	115
6.8.	Nemoci z poruch funkce imunity	116
6.9.	Protinádorová imunita	116
	(Jan Krejsek)	
6.9.1.	Protinádorové imunitní mechanismy	117
6.9.2.	Mechanismy odolnosti nádorů vůči imunitnímu systému	117
6.10.	Transplantační imunita	117
6.10.1.	Orgánové transplantace	118
6.10.2.	Hyperakutní a akcelerovaná rejekce	118
6.10.3.	Akutní rejekce	119
6.10.4.	Chronická rejekce	119
6.10.5.	Transplantace krevetvorných kmenových buněk	119
6.10.6.	Xenotransplantace	119
6.10.7.	Implantace	119

7. MOLEKULÁRNÍ A BUNĚČNÁ BIOLOGIE

Pavel Klener jr.

7.1.	Experiment a modelové systémy	122
7.2.	Výšetřovací metody v molekulární biologii	123
7.2.1.	Polymerázová řetězová reakce, detekce DNA o známé sekvenci	123
	Využití metody PCR	126
7.2.2.	Sekvenování DNA, mutační analýza	127
	Využití sekvenování DNA	128
7.2.3.	Klonování DNA, genová terapie	128
	Využití klonování DNA	130
7.2.4.	Southern blotting, DNA fingerprinting	130
7.2.5.	Northern blotting	131
7.2.6.	Western blotting, proteomika	131
7.3.	Buněčná terapie	132
7.4.	DNA mikročipy, detekce profilu genové exprese	135

8. GENETIKA A VNITŘNÍ LÉKAŘSTVÍ

Kyra Michalová

8.1. Klasifikace geneticky podmíněných chorob	139
8.1.1. Monogenní onemocnění.....	140
Autosomálně dominantní typ dědičnosti.....	140
Autosomálně recesivní typ dědičnosti.....	140
Dědičnost vázaná na X-chromosom.....	142
Dědičnost vázaná na Y-chromosom.....	142
Imprinting.....	142
Uniparentální disomie.....	142
Mitochondriální dědičnost.....	142
8.1.2. Vrozené aberace chromosomů.....	142
Odchylky autosomů a pohlavních chromosomů.....	144
■ Prenatální diagnostika.....	144
■ Individuální genetické odchylky.....	145
Mutace.....	145
Polymorfismy.....	145
8.1.3. Multifaktoriální onemocnění.....	145
Charakteristika multifaktoriální dědičnosti.....	145
Patologické stavy kvantitativního a kvalitativního charakteru.....	145
8.2. Metody klinické cytogenetiky	146
8.2.1. Klasická klinická cytogenetika.....	146
Vyšetřované tkáně.....	146
Barvení chromosomů.....	147
8.2.2. Molekulární cytogenetika.....	148
Fluorescenční hybridizace <i>in situ</i>	148
Sondy DNA.....	148
Srovnávací genomová hybridizace.....	149
Mnohobarevné karyotypování lidských chromosomů – mFISH a mBAND.....	150
8.2.3. Indikace k vyšetření klasickými a molekulárně cytogenetickými metodami.....	151
8.3. Projekt mapování lidského genomu a jeho využití v klinické praxi.....	151

9. ZÁKLADY KLINICKÉ GERIATRIE

Eva Topinková

9.1. Stárnutí	153
9.1.1. Demografické stárnutí.....	153
9.2. Geriatrie.....	153
9.2.1. Definice oboru.....	153
9.2.2. Geriatrický pacient.....	153
9.3. Nemocnost ve stáří	155
9.3.1. Epidemiologické údaje.....	155
9.3.2. Modifikovaný klinický obraz chorob.....	156
Atypická symptomatologie.....	156
Kaskádový a dominový účinek.....	157
Komorbidita, multimorbidita.....	157
Polypragmazie.....	157
Akcentace funkčního kontextu nemoci.....	157
Provázanost zdravotně-sociální.....	157

9.4. Komplexní geriatrické hodnocení.....	158
9.4.1. Multidimenzionální přístup.....	158
9.4.2. Problémové okruhy komplexního geriatrického vyšetření.....	158
9.4.3. Klinický význam komplexního geriatrického vyšetření.....	159
9.5. Farmakoterapie v geriatrii.....	159
9.5.1. Současná situace v preskripci u seniorů.....	159
9.5.2. Změna terapeutické hodnoty léčiv.....	159
9.5.3. Farmakokinetické a farmakodynamické změny ve vyšším věku.....	159
9.5.4. Nežádoucí účinky léčiv.....	160
9.5.5. Léky nevhodné u geriatrických pacientů a potenciálně prospěšná léčba.....	161
9.6. Geriatrické syndromy.....	161
9.6.1. Vymezení geriatrických syndromů.....	161
9.6.2. Syndrom sarkopenie, svalové slabosti a dekonidice.....	162

10. REHABILITACE

Pavel Kolář

10.1. Vymezení pojmů.....	165
10.2. Klasifikace funkční schopnosti, dysability a zdraví	165
10.3. Léčebná rehabilitace	166
10.3.1. Fyzioterapie.....	167
Diagnostické prostředky.....	167
Funkční klinické vyšetření.....	167
Funkční zátěžové vyšetření.....	167
Funkční vyšetření plic.....	167
Povrchová elektromyografie.....	168
Terapeutické prostředky.....	168
Pohybová terapie s využitím tělesné zátěže.....	168
Respirační fyzioterapie.....	168
10.3.2. Ergoterapie.....	169
10.3.3. Fyzikální terapie.....	169
Rozdělení FT podle druhu aplikované energie.....	169
Mechanoterapie.....	169
Termoterapie a hydroterapie.....	170
Elektroterapie.....	170
Fototerapie.....	170
Kombinovaná terapie a kombinace procedur fyzikální terapie.....	170
Rozdělení fyzikální terapie podle hlavního účinku.....	170
Fyzikální terapie s primárním analgetickým účinkem.....	170
Fyzikální terapie se sekundárním analgetickým účinkem.....	170
Fyzikální terapie s dominantně myorelaxačním účinkem.....	171
Fyzikální terapie s antiedematózním a trofiku podporujícím účinkem.....	171
Elektrostimulace a elektrogymnastika kosterních svalů.....	172
10.3.4. Balneoterapie.....	172

Speciální část

11. KARDIOLOGIE

Michael Aschermann

11.1. Přehled fyziologie srdce a krevního oběhu.....	175
11.1.1. Základní poznatky o srdeční funkci.....	175
11.1.2. Parametry srdeční funkce.....	176
11.1.3. Funkce krevního oběhu v klidu.....	179
11.1.4. Nervová regulace srdeční činnosti.....	179
11.2. Vyšetřovací metody v kardiologii.....	180
(Jan Bultas)	
11.2.1. Ambulantní monitorování EKG a krevního tlaku.....	180
11.2.2. Zátěžové testy.....	181
11.2.3. Echokardiografie (Tomáš Paleček).....	182
11.2.4. Invazivní vyšetřovací metody.....	186
11.3. Zástava oběhu a kardiopulmonální resuscitace.....	187
(Jan Bultas, Jan Bělohlávek)	
11.3.1. Základní neodkladná resuscitace.....	188
11.3.2. Rozšířená resuscitace.....	190
11.3.3. Terapie zástavy oběhu.....	191
11.3.4. Léčebné prostředky při kardiopulmonální resuscitaci.....	191
■ Farmakoterapie.....	191
■ Elektroimpulzoterapie.....	192
11.3.5. Poresuscitační péče.....	193
11.4. Šok (Jan Bělohlávek).....	196
11.4.1. Hypovolemický šok.....	197
11.4.2. Kardiogenní šok.....	198
11.4.3. Obstrukční a kompresivní šok.....	202
11.4.4. Distribuční šok.....	202
■ Septický šok.....	203
■ Anafylaktický šok.....	204
11.5. Srdeční selhání.....	205
(Jan Bultas, Michael Aschermann)	
11.5.1. Akutní levostranné srdeční selhání.....	207
11.5.2. Akutní pravostranné srdeční selhání.....	208
11.5.3. Chronické levostranné srdeční selhání.....	209
11.5.4. Chronické pravostranné srdeční selhání.....	210
11.5.5. Terapie srdečního selhání.....	212
11.5.6. Prevence srdeční nedostatečnosti.....	215
11.5.7. Posudkové hledisko.....	216
11.6. Poruchy srdečního rytmu.....	216
(Josef Kautzner)	
11.6.1. Bradyarytmie.....	221
■ Sinusová bradykardie.....	221
■ Syndrom chorého sinu.....	221
■ Syndrom karotického sinu.....	222
■ Maligní vazovagální synkopa.....	222
■ Poruchy AV vedení.....	222
11.6.2. Extrasystoly.....	225
■ Síňové extrasystoly.....	225
■ Junkční extrasystoly.....	225
■ Komorové extrasystoly.....	225
11.6.3. Tachyarytmie.....	226
11.6.3.1. Supraventrikulární tachyarytmie.....	226
■ Fibrilace síní.....	227
■ Flutter síní.....	227
■ Síňová tachykardie.....	229
■ AV junkční tachykardie.....	230
■ AV reentry tachykardie.....	231
11.6.3.2. Komorové tachyarytmie.....	232
■ Komorová tachykardie.....	232
■ Fibrilace komor.....	236
11.6.3.3. Akcelerovaný idioventrikulární rytmus.....	237
11.6.3.4. Prognostická klasifikace.....	237
11.6.4. Parasystolie.....	237
11.7. Systémová arteriální hypertenze.....	237
(Karel Horký)	
11.7.1. Esenciální hypertenze.....	238
11.7.2. Sekundární hypertenze.....	242
11.7.3. Terapie hypertenze.....	245
11.8. Chronická arteriální hypotenze.....	253
11.9. Ischemická choroba srdeční (Jan Bultas).....	255
11.9.1. Chronické formy ICHS.....	257
■ Angina pectoris.....	257
■ Némá ischemie myokardu.....	262
■ Variantní angina pectoris.....	263
■ Koronární syndrom X.....	263
11.9.2. Akutní formy ICHS.....	264
■ Nestabilní angina pectoris a infarkt myokardu bez elevace úseku ST.....	264
■ Akutní infarkt myokardu s elevací úseku ST.....	266
■ Péče po infarktu myokardu – sekundární prevence.....	274
■ Náhlá srdeční smrt.....	275
11.10. Vrozené srdeční vady v dospělosti.....	276
(František Kölbl)	
11.10.1. Přehled nejčastějších vrozených vad.....	278
■ Bikuspidální aortální chlopeň.....	278
■ Defekt septa síní.....	278
■ Defekt septa komor.....	279
■ Koarktace aorty.....	280
■ Otevřená tepenná dučej – Botallova.....	281
■ Fallotova tetralogie.....	281
11.10.2. Specifické problémy dospělých s vrozenou srdeční vadou.....	282
■ Infekční endokarditida.....	282
■ Vrozená srdeční vada v těhotenství.....	283
■ Arytmie.....	283
■ Hematologické problémy nositelů cyanotických vrozených srdečních vad.....	283
■ Eisenmengerův syndrom.....	284
11.11. Získané srdeční vady (Josef Veselka).....	284
11.11.1. Vady mitrální chlopně.....	284
■ Mitrální stenóza.....	284
■ Mitrální regurgitace.....	286
■ Prolaps mitrální chlopně.....	287
11.11.2. Vady aortální chlopně.....	288
■ Aortální stenóza.....	288
■ Aortální regurgitace.....	289
11.11.3. Vady trikuspidální chlopně.....	291
■ Trikuspidální regurgitace.....	291
■ Trikuspidální stenóza.....	291
11.11.4. Vady pulmonální chlopně.....	291
11.11.5. Chlopnenní náhrady.....	292
11.12. Endokarditidy (Michael Aschermann).....	293
11.12.1. Infekční endokarditidy.....	293
11.12.2. Neinfekční endokarditidy.....	296
■ Revmatická endokarditida.....	296
■ Marantická endokarditida.....	297
11.13. Kardiomyopatie (Tomáš Paleček).....	297
11.13.1. Dilatační kardiomyopatie.....	298
11.13.2. Hypertrofická kardiomyopatie.....	299
11.13.3. Restriktivní kardiomyopatie.....	300
11.13.4. Arytmogenní kardiomyopatie pravé komory.....	301
11.13.5. Myokarditidy.....	302

■ Onemocnění myokardu při požívání alkoholu	303
■ Onemocnění myokardu při cytostatické terapii.....	303
11.14. Onemocnění perikardu	304
11.14.1. Akutní perikarditida	304
■ Suchá perikarditida – pericarditis sicca ...	304
■ Rekurentní perikarditida	305
11.14.2. Exsudativní perikarditida – perikardiální výpotek	306
■ Chronický perikardiální výpotek bez komprese	306
11.14.3. Vybrané formy perikarditid.....	307
■ Virové perikarditidy	307
■ Tuberkulózní perikarditida	307
■ Uremická perikarditida	307
■ Nádorová perikarditida.....	307
■ Perikarditidy u systémových onemocnění pojiva.....	307
■ Chyloperikard	307
11.14.4. Konstriktivní perikarditida.....	308
11.15. Nádory srdce (Michael Aschermann).....	308
11.15.1. Primární nádory srdce	308
■ Srdeční myxomy	309
■ Srdeční sarkomy.....	309
11.15.2. Sekundární nádory srdce.....	310
11.16. Onemocnění plicního oběhu	310
(Pavel Jansa, Michael Aschermann)	
11.16.1. Plicní embolie a tromboembolická nemoc... ..	310
11.16.2. Netrombotická plicní embolie	313
11.16.3. Chronická plicní hypertenze	314
■ Plicní arteriální hypertenze	315
■ Plicní hypertenze u srdečních onemocnění.....	316
■ Plicní hypertenze u respiračních onemocnění.....	317
■ Chronická tromboembolická plicní hypertenze	317
11.17. Onemocnění aorty (Petr Vařejka)	318
11.17.1. Degenerativní onemocnění aorty	318
11.17.2. Disekce stěny aorty	318
11.17.3. Zánětlivá onemocnění aorty	320
11.17.4. Aneurysma aorty	320
11.18. Srdeční choroby v těhotenství (Jiří Král) ...	323
11.18.1. Vrozené srdeční vady	323
11.18.2. Získané chlopenní vady a kardiomyopatie... ..	324
11.18.3. Marfanův syndrom	325
11.18.4. Poruchy srdečního rytmu	325
11.18.5. Arteriální hypertenze	325
11.19. Chirurgické výkony u nemocných se srdečními chorobami (Josef Veselka) ..	326
11.20. Transplantace srdce	328
11.21. Prevence kardiovaskulárních onemocnění (Renáta Cífková)	328
11.21.1. Rizikové faktory kardiovaskulárních onemocnění.....	329
11.21.2. Projekt SCORE.....	329
11.21.3. Ovlivnění rizika kardiovaskulárních onemocnění v klinické praxi	330

12. ANGIOLOGIE

Jiří Spáčil

12.1. Vyšetřovací metody v angiologii	335
12.1.1. Klinické vyšetření	335

12.1.2. Pomocná vyšetření	336
12.2. Choroby tepen	337
12.2.1. Ateroskleróza	337
12.2.2. Akutní ischémie končetin.....	338
12.2.3. Ischemická choroba dolních končetin	339
12.2.4. Diabetická makro- a mikroangiopatie.....	341
■ Syndrom diabetické nohy	342
12.2.5. Thrombangiitis obliterans.....	343
12.2.6. Vaskulitidy	343
12.2.7. Vazoneurózy, funkční tepenné poruchy	343
■ Raynaudova choroba	343
■ Raynaudův syndrom	344
■ Syndrom horní hrudní apertury	344
■ Profesionální vazoneuróza	344
■ Další vazoneurózy.....	344
12.2.8. Tepenná výduť – arteriální aneurysma	345
■ Disekující aneurysma.....	345
■ Pseudoaneurysma.....	345
12.2.9. Ateroskleróza tepen zasobující mozek.....	346
12.2.10. Některé další choroby	347
12.2.11. Revaskularizační postupy se zaměřením na endovaskulární terapii	347
■ Revaskularizační metody.....	347
■ Řešení chronických uzávěrů.....	348
■ Řešení akutních uzávěrů.....	349
12.3. Choroby žil (Debora Karetová).....	351
■ Anatomické a fyziologické poznámky	351
12.3.1. Flebotrombóza, tromboembolická nemoc ..	351
■ Zvláštní formy flebotrombózy.....	357
■ Phlegmasia coerulea dolens	357
■ Flebotrombóza horních končetin.....	357
■ Flebotrombóza v těhotenství.....	358
12.3.2. Varixy dolních končetin a chronická žilní insuficience	358
■ Varixy dolních končetin.....	358
■ Chronická žilní insuficience.....	359
12.3.3. Žilní záněty	360
12.4. Choroby lymfatických cév (Jiří Spáčil).....	361
■ Anatomické a fyziologické poznámky	361
■ Lymfédém	361

13. PNEUMOLOGIE

Jiří Homolka

13.1. Vyšetřovací metody (Jiří Homolka)	364
13.1.1. Laboratorní vyšetření	364
13.1.2. Zobrazovací metody	365
13.1.3. Vyšetření plicní cirkulace.....	365
13.1.4. Radionuklidové – izotopové – metody	366
13.1.5. Endoskopická vyšetření	366
13.1.6. Bioptická vyšetření	367
13.1.7. Vyšetření funkce plic.....	368
13.2. Vrozené choroby dýchacího ústrojí	370
13.2.1. Mukoviscidóza – cystická fibróza	370
13.2.2. Primární ciliární dyskineze	371
13.2.3. Deficit α_1 -antitrypsinu.....	371
13.2.4. Vývojové vady.....	372
■ Tracheobronchiální vývojové vady.....	372
■ Plicní vývojové vady.....	372
■ Vývojové vady plicních cév	372
13.3. Zánětlivé choroby dýchacích cest	373
(Vladimír Votava)	
13.3.1. Tracheobronchitida	373
13.3.2. Bronchiolitida.....	373

13.4. Zánětlivé choroby plic – pneumonie .....373 (Jiří Homolka)	
13.4.1. Infekční pneumonie..... 374	
■ Komunitně získané pneumonie..... 374	
■ Zvláštnosti zánětů plic v závislosti na etiologii 375	
■ Pneumonie způsobené atypickým agens.. 376	
■ Mykotické pneumonie 377	
■ Parazitární záněty plic..... 378	
■ Pneumonie při AIDS..... 378	
13.4.2. Neinfekční pneumonie..... 379	
■ Aspirační pneumonie..... 379	
■ Inhalační pneumonie..... 379	
■ Postradiační pneumonie..... 380	
■ Plicní eozinofilie – plicní eozinofilní syndromy 380	
13.4.3. Plicní absces..... 381	
13.5. Tuberkulóza 382	
13.5.1. Primární tuberkulóza 384	
13.5.2. Postprimární tuberkulóza..... 384	
13.5.3. Závažné formy tuberkulózy..... 387	
■ Miliární tuberkulóza 387	
■ Kazeózní pneumonie..... 387	
■ Tuberkulóza nitrohruďních uzlin 388	
■ Multirezistentní tuberkulóza a extenzivně rezistentní tuberkulóza 388	
13.5.4. Mykobakteriízy 388	
13.6. Chronická obstrukční plicní nemoc 389	
13.6.1. Chronická bronchitida 389	
13.6.2. Emfyzém 391	
13.7. Asthma bronchiale 392	
13.8. Bronchiectázie.....395	
13.9. Hypoventilační syndromy 396	
13.9.1. Syndrom spánkové apnoe..... 396	
13.9.2. Centrální alveolární hypoventilace..... 397	
13.9.3. Hypoventilační syndrom při obezitě – Pickwickův syndrom 397	
13.10. Respirační nedostatečnost 397	
13.10.1. Syndrom akutní dechové tísně – ARDS..... 397	
13.10.2. Respirační nedostatečnost při CHOPN..... 398	
13.11. Plicní tromboembolie 399	
13.12. Plicní hypertenze.....399	
13.13. Intersticiální plicní procesy 399	
13.13.1. Sarkoidóza 400	
13.13.2. Exogenní alergické alveolitidy..... 401	
13.13.3. Lymfoidní intersticiální pneumonie..... 402	
13.13.4. Plicní vaskulitidy 403	
■ Lymfomatoidní granulomatóza 403	
■ Nekrotizující sarkoidní granulomatóza 403	
13.13.5. Kryptogenní fibrotizující alveolitida 403	
13.13.6. Poléková plicní fibróza 404	
13.13.7. Plicní projevy difúzních chorob pojiva..... 404	
13.13.8. Vzácné choroby provázené vznikem intersticiální plicní fibrózy..... 406	
■ Plicní alveolární proteinóza..... 406	
■ Granulomatóza z Langerhansových buněk..... 406	
■ Neurofibromatóza 406	
■ Lymfangioleiomyomatóza 406	
■ Idiopatická plicní hemosideróza..... 406	
■ Goodpastureův syndrom..... 406	
■ Syndrom Heřmanského-Pudlákova 406	
13.14. Profesionální plicní choroby .....407 (Vladimír Votava)	
13.14.1. Silikóza 407	
13.14.2. Silikátózy 408	
■ Azbestóza 408	
■ Talkóza – talková pneumokonióza 408	
■ Berylióza 408	
13.14.3. Nekolagenní pneumokoniózy 408	
13.15. Nádory plic (Pavel Klener).....408	
13.15.1. Benigní nádory plic a průdušek..... 408	
13.15.2. Bronchogenní karcinom 409	
■ Nemalobuněčné karcinomy 412	
■ Malobuněčné karcinomy 413	
13.15.3. Druhotné nádory plic – plicní metastázy 414	
13.16. Choroby pleury (Vladimír Votava).....414	
13.16.1. Fluidothorax 414	
■ Hrudní empyém..... 416	
■ Hemothorax 417	
■ Chylothorax..... 417	
13.16.2. Pneumothorax..... 417	
13.16.3. Fibrothorax 418	
13.16.4. Nádory pleury (Jiří Homolka) 418	
■ Primární nádory pleury 418	
■ Benigní mezoteliom 418	
■ Maligní mezoteliom 418	
■ Metastatické nádory pleury..... 419	
13.17. Choroby mediastina 419	
13.17.1. Akutní mediastinitida 419	
13.17.2. Chronická mediastinitida 420	
13.17.3. Nádory mediastina 420	
13.18. Jiné choroby plic (Vladimír Votava) 421	
13.18.1. Syndrom středního laloku 421	
13.18.2. Polékové poškození plic 421	
13.18.3. Hemoptýza..... 422	
13.18.4. Chronický perzistující kašel 423	
13.19. Transplantace plic (Jiří Homolka) 424	

14. HEMATOLOGIE

Pavel Klener

14.1. Vyšetřovací metody 430	
14.2. Anémie (Jaroslav Čermák).....432	
14.2.1. Anémie z poruchy tvorby prekursorů erytrocytů 433	
14.2.1.1. Kongenitální dyserythropoetické anémie 433	
14.2.1.2. Anémie z poruchy hemoglobinizace erytrocytů 434	
■ Kongenitální sideroblastická anémie 434	
■ Získané sideroblastické anémie 434	
14.2.2. Anémie z nedostatku látek nutných pro normální proliferaci a maturaci erytrocytů 434	
■ Anémie z nedostatku železa – sideropenické anémie..... 434	
■ Anémie z nedostatku vitamínu B ₁₂ a kyseliny listové 437	
■ Anémie při chronickém onemocnění 440	
14.2.3. Anémie ze zvýšeného zániku erytrocytů 441	
14.2.3.1. Korpuskulární hemolytické anémie 441	
■ Hemolytické anémie z poruchy struktury erytrocytární membrány..... 441	
■ Dědičná sférocytóza 441	
■ Dědičná eliptocytóza 442	
■ Hemolytické anémie z poruchy enzymatické vybavy erytrocytů 442	

Anémie při deficitu pyruvátkinázy.....	442	■ Primární lymfomy CNS.....	485
Anémie při deficitu glukóza-6-fosfátdehydrogenázy.....	443	■ Jiné primárně mimouzlinové NHL.....	486
■ Hemolytické anémie z poruchy tvorby hemoglobinu.....	443	14.10. Lymfoproliferativní onemocnění s tvorbou paraproteinu (Pavel Klener)	486
Beta-thalasémie.....	443	14.10.1. Makroglobulinémie.....	486
Alfa-thalasémie.....	444	14.10.2. Plazmocytom.....	486
Srpkovitá anémie.....	445	■ Zvláštní formy mnohočetného myelomu.....	490
14.2.3.2. Extrakorpuskulární hemolytické anémie	445	■ Monoklonální gamapatie neurčeného významu.....	490
■ Autoimunitní hemolytické anémie.....	446	14.10.3. Choroby z těžkých řetězců.....	490
Autoimunitní hemolytická anémie s tepelnými či chladovými protilátkami.....	446	14.11. Amyloidóza	490
Polékové hemolytické anémie.....	447	14.11.1. Primární amyloidóza.....	491
Hemolytická choroba novorozenců	447	14.11.2. Sekundární amyloidóza.....	491
■ Neimunitní hemolytické anémie.....	448	14.12. Histiocytární malignity (Petr Cieslar).....	492
Mikroangiopatická hemolytická anémie.....	448	■ Histiocytární medulární retikulóza.....	492
14.2.4. Anémie z krevních ztrát.....	448	14.13. Poruchy hemostázy	492
■ Akutní posthemoragická anémie.....	448	(Peter Salaj, Petr Cieslar)	
■ Chronická posthemoragická anémie	449	14.13.1. Vyšetřovací metody (Peter Salaj).....	494
14.3. Chorobné stavy ze zvýšeného počtu erytrocytů (Pavel Klener).....	449	14.13.2. Trombocytopenie a trombocytopatie.....	495
■ Sekundární polyglobulie.....	449	14.13.2.1. Trombocytopenie ze snížené trombocytární produkce.....	495
■ Nepravá polyglobulie – erytrocytóza.....	449	14.13.2.2. Trombocytopenické purpury ze zvýšené sekvestrace krevních destiček.....	495
■ Primární polycytémie.....	449	14.13.2.3. Trombocytopenické purpury ze zvýšené trombocytární destrukce.....	496
14.4. Kvantitativní a kvalitativní odchylky bílých krvinek.....	449	■ Idiopatická trombocytopenická purpura.....	496
■ Neutrofilie.....	449	■ Heparinem indukovaná trombocytopenie II. typu.....	497
■ Eozinofily.....	451	■ Trombotická trombocytopenická purpura	497
■ Bazofily.....	451	■ Hemolyticko-uremický syndrom	498
■ Lymfocyty.....	451	■ Diseminovaná intravaskulární koagulace	498
■ Monocyty.....	452	14.13.2.4. Hereditární trombocytopatie	500
14.5. Poruchy hematopoetické kmenové buňky.....	452	■ Poruchy trombocytárních glykoproteinů	500
14.5.1. Aplastická anémie – dřevový útlum.....	453	■ Poruchy granul krevních destiček	501
(Jaroslav Čermák)		■ Poruchy signální transdukce.....	501
■ Čistá aplazie červené řady	455	■ Poruchy trombocytární prokoagulační aktivity.....	501
14.5.2. Paroxysmální noční hemoglobinurie	455	14.13.2.5. Získané trombocytopatie.....	501
14.5.3. Myelodysplastický syndrom	456	14.13.3. Koagulopatie.....	502
14.6. Myeloproliferativní onemocnění	460	14.13.3.1. Hemofilie	502
(Pavel Klener)		14.13.3.2. Von Willebrandova choroba	503
14.6.1. Akutní myeloidní leukémie	460	14.13.3.3. Deficity ostatních koagulačních faktorů	505
(Pavel Klener, Petr Cetkovský)		■ Dysfibrinogenémie	505
14.6.2. Chronická myeloidní leukémie.....	463	■ Deficit koagulačního faktoru II	505
(Pavel Klener)		■ Deficit koagulačního faktoru V	506
14.6.3. Myeloproliferativní syndromy	465	■ Deficit koagulačního faktoru VII	506
■ Primární myelofibróza	465	■ Deficit faktoru X	506
■ Primární polycytémie.....	466	■ Deficit koagulačního faktoru XI.....	506
■ Primární trombocytémie.....	468	■ Deficit faktorů kontaktní fáze	507
14.7. Lymfatické leukémie.....	468	■ Deficit koagulačního faktoru XIII.....	507
14.7.1. Akutní lymfoblastická leukémie	468	■ Vrozené kombinované deficity koagulačních faktorů.....	507
(Pavel Klener, Petr Cetkovský)		14.13.4. Specifické inhibitory koagulačních faktorů	507
14.7.2. Chronická lymfatická leukémie	471	14.13.4.1. Inhibitor FVIII/IX u pacientů s hemofilií	507
(Pavel Klener, Marek Trněný)		14.13.4.2. Získané inhibitory FVIII.....	508
14.7.3. Prolymfocytární leukémie	473	14.13.5. Trombofilní stavy.....	509
14.7.4. Trichocelulární leukémie.....	474	14.13.6. Krvácivé stavy z cévních příčin	510
14.8. Hodgkinův lymfom (Pavel Klener).....	474	(Petr Cieslar)	
14.9. Nehodgkinské lymfomy	477	■ Hereditární hemoragická telangiektázie... ..	510
(Pavel Klener, Marek Trněný)		■ Získané purpury	511
14.9.1. Uzlinové formy NHL.....	480		
■ B-buněčné lymfomy	481		
■ T-buněčné lymfomy	483		
14.9.2. Extranodální lymfomy	484		
■ Maltomy.....	484		
■ Primární kožní lymfomy.....	485		

15. HEMOTERAPIE A TRANSPLANTACE KOSTNÍ DŘEŇ

Pavel Klener

15.1. Hemoterapie (Zdenka Gašová).....	513
■ Transfúzní přípravky	514
Plná krev	514
Erytrocyty	514
Trombocyty	517
Granulocyty	518
Plazma	519
15.2. Terapeutické hemaferézy	519
15.2.1. Depleční výkony	520
15.2.2. Výměna plazmy nebo buněčných elementů	520
15.2.3. Sběr buněk – PBPC, DLI.....	520
15.3. Transplantace krvetvorných buněk.....	520
(Marek Trněný)	
15.3.1. Průběh transplantace.....	521
Autologní transplantace	521
Allogenní transplantace	522
15.3.2. Indikace k transplantační léčbě.....	522
■ Nenádorová onemocnění	522
■ Nádorová onemocnění krvetvorby.....	522
■ Solidní tumory	523
15.3.3. Komplikace a podpůrná terapie.....	523

16. IMUNOLOGICKY PODMÍNĚNÁ ONEMOCNĚNÍ

Jiřina Bartůňková

16.1. Imunologické vyšetření	525
16.1.1. Anamnéza	525
16.1.2. Příznaky imunologicky podmíněných chorob	525
16.1.3. Laboratorní vyšetření	527
16.2. Imunodeficiency	529
16.2.1. Primární imunodeficiency	531
■ Selektivní deficit IgA	531
■ Brutonova agamaglobulinémie	531
■ Běžná variabilní imunodeficiency	531
■ Další formy protilátkových imunodeficientů	532
■ Poruchy komplementového systému	532
■ Syndrom hyperIgE.....	532
■ Poruchy fagocytózy	533
■ Deficity imunity zprostředkované lymfocyty T.....	533
16.2.2. Sekundární imunodeficiency.....	533
■ Sekundární protilátkové imunodeficiency.....	533
■ Získané granulocytopenie	534
■ Imunodeficiency po splenektomii	534
■ Další získané imunodeficiency.....	534
■ Infekce virem lidské imunodeficiency	535
16.3. Autoimunitní onemocnění.....	535
16.4. Vaskulitidy (Radim Bečvář).....	545
16.4.1. Vaskulitidy postihující malé cévy	546
■ Wegenerova granulomatóza	546
■ Mikroskopická polyarteriitida	547
■ Syndrom Churgův-Straussův	547
■ Idiopatický hypereozinofilní syndrom.....	547
■ Henochova-Schönleinova purpura	547
■ Kožní leukocytoklastická vaskulitida	548
16.4.2. Vaskulitidy postihující převážně cévy středního kalibru	548

■ Polyarteriitis nodosa.....	548
■ Kawasakiho choroba	549
■ Buergerova choroba.....	549
16.4.3. Vaskulitidy postihující velké cévy.....	549
■ Obrovskobuněčná arteriitida	549
■ Takayasuova arteriitida	550
16.4.4. Další vaskulitické syndromy a jednotky řazené k vaskulitidám.....	551
■ Překryvný polyangiitický syndrom	551
■ Behçetova choroba.....	551
■ Relabující polychondritida	551
■ Kryoglobulinémie.....	551
16.5. Alergická onemocnění (Petr Panžner)	552
16.5.1. Alergické respirační choroby	556
■ Alergická rinitida a konjunktivitida.....	556
■ Asthma bronchiale	556
16.5.2. Alergie na včelí a vosí jed	556
16.5.3. Kožní projevy alergií	557
■ Urtikárie	557
16.5.4. Kontaktní dermatitida	558
16.5.5. Alergie na potraviny	558
16.5.6. Alergie na léky	559

17. GASTROENTEROLOGIE

Karel Lukáš, Václav Jirásek

17.1. Funkční poruchy	563
17.1.1. Dyspepsie	563
17.1.2. Horní dyspepsie	563
17.1.3. Dolní dyspeptický syndrom	564
17.1.4. Funkční anorektální poruchy.....	565
17.1.5. Solární syndrom a neurodigestivní astenie ..	565
17.1.6. Dyspepsie při dysfunkci Oddiho sfinkteru a dysfunkce žlučníku	565
17.1.7. Diagnostika funkčních poruch	566
17.1.8. Terapie funkčních poruch.....	567
17.1.9. Prognóza funkčních poruch.....	568
17.2. Nemoci jícnu (Karel Lukáš)	568
17.2.1. Refluxní choroba jícnu – refluxní ezofagitida.....	569
17.2.2. Barrettův jícen – dispenzarizace a léčba	572
17.2.3. Refrakterní refluxní choroba jícnu	572
17.2.4. Ostatní ezofagitidy	572
■ Infekční ezofagitidy	572
■ Ezofagitida způsobená léky	572
■ Chemická (korozivní) ezofagitida	572
■ Ezofagitida po chemoterapii.....	573
■ Ezofagitida radiační	573
17.2.5. Hiátová hernie.....	573
17.2.6. Poruchy jícnové motility.....	574
■ Primární poruchy jícnové motility.....	574
Achalazie	574
Difúzní jícnový spasmus	574
Hyperdynamický jícen	575
Neklasifikovatelné primární poruchy motility jícnu	575
■ Sekundární poruchy jícnové motility.....	575
Sklerodermie	575
Sjögrenův syndrom	575
Dermatomyozitida.....	575
Presbyezofagus	575
Nervová onemocnění	575
Jícnová manifestace systémových onemocnění.....	575
17.2.7. Strukturální anomálie jícnu.....	575

■ Jícnové membrány a prstence	575	17.4.5.	Cévní poruchy tenkého střeva – intestinální ischémie	608
■ Divertikly	575	■ Akutní mezenterální ischémie	608	
Zenkerův divertikl	575	Embolie horní mezenterální tepny	608	
Divertikly středního jícnu	576	Neokluzivní mezenterální ischémie	608	
Epifrenické divertikly	576	Trombóza horní mezenterální tepny	608	
17.2.8. Cizí tělesa a poškození jícnu	576	Mezenterální žilní trombóza	608	
Traumatické poškození a dekubitální vředy v jícnu	576	Fokální segmentální ischémie tenkého střeva	609	
Perforace jícnu	576	■ Chronická mezenterální ischémie	609	
»Steak house« syndrom	576	■ Vaskulitidy splanchnické cirkulace	609	
Syndrom Malloryho-Weissův	576	17.4.6. Entero(kolo)patie z nesteroidních antirevmatik	610	
17.2.9. Nádory jícnu	576	17.4.7. Nádory tenkého střeva	610	
■ Benigní nádory jícnu	576	■ Benigní nádory	610	
■ Maligní nádory jícnu	576	■ Maligní nádory	610	
17.3. Nemoci žaludku (Václav Jirásek)	577	17.5. Idiopatické střevní záněty (Karel Lukáš)	611	
17.3.1. Gastritidy	579	17.5.1. Ulcerózní kolitida	612	
■ Akutní gastritida, akutní indigesce	579	17.5.2. Crohnova nemoc	614	
■ Chronická gastritida	580	17.5.3. Idiopatické střevní záněty a těhotenství	617	
Antrální superficiální gastritida	580	17.5.4. Méně obvyklé kolitidy	617	
Multifokální atrofická gastritida	581	17.5.5. Terapie idiopatických střevních zánětů	617	
Autoimunitní gastritida	581	17.5.6. Prognóza idiopatických střevních zánětů	619	
Chemická gastritida	581	17.6. Nemoci tlustého střeva	619	
Terapie gastritid	582	Anatomické a fyziologické poznámky	619	
17.3.3. Peptický vřed	582	(Václav Jirásek)		
17.3.4. Syndrom Zollingerův-Ellisonův	586	Vyšetřovací metody (Karel Lukáš)	619	
17.3.5. Stavby po operaci žaludku	586	17.6.1. Megakolon	620	
17.3.6. Gastropatie	586	17.6.2. Poruchy motility – pseudoobstrukce	621	
■ Gastropatie indukovaná nesteroidními antirevmatiky	587	17.6.3. Záněty tlustého střeva	621	
■ Hemoragická gastropatie	588	17.6.4. Divertikulóza tračníku	623	
■ Vaskulární gastropatie	589	17.6.5. Polypy a polypózy (Václav Jirásek)	623	
Kongestivní gastropatie, gastropatie při portální hypertenzi	589	■ Polypy tlustého střeva	623	
Gastrická antrální vaskulární ektázie	589	■ Polypózy	624	
■ Aftózní gastropatie	589	Familiární adenomatózní polypóza	624	
■ Hyperplastické gastropatie	590	Atenuovaná familiární adenomatózní polypóza	625	
Gastropathia gigantea – Ménétrierova nemoc	590	Peutzův-Touraineův-Jeghersův syndrom	625	
17.3.7. Nádory žaludku	590	Syndrom juvenilní polypózy	625	
■ Žaludeční polypy a benigní nádory žaludku	590	17.6.6. Karcinom tračníku a konečníku	625	
■ Karcinom žaludku	591	(Pavel Klener, Václav Jirásek)		
■ Lymfom žaludku	593	■ Hereditární nepolypózní karcinom tlustého střeva	628	
■ Gastrointestinální stromální tumory	594	17.7. Nemoci rektu a anu (Karel Lukáš)	628	
17.3.8. Bezoáry a cizí tělesa	595	Anatomické a fyziologické poznámky	628	
■ Bezoáry	595	(Václav Jirásek)		
■ Cizí tělesa	595	Vyšetřovací metody (Karel Lukáš)	629	
17.3.9. Poruchy evakuace žaludku (Karel Lukáš)	595	17.7.1. Hemoroidy a anorektální varixy	629	
17.4. Nemoci tenkého střeva (Přemysl Frič)	596	17.7.2. Abscesy a píštěle	630	
17.4.1. Malabsorpční syndrom	598	17.7.3. Rektální a anální prolaps	630	
17.4.2. Celiakie	599	17.7.4. Řitní trhlina	630	
17.4.3. Selektivní malabsorpce	602	17.7.5. Fekální inkontinence	630	
■ Deficit laktázy	602	17.7.6. Anální pruritus	630	
■ Primární malabsorpce žlučových kyselin	603	17.7.7. Condylomata acuminata	631	
■ Tropická malabsorpce, tropická enteropatie a tropická sprue	603	17.7.8. Anální karcinom	631	
■ Syndrom slépé klíčky	603	17.8. Průjem a zácpa	631	
■ Syndrom krátkého střeva	604	17.8.1. Průjem	631	
■ Exsudativní gastroenteropatie	604	■ Cestovní průjem	634	
■ Radiační enteritida	605	■ Falešný (předstíraný) průjem	635	
■ Whippleova choroba	606	17.8.2. Zácpa (Václav Jirásek)	635	
■ Amyloidóza	606	17.9. Gastrointestinální projevy při AIDS	637	
■ Progresivní systémová skleróza	606	(Václav Jirásek, Karel Lukáš)		
17.4.4. Divertikly tenkého střeva	607	17.10. Krvácení do trávicího ústrojí	637	
■ Divertikly duodena	607	(Václav Jirásek)		
■ Divertikly jejunu a ilea	607	17.11. Střevní parazitární infekce	640	
Meckelův divertikl	607	(Václav Jirásek, Karel Lukáš)		
		17.11.1. Onemocnění vyvolaná prvoky	640	

■ Giardióza, lamblióza.....	640
■ Amébióza, amébová dyzenterie	641
■ Kryptosporidióza.....	641
17.11.2. Helmintózy – infekce vyvolané helminty	642
■ Infekce vyvolané motolicemi – trematodózy.....	642
Schistosomózy – bilharziózy	642
■ Cestodózy – infekce vyvolané tasemnicemi	642
Infekce vyvolaná tasemnicí <i>Taeniarhynchus saginatus</i>	642
Infekce vyvolaná tasemnicí <i>Taenia solium</i>	642
Difylbotrióza	642
Hymenolepióza	643
Echinokokóza – cystická hydatidóza	643
■ Infekce vyvolané hlísticemi – nematodózy	643
Askarióza	643
Enterobióza – oxyurióza	643
Trichurióza – trichocefalóza.....	643
Larvální toxokaróza	644

18. CHOROBY JATER

Marie Brodanová, Petr Urbánek

18.1. Vyšetřovací metody	646
18.1.1. Anamnéza a fyzikální vyšetření	646
18.1.2. Pomocná vyšetření	647
18.2. Ikterus.....	650
18.3. Familiární hyperbilirubinémie	650
18.3.1. Gilbertův syndrom	651
18.3.2. Criglerův-Najjarův syndrom	651
18.3.3. Dubinův-Johnsonův syndrom	652
18.3.4. Rotorův syndrom.....	652
18.4. Cholestáza.....	652
18.5. Ztukovatění jater	653
18.5.1. Prostá jaterní steatóza.....	654
18.5.2. Nealkoholická steatohepatitida	656
18.5.3. Ložisková steatóza jater	657
18.6. Jaterní cirhóza	657
■ Primární biliární cirhóza	662
18.7. Portální hypertenze	663
18.8. Ascites	668
■ Spontánní bakteriální peritonitida	672
18.9. Jaterní selhání	673
18.9.1. Jaterní encefalopatie	675
18.9.2. Hepatorenální syndrom	677
18.10. Virové hepatitidy (<i>Petr Urbánek</i>)	679
18.10.1. Virová hepatitida A.....	680
18.10.2. Virová hepatitida B.....	681
18.10.3. Virová hepatitida C.....	685
18.10.4. Méně časté virové hepatitidy	687
■ Infekce virem hepatitidy D.....	687
■ Infekce virem hepatitidy E.....	687
■ Infekce virem hepatitidy G.....	687
■ Infekce virem TTV	688
18.11. Chronické hepatitidy.....	688
18.11.1. Autoimunitní hepatitidy	690
18.11.2. Granulomatózní hepatitidy	691
18.12. Toxické jaterní poškození	691
(<i>Marie Brodanová</i>)	
18.12.1. Nejčastější hepatotoxické látky	692
18.12.2. Formy toxického poškození jater.....	693
18.13. Poškození jater alkoholem	693

18.14. Hemochromatóza	696
18.15. Wilsonova choroba	698
18.16. Porfyrie (<i>Milan Kaláb</i>)	700
18.16.1. Erytropoetické porfyrie.....	701
■ Kongenitální erytropoetická porfyrie	701
18.16.2. Erytrohepatální protoporfyrie	702
18.16.3. Hepatální porfyrie	702
■ Akutní intermitentní porfyrie.....	702
■ Porphyria variegata.....	705
■ Hereditární koproporfyrie.....	705
■ Chronická jaterní porfyrie	705
18.16.4. Některé stavy spojené s porfyrinurií	707
18.17. Jaterní cysty a abscesy jater	707
(<i>Marie Brodanová</i>)	
18.17.1. Polycystóza jater.....	707
18.17.2. Pyogenní absces jater.....	708
18.17.3. Amébový jaterní absces.....	708
18.18. Nádory jater (<i>Pavel Klener</i>)	708
18.18.1. Benigní nádory.....	708
■ Adenom jater.....	708
■ Adenomatóza jater.....	709
■ Fokální nodulární hyperplazie.....	709
■ Teratom	709
■ Hemangiom.....	709
18.18.2. Maligní nádory jater	709
18.18.2.1. Primární nádory	709
■ Hepatocelulární karcinom.....	709
■ Cholangiokarcinom	711
18.18.2.2. Sekundární nádory jater	711
18.19. Játra a těhotenství (<i>Marie Brodanová</i>)	712
18.19.1. Onemocnění jater nesouvisející s těhotenstvím	712
18.19.2. Jaterní onemocnění specifická pro těhotenství	713
18.19.3. Icterus gravidarum	713
18.20. Overlap syndrom.....	714
18.21. Transplantace jater	715

19. CHOROBY ŽLUČNÍKU, ŽLUČOVÝCH CEST A PANKREATU

Zdeněk Mareček

19.1. Choroby žlučníku	717
19.1.1. Diagnostika onemocnění žlučníku a žlučových cest.....	719
19.1.2. Cholelitiáza	719
■ Cholesterolová cholelitiáza.....	720
■ Pigmentová cholelitiáza	724
■ Cholesterolóza a adenomyomatóza žlučníku.....	725
19.1.3. Cholecystitida.....	725
■ Akutní kalkulózní cholecystitida.....	726
■ Chronická kalkulózní cholecystitida.....	726
■ Akalkulózní cholecystitida	727
■ Hydrops žlučníku.....	727
19.1.4. Postcholecystektomický syndrom	727
19.1.5. Biliární dysfunkce.....	728
19.1.6. Karcinom žlučníku	728
19.2. Choroby žlučodů	729
19.2.1. Choledocholitiáza	729
19.2.2. Cholangitida	730
■ Akutní cholangitida.....	730
■ Chronická cholangitida	731
■ Primární sklerozující cholangitida	731
19.2.3. Dysfunkce Oddiho svěrače	731

19.2.4.	Stenóza Vaterovy papily	732
19.2.5.	Nádory žlučových cest.....	732
	■ Karcinom Vaterovy papily	733
19.2.6.	Některé vzácnější afekce	733
	■ Hemobilie	733
	■ Biliární ileus.....	734
	■ Biliární peritonitida	734
19.3.	Nemoci slinivky břišní (Petr Dítě)	734
	Anatomické a fyziologické poznámky	734
19.3.1.	Vyšetřovací metody	734
19.3.2.	Vrozené anomálie slinivky břišní.....	735
19.3.3.	Akutní pankreatitida	736
19.3.4.	Chronická pankreatitida	739
19.3.5.	Karcinom pankreatu.....	742

20. NEFROLOGIE

Vladimír Tesař

20.1.	Vyšetřovací metody v nefrologii	746
20.1.1.	Anamnéza a fyzikální vyšetření	746
20.1.2.	Laboratorní a pomocná vyšetření.....	747
20.2.	Vrozené vývojové vady.....	752
20.3.	Vrozené nemoci ledvin	753
20.3.1.	Polycystická choroba ledvin autosomálně dominantního typu.....	753
	■ Polycystická choroba ledvin autosomálně recesivního typu	753
20.3.2.	Postižení ledvin u dědičných metabolických poruch	754
20.3.3.	Dědičná onemocnění s glomerulárním postižením	755
	■ Alportův syndrom	755
	■ Syndrom nehet-patela	755
	■ Vrozený nefrotický syndrom.....	755
20.3.4.	Nemoci tubulů.....	755
	■ Fanconiho syndrom	755
	■ Renální tubulární acidóza.....	756
	■ Bartterův syndrom.....	756
	■ Nefrogenní diabetes insipidus.....	756
20.4.	Nefrotický syndrom.....	756
20.5.	Nemoci glomerulů.....	758
20.5.1.	Akutní endokapilární glomerulonefritida....	761
20.5.2.	Rychle progredující glomerulonefritidy.....	762
	■ Antirenální glomerulonefritida a Goodpastureův syndrom	763
20.5.3.	Chronické glomerulonefritidy	763
20.5.3.1.	Idiopatický nefrotický syndrom.....	763
	■ Nefrotický syndrom s minimálními změnami glomerulů	764
	■ Primární fokálně-segmentální glomeruloskleróza	764
20.5.3.2.	Sekundární fokálně-segmentální glomeruloskleróza	765
20.5.3.3.	Membránózní nefropatie	766
20.5.3.4.	IgA nefropatie.....	767
20.5.3.5.	Membranoproliferativní glomerulonefritida.....	768
20.5.4.	Sekundární glomerulopatie	769
20.5.4.1.	Diabetická nefropatie	769
20.5.4.2.	Amyloidóza ledvin.....	770
20.5.4.3.	Systémové vaskulitidy s postižením ledvin ..	771
	■ ANCA-asociované vaskulitidy	771
	■ Henochova-Schönleinova purpura	772
20.5.4.4.	Postižení ledvin u dalších systémových chorob	772

	■ Systémový lupus erythematoses.....	772
	■ Sklerodermie – systémová skleróza.....	774
	■ Sjögrenův syndrom.....	774
	■ Esenciální smíšená kryoglobulinémie	774
	■ Sarkoidóza	774
20.6.	Infekce močových cest	774
20.7.	Tubulointersticiální nefritidy	776
20.7.1.	Akutní intersticiální nefritidy	777
	■ Akutní bakteriální intersticiální nefritida..	777
	■ Akutní abakteriální intersticiální nefritidy.....	777
20.7.2.	Chronické tubulointersticiální nefritidy.....	778
	■ Chronická bakteriální intersticiální nefritida – chronická pyelonefritida.....	778
	■ Analgetická nefropatie	778
20.7.3.	Vezikoureterální reflux a refluxová nefropatie.....	779
	■ Chronické tubulointersticiální nefritidy z jiných příčin.....	779
20.7.4.	Vzácnější onemocnění ledvin a močových cest	780
20.8.	Urolitiáza	780
20.9.	Nádory ledvin	782
20.9.1.	Benigní nádory.....	782
20.9.2.	Karcinom ledviny	782
20.9.3.	Metastázy jiných nádorů do ledvin	783
20.10.	Ledviny a hypertenze.....	783
20.10.1.	Hypertenzní nefropatie	784
	■ Benigní nefroskleróza	784
	■ Maligní nefroskleróza	785
20.10.2.	Sekundární renální hypertenze.....	785
	■ Renovaskulární hypertenze	785
	■ Renální parenchymatózní hypertenze	786
20.10.3.	Hypertenze a progresivní chronické renální insuficience	787
20.11.	Ledviny a těhotenství.....	788
20.11.1.	Nemoci ledvin v graviditě.....	788
20.11.2.	Hypertenze indukovaná těhotenstvím a preeklampsie.....	788
20.11.3.	Kontraindikace gravidity u nemocí ledvin ..	789
20.12.	Akutní selhání ledvin	789
20.12.1.	Prerenální akutní selhání ledvin	790
20.12.2.	Renální akutní selhání ledvin.....	792
20.12.3.	Postrenální typ akutního selhání ledvin	797
20.13.	Chronické selhání ledvin	798
20.14.	Očistňovací metody	802
20.14.1.	Hemodialýza	802
20.14.2.	Peritoneální dialýza	806
20.14.3.	Kontinuální metody	807
20.14.4.	Hemoperfúze	808
20.14.5.	Plazmaferéza	808
20.15.	Transplantace ledvin	809

21. PORUCHY VÝŽIVY

Štěpán Svachna

21.1.	Malnutrice (František Novák)	813
21.1.1.	Příčiny malnutrice	813
21.1.2.	Adaptace organismu na hladovění	814
21.1.3.	Diagnostika stavu výživy	815
21.1.4.	Komplikace podvýživy.....	817
21.1.5.	Prevence a léčba malnutrice	818
21.2.	Umělá výživa.....	819
21.2.1.	Stanovení potřeb pacienta	819
21.2.2.	Potřeba energie.....	820

21.2.3.	Voda a ionty	820
21.2.4.	Makronutrienty	821
21.2.5.	Mikronutrienty	822
21.2.6.	Formy nutriční intervence	824
	Dietní intervence	824
	Enterální výživa	825
	Parenterální výživa	828
21.3.	Obezita (Štěpán Svačina, Petr Sucharda).....	830
21.3.1.	Fyziologická a patofyziologická úloha tukové tkáně	830
21.3.2.	Etiologie a patogenese obezity	830
21.3.3.	Vyšetření obézního pacienta	832
21.3.4.	Diagnostika obezity	832
21.3.5.	Komplikace obezity	833
21.3.6.	Terapie obezity	834
21.3.7.	Léky vyvolávající obezitu	838

22. PORUCHY ACIDOBAZICKÉ ROVNOVÁHY, VODNÍHO A IONTOVÉHO METABOLISMU

Antonín Kazda, Antonín Jabor

22.1.	Acidobazická rovnováha	841
22.1.1.	Parametry a referenční intervaly	841
22.1.2.	Nárazníkové systémy a pH	841
22.1.3.	Vývoj acidobazických poruch	842
22.1.4.	Iontové systémy a acidobazická rovnováha ..	844
22.1.5.	Metabolická acidóza	847
22.1.6.	Metabolická alkalóza	848
22.1.7.	Respirační acidóza	850
22.1.8.	Respirační alkalóza	851
22.1.9.	Smišené poruchy	852
22.2.	Metabolismus vody a sodného iontu	852
22.2.1.	Tělesná voda	852
22.2.2.	Osmolalita	853
22.2.3.	Sodný iont	854
	■ Hyponatrémie	855
	■ Hypernatrémie	856
22.2.4.	Efektivní osmolalita a funkce ledvin	857
22.2.5.	Poruchy efektivní osmolality u postižení mozku	858
	■ Hyponatrémie	858
	■ Hypernatrémie	859
22.2.6.	Předpoklady hodnocení poruch vodního a iontového metabolismu	860
22.3.	Draselný iont	860
	■ Hypokalcémie	861
	■ Hyperkalémie	862
22.4.	Hořečnatý iont	863
	■ Hypomagnezémie	864
	■ Hypermagnezémie	865
22.5.	Fosfáty	865
	■ Hypofosfatémie	865
	■ Hyperfosfatémie	866
22.6.	Kalciový iont	866
	■ Hypokalcémie	867
	■ Hyperkalcémie	867
22.7.	Chloridový iont	868

23. METABOLICKY PODMÍNĚNÁ ONEMOCNĚNÍ .....

Štěpán Svačina

23.1.	Diabetes mellitus	871
	<i>(Jan Škrha, Štěpán Svačina)</i>	

23.1.1.	Diabetes mellitus 1. typu	875
23.1.2.	Diabetes mellitus 2. typu	880
23.1.3.	Akutní komplikace diabetu	883
	■ Hypoglykemické kóma	883
	■ Hyperglykemické ketoacidotické kóma ..	883
	■ Hyperosmolární neketoacidotické kóma ..	885
	■ Laktátová acidóza	885
23.1.4.	Chronické komplikace diabetu	885
	■ Diabetická angiopatie	885
	■ Diabetická retinopatie	886
	■ Diabetická nefropatie	886
	■ Diabetická neuropatie	886
	Periferní neuropatie	887
	Autonomní neuropatie	887
	■ Ateroskleróza a diabetes	887
	■ Diabetická noha	888
	■ Další komplikace při diabetu	889
23.1.5.	Perspektivy nových léčebných technologií. Transplantace	889
23.1.6.	Prevence diabetu a posudkové aspekty	890
23.1.7.	Edukace diabetika	891
23.2.	Metabolický syndrom (Štěpán Svačina)	891
23.3.	Ateroskleróza (Richard Česka)	894
23.3.1.	Rizikové faktory	894
23.3.2.	Patologie aterosklerotické léze	897
23.3.3.	Klinický obraz, diagnostika a terapie	898
23.4.	Hyperlipoproteinémie a dyslipoproteinémie	898
23.4.1.	Lipidy, lipoproteiny a apolipoproteiny ..	901
23.4.2.	Transport a metabolismus lipidů	901
23.4.3.	Klasifikace a charakteristika hyperlipoproteinémií	902
23.4.4.	Terapie hyperlipoproteinémií a dyslipoproteinémií	905
23.5.	Poruchy biosyntézy hemu (Milan Kaláb)	908
23.6.	Poruchy metabolismu purinů	908
	<i>(Pavel Kleiner)</i>	
23.6.1.	Hyperurikémie	909
23.6.2.	Dna	910
23.6.3.	Syndrom nádorového rozpadu	910
23.7.	Choroby kostí metabolického původu	910
	<i>(Petr Broulík)</i>	
23.7.1.	Osteoporóza	911
23.7.2.	Osteomalacie	916
23.7.3.	Pagetova kostní choroba	918
23.7.4.	Osteopetróza	919

24. ENDOKRINOLOGIE

Václav Hána, Michal Kršek

24.1.	Choroby hypothalamo-hypofyzárního systému	925
	<i>(Josef Marek, Václav Hána, Michal Kršek)</i>	
24.1.1.	Hypothalamické hyperfunkční syndromy ..	926
	■ Pubertas praecox	926
24.1.2.	Hypothalamické hypofunkční syndromy ..	927
	■ Diabetes insipidus centralis	927
	■ Hypothalamický hypopituitarismus	928
	■ Endokrinologická symptomatologie při mentální anorexii	928
24.1.3.	Choroby hypofýzy	929
	■ Hypopituitarismus při chorobách hypofýzy	929
	■ Expanzivní procesy hypofýzy	930
	■ Akromegalie a gigantismus	932

■ Prolaktinomy	933	24.6. Onemocnění gonád (Václav Hána)	973
■ Adenomy z thyreotropních buněk	934	24.6.1. Onemocnění varlat	973
■ Adenomy z gonadotropních buněk	935	24.6.1.1. Vyšetření funkce varlat	974
■ Cushingův syndrom, Cushingova choroba	935	24.6.1.2. Primární poruchy varlat	974
■ Lymfocytární hypofyzitida	938	■ Oboustranná anorchie	974
24.2. Choroby štítné žlázy (Zdeňka Límanová) ...	939	■ Kryptorchismus	974
24.2.1. Vyšetřovací metody	940	■ Klinefelterův syndrom	975
24.2.2. Struma	941	■ Syndrom Noonanové	975
24.2.3. Hyperthyreóza	943	■ Selhání funkce semenotvorných kanálků v dospělosti	975
■ Gravesova-Basedowova choroba	943	■ Pokles funkce Leydigových buněk v dospělosti a stáří	975
■ Toxický adenom štítné žlázy	946	24.6.1.3. Centrální příčiny poruch funkce varlat	975
■ Polynodózní toxická struma	947	■ Hyperprolaktinémie	976
■ Thyreotoxická krize	947	■ Praderův-Williho syndrom	976
■ Subklinická thyreotoxikóza	948	■ Laurenceův-Moonův a Bardetův-Biedlův syndrom	976
24.2.4. Hypothyreóza	948	24.6.1.4. Poruchy účinku androgenů	976
■ Periferní hypothyreóza	948	24.6.1.5. Porucha funkce varlat při systémových onemocněních	976
■ Centrální hypothyreóza	950	24.6.1.6. Gynekomastie	976
■ Myxedémové kóma	950	24.6.1.7. Nádory varlat	977
■ Subklinická hypothyreóza	951	24.6.2. Onemocnění vaječníků	977
24.2.5. Záněty štítné žlázy	951	24.6.2.1. Primární poruchy vaječníků	978
■ Akutní tyreoiditida	951	■ Turnerův syndrom	978
■ Subakutní tyreoiditida	951	■ Předčasné ovariální selhání	978
■ Chronická tyreoiditida	951	24.6.2.2. Centrální poruchy funkce vaječníků	978
■ Fibrózní tyreoiditida	952	■ Hypogonadotropní hypogonadismus	978
■ Radiační tyreoiditida	952	■ Hyperprolaktinémie	979
24.2.6. Thyreopatie v graviditě	952	24.6.2.3. Poruchy funkce vaječníků spojené s hypersekrecí androgenů	979
24.2.7. Nádory štítné žlázy	953	■ Hyperplazie nadledvin manifestující se v dospělosti	979
■ Benigní nádory	953	■ Nádory ovarií a nadledvin	979
■ Maligní nádory	953	24.6.2.4. Hirsutismus	979
24.3. Choroby příštítných tělísek	955	24.6.2.5. Nádory vaječníků	980
(Petr Broulík)		24.7. Endokrinní nádory trávicího ústrojí	980
24.3.1. Primární hyperparathyreóza	956	(Jan Škrha)	
24.3.2. Sekundární hyperparathyreóza	959	24.7.1. Fyziologie gastrointestinálních hormonů	980
24.3.3. Terciální hyperparathyreóza	960	24.7.2. Nádory s nadprodukcí gastrointestinálních hormonů	981
24.3.4. Hypoparathyreóza	960	■ Nádor produkující inzulin	981
24.3.5. Pseudohypoparathyreóza	961	■ Nádor produkující gastrin	983
24.3.6. Nádory příštítných tělísek	962	■ Nádor produkující VIP	983
24.4. Choroby kůry nadledvin	962	■ Nádor produkující glukagon	983
(Michal Kršek, Jiří Widimský jr.)		■ Nádor produkující somatostatin	983
Anatomické a fyziologické poznámky	962	■ Karcinoid	984
24.4.1. Adrenokortikální insuficience	964	24.8. Polyglandulární syndromy	985
24.4.2. Adrenokortikální hyperfunkce	966	(Václav Hána, Josef Marek)	
24.4.2.1. Hyperkortizolismus – Cushingův syndrom	967	24.8.1. Mnohočetné endokrinní neoplazie	985
24.4.2.2. Mineralokortikoidně podmíněné arteriální hypertenze	967	■ MEN I – Wermerův syndrom	985
■ Primární hyperaldosteronismus	967	■ MEN IIA – Sippleův syndrom	986
■ Nadprodukce prekurzorů aldosteronu – deoxykortikosteronu	969	■ MEN IIB	987
■ Zvýšený účinek kortizolu na mineralokortikoidní receptory	969	24.8.2. Autoimunitní polyglandulární syndromy	987
Syndrom zdánlivé nadprodukce mineralokortikoidů	969	■ Autoimunitní polyglandulární syndrom I. typu	988
Získaný deficit HSD2 v důsledku exogenního přívodu lékořice	969	■ Autoimunitní polyglandulární syndrom II. typu	988
24.4.2.3. Kongenitální adrenální hyperplazie	969		
■ Deficit 21-hydroxylázy	969		
■ Deficit 11 β -hydroxylázy – Bongiovanniho-Eberleinův syndrom	970		
■ Deficit 3 β -hydroxysteroidní dehydrogenázy	970		
24.4.3. Náhodně zjištěné zvětšení nadledvin	971		
24.5. Choroby dřeně nadledvin	971		
(Jiří Widimský jr.)			
24.5.1. Hyperfunkce dřeně nadledvin – feochromocytom	971		
24.5.2. Hypofunkce dřeně nadledvin	973		

25. REVMATOLOGIE

Karel Pavelka

25.1. Základní vyšetřovací metody	991
25.1.1. Anamnéza	991
25.1.2. Klinické vyšetření kloubů a páteře	991

25.1.3.	Laboratorní vyšetření	992
25.2.	Revmatoidní artritida (Jiří Vencovský).....	993
25.3.	Juvenilní idiopatické artritidy.....	1000
25.4.	Difúzní onemocnění pojiva (Radim Bečvář, Jiří Vencovský).....	1001
25.4.1.	Systémový lupus erythematoses	1001
25.4.2.	Systémová sklerodermie	1005
25.4.3.	Polymyozitida a dermatomyozitida	1007
25.4.4.	Sjögrenův syndrom.....	1008
25.4.5.	Vaskulitidy	1010
25.4.6.	Antifosfolipidový syndrom.....	1010
25.5.	Spondylartritidy (Jiří Štolfa)	1010
25.5.1.	Reaktivní artritida.....	1011
25.5.2.	Ankylozující spondylitida – Bechtěrevova nemoc (Šárka Forejtová)	1012
25.5.3.	Psoriatická (spondyl)artritida (Jiří Štolfa) ..	1015
25.5.4.	Enteropatické spondylartritidy	1017
25.6.	Osteoartróza (Karel Pavelka).....	1017
25.6.1.	Gonartróza.....	1021
25.6.2.	Koxartróza	1022
25.6.3.	Osteoartróza drobných kloubů ruky.....	1022
25.6.4.	Osteoartróza v oblasti páteře.....	1023
25.6.5.	Osteoartróza v jiných lokalizacích.....	1023
25.7.	Onemocnění indukovaná krystaly	1023
25.7.1.	Dna	1023
25.7.2.	Nemoc z ukládání kalciumpyrofosfát- dihydrátu	1026
25.8.	Infekční artritidy (Helena Dejmková)	1027
25.8.1.	Bakteriální artritidy negonokokové.....	1027
25.8.2.	Infekční artritida gonokoková.....	1028
25.8.3.	Osteoartikulární tuberkulóza	1028
25.8.4.	Mykotické osteoartikulární infekce.....	1029
25.8.5.	Virové artritidy.....	1029
25.8.6.	Artritida při lymeské borrelióze	1029
25.9.	Nádory pohybového aparátu (Jiří Štolfa) ..	1030
25.9.1.	Primární nádory	1030
	■ Benigní nádory.....	1030
	■ Maligní nádory.....	1030
25.9.2.	Sekundární nádory	1031
25.9.3.	Muskuloskeletální paraneoplastické syndromy.....	1031
25.9.4.	Maligní nádory při difúzních onemocněních pojiva	1032
25.10.	Artropatie při endokrinních onemocněních.....	1032
25.10.1.	Diabetes mellitus.....	1033
25.10.2.	Akromegalie	1034
25.10.3.	Thyreoiditida	1034
25.10.4.	Hyperthyreóza.....	1034
25.10.5.	Hypothyreóza	1034
25.10.6.	Hyperparathyreóza	1035
25.10.7.	Hypoparathyreóza	1035
25.10.8.	Účinky terapie glukokortikoidy	1035
25.11.	Chirurgická léčba revmatických onemocnění (Pavel Vavřík).....	1035
25.12.	Mimokloubní revmatismus	1037
	(Irena Koudelková, Hana Jarošová)	
25.12.1.	Mimokloubní celkový revmatismus.....	1037
	■ Rvmatická polymyalgie a temporální arteriitida	1037
	■ Fibromyalgie.....	1037
25.12.2.	Mimokloubní regionální revmatismus	1038
	■ Komplexní regionální bolestivý syndrom	1038
	■ Syndrom bolestivého ramene.....	1039
25.12.3.	Mimokloubní lokalizovaný revmatismus – onemocnění měkkých tkání z přetížení..	1040

■ Entezopatie	1040
■ Burzitidy.....	1040
■ Tendinitida a tendosynovitida	1040
■ Tietzův syndrom	1041
■ Úžinové syndromy.....	1041
Syndrom karpálního tunelu	1041
Úžinové syndromy v jiných lokalizacích	1041

25.12.4.	Bolesti zad	1041

25.13.	Revmatická horečka (Karel Pavelka).....	1042

26. INFEKČNÍ NEMOCI

Jiří Beneš

26.1.	Vyšetřovací metody	1045
26.2.	Horečnaté stavy	1047
	■ Horečka nejasné etiologie.....	1047
26.3.	Vybrané virové infekce	1049
26.3.1.	Chřipka.....	1049
26.3.2.	Klíštová meningoencefalitida	1050
	(Hanus Rozsypal)	
26.3.3.	Varicela a herpes zoster.....	1050
26.3.4.	Infekční mononukleóza	1051
26.3.5.	Cytomegalovirové infekce.....	1052
26.3.6.	Infekce lidským virem imunitní nedostatečnosti	1052
26.3.7.	Epidemická parotitida	1056
26.3.8.	Rubeola.....	1056
26.3.9.	Virové hepatitidy.....	1056
26.4.	Vybrané bakteriální infekce (Jiří Beneš) ...	1056
26.4.1.	Legionelóza	1057
26.4.2.	Tularémie	1057
26.4.3.	Lymeská borrelióza	1058
26.4.4.	Akutní hnisavá meningitida	1059
	(Hanus Rozsypal)	
26.4.5.	Průjmová onemocnění bakteriálního původu (Jiří Beneš)	1060
26.5.	Vybrané mykotické infekce (Jan Haber) ...	1061
26.5.1.	Kandidóza	1062
26.5.2.	Aspergilóza	1062
26.5.3.	Pneumocystóza	1062
26.6.	Vybrané protozoární infekce	1062
	(Hanus Rozsypal)	
26.6.1.	Toxoplazmóza	1063
26.6.2.	Malárie	1063
26.7.	Prionové nemoci (Jiří Beneš).....	1063
26.8.	Sepse a septický šok	1064
	■ Meningokoková septe	1066

27. AKUTNÍ OTRAVY

Daniela Pelclová

27.1.	Obecné zásady léčení otrav a základní vyšetření	1070
27.1.1.	Primární eliminace toxické látky – dekontaminace	1071
27.1.2.	Sekundární eliminace.....	1073
27.2.	Nejčastější intoxikace léky	1075
27.2.1.	Benzodiazepiny	1075
27.2.2.	Nesteroidní antirevmatika	1076
27.2.3.	Salicyláty	1076
27.2.4.	Paracetamol	1077
27.2.5.	Antidepresiva	1077
27.2.6.	Neuroleptika	1078

27.2.7.	Beta-blokátory	1078
27.2.8.	Blokátory kalciových kanálů	1079
27.2.9.	Inhibitory ACE a blokátory angiotenzinového receptoru	1079
27.2.10.	Theophyllin	1079
27.3.	Otravy návykovými látkami	1080
27.3.1.	Látky s halucinogenním a psychostimulačním účinkem	1080
	■ Kanabinoidy – marihuana a hašiš	1080
	■ LSD	1080
	■ Látky na bázi amfetaminu	1081
	■ Návyková narkotika – opiáty a opioidy ..	1081
27.3.2.	Rostliny vyvolávající halucinace	1082
	■ Durman	1082
	■ Rulík zlomocný	1082
27.4.	Intoxikace houbami	1082
27.4.1.	Halucinogenní houby	1082
27.4.2.	Faloidní houby	1082
27.4.3.	Houby vyvolávající mykoatropinový syndrom	1083
27.4.4.	Houby vyvolávající muskarinový syndrom	1083
27.4.5.	Houby vyvolávající gastroenteritický syndrom	1083
27.5.	Intoxikace zmijím jedem	1083
27.6.	Otravy průmyslovými látkami	1084
27.6.1.	Kyseliny a louhy	1084
27.6.2.	Alkoholy	1084
	■ Ethylalkohol	1084
	■ Methylalkohol	1085
	■ Glykoly	1086
27.6.3.	Insekticidy organofosforové a karbamátové	1086
	■ Organofosforové insekticidy	1086
	■ Karbamátové insekticidy	1087
27.6.4.	Methemoglobinizující látky	1087
27.6.5.	Otrava oxidem uhelnatým	1087
27.6.6.	Otrava kyanovodíkem a kyanidy	1088
27.6.7.	Látky dráždící dýchací cesty a plíce	1089
27.6.8.	Průmyslové přípravky chemické povahy	1089

28. POŠKOZENÍ Z FYZIKÁLNÍCH PŘÍČIN

Milan Tuček

28.1.	Poškození ionizujícím zářením	1091
	(Vladislav Klener)	
28.1.1.	Vztah dávky záření a biologického účinku.....	1091

28.1.2.	Radiační ochrana při lékařských vyšetřeních.....	1094
28.1.3.	Akutní nemoc z ozáření.....	1094
28.2.	Poškození neionizujícím zářením.....	1096
	<i>(Milan Tuček)</i>	
28.3.	Poškození elektrickým proudem.....	1099
28.3.1.	Poškození střídavým proudem	1099
28.3.2.	Zasažení bleskem	1100
28.4.	Přehřátí a podchlazení	1100
28.4.1.	Přehřátí – tepelný úžeh, insolace – sluneční úžeh.....	1100
28.4.2.	Hypotermie.....	1101
28.4.3.	Zasypání lavinou.....	1102
28.5.	Utopení a tonutí.....	1102
28.6.	Poškození abnormálním barometrickým tlakem.....	1103
28.6.1.	Dekompresní nemoc	1103
28.6.2.	Horská nemoc	1103
28.7.	Poškození hlukem.....	1104
28.8.	Poškození vibracemi.....	1105
28.9.	Zdravotní problémy při letecké převadě (Pavel Klener).....	1106

29. LABORATORNÍ VYŠETŘENÍ

Tomáš Zima

29.1.	Význam biochemického vyšetření.....	1109
29.2.	Zásady laboratorního vyšetřování	1110
29.2.1.	Preanalytická část laboratorního vyšetření – biologické vlivy	1110
29.2.2.	Odběr materiálu.....	1111
29.2.3.	Transport materiálu.....	1113
29.2.4.	Skladování materiálu.....	1113
29.3.	Referenční hodnoty	1113

30. VYHLEDÁVÁNÍ INFORMACÍ NA INTERNETU

Pavel Klener jr.

30.1.	Nejdůležitější medicínské databáze	1123
30.2.	Domovské stránky odborných periodik a odborných lékařských společností	1126
30.3.	Některé užitečné adresy	1127

REJSTŘÍK 1129

SEZNAM ZKRATEK

A			
AA	antiarytmika	AGA	antigliadinové protilátky (antigliadin antibodies)
AAT	α_1 -antitrypsin	AGE	pokročilé produkty glykace (advanced glycation end-products)
ABL	gen Abelson leukemia	AIDS	syndrom získané imunodeficiencie (acquired immunodeficiency syndrome)
ABR	acidobazická rovnováha	AIH	autoimunitní hepatitida
ABVD	adriamycin, bleomycin, vincristin, dacarbazin	AIHA	autoimunitní hemolytická anémie (autoimmune hemolytic anemia)
ACB	antibody-coated bacteria	AIM	akutní infarkt myokardu
ACC	přidružené klinické stavy (associated clinical conditions)	AIMAH	ACTH-independentní makronodulární adrenální hyperplazie (ACTH independent macronodular adrenal hyperplasia)
ACE	enzym konvertující angiotenzin	AIO	all-in-one
ACEI	inhibitor enzymu konvertujícího angiotenzin (angiotensin-converting enzyme inhibitor)	AIP	akutní intermitentní porfyrie (acute intermittent porphyria)
acetylCoA	acetylkoenzym A	AISLP	automatizovaný informační systém léčivých přípravků
ACLA	protilátky proti kardiolipinu (anticardiolipin antibodies)	AK	aminokyselina
ACP	kyselá fosfatáza (acid phosphatase)	AKIN	Acute Kidney Injury Network
ACPA	protilátky proti citrulinovaným proteinům nebo peptidům (anti-citrullinated protein or peptide antibodies)	AL	akutní leukémie (acute leukemia)
ACR	American College of Rheumatology	ALA	kyselina δ -aminolevulová
ACR	receptor pro molekulové vzory apoptotických buněk (apoptotic cell receptor)	ALAD	dehydráza kyseliny δ -aminolevulové
ACTH	adrenokortikotropní hormon, kortikotropin	ALAS	syntáza kyseliny δ -aminolevulové
AD	autosomálně dominantní	ALAX	apikální projekce na dlouhou osu levé komory (apical long axis)
ADCC	buněčná cytotoxicita závislá na protilátce (antibody-dependent cell-mediated cytotoxicity)	ALD	aldosteron
ADH	antidiuretický hormon, vazopresin	ALI	akutní plicní poškození (acute lung injury)
ADL	aktivity denního života (activities of daily living)	ALL	akutní lymfoblastická leukémie (acute lymphoblastic leukemia)
ADME	absorpce, distribuce, metabolismus, exkrece (absorption, distribution, metabolism, and excretion)	alloSCT	allogenní transplantace krvetvorných buněk (allogeneic stem cell transplantation)
ADP	adenosindifosfát	ALP	alkalická fosfatáza (alkaline phosphatase)
AEA	protilátky proti endomyziu	ALT	alaninaminotransferáza
AED	automatický externí defibrilátor (automated external defibrillator)	AMA	antimitochondriální protilátky (antimitochondrial antibodies)
AFAP	atenuovaná familiální adenomatózní polypóza	AMAC	akutní metabolická acidóza
AFP	α -fetoprotein	AMAL	akutní metabolická alkalóza
AG	anion gap	AMBU	air mask bag unit
Ag	antigen	AME	syndrom zdánlivé nadprodukce mineralokortikoidů (apparent mineralocorticoid excess [syndrome])
		AML	akutní myeloidní leukémie
		AML-ETO	gen acute myeloid leukemia-eight twenty one

AMP	adenosinmonofosfát (adenosine monophosphate)	ATT	α_1 -antitrypsin
AMS	amyláza	AtTGA	autoprotilátky proti tkáňové transglutamináze
ANA	antinukleární protilátky (antinuclear antibodies)	AUC	plocha pod křivkou (area under the curve)
ANCA	protilátky proti cytoplasmě neutrofilních leukocytů (antineutrophil cytoplasmic antibodies)	autoSCT	autologní transplantace krvetvorných buněk (autologous stem cell transplantation)
ANF	antinukleární faktor (antinuclear factor)	AV	atrioventrikulární
ANLL	akutní nelymfoblastická leukémie		
ANP	A-typ natriuretického peptidu, atriální natriuretický peptid (atrial natriuretic peptide)		
anti-CCP	protilátky proti cyklickému citrulinovanému peptidu	B	
anti-dsDNA	protilátky proti dvouvláknové DNA	BADL	test základních sebeobslužných činností (Basic Activities of Daily Living)
anti-ENA	protilátky proti extrahovatelným nukleárním antigenům	BAL	bronchoalveolární laváž (bronchoalveolar lavage)
anti-GAD	protilátky proti dekarboxyláze kyseliny glutamové	B-ALL	akutní lymfoblastická leukémie z B-buněk (B-cell acute lymphoblastic leukemia)
anti-HAV	protilátky proti viru hepatitidy A	BALT	lymfatická tkáň sliznic dýchací soustavy (bronchus-associated lymphoid tissue)
anti-HCV	protilátky proti viru hepatitidy C	BCG	vakcína Bacillus Calmette-Guérin
anti-MCV	protilátky proti modifikovanému citrulinovanému vimentinu	B-CLL	chronická lymfatická leukémie z B-buněk (B-cell chronic lymphatic leukemia)
anti-Scl-70	protilátky proti DNA-topoizomeráze I	BCNU	carmustin
AP	angina pectoris	BCP-ALL	prekurzory B-buněk ALL (B-cell precursor ALL)
APC	gen adenomatosus polyposis coli	BCR	gen breakpoint cluster region
APF	antiperinukleární faktor (antiperinuclear factor)	BCR	receptor pro antigen na B-lymfocytech (B-cell receptor)
apo	apolipoprotein	BCR-ABL	gen breakpoint cluster region-Abelson murine leukemia
APS	autoimunitní polyglandulární syndrom (autoimmune polyglandular syndrome)	BD	base deficit
APSAC	anistrepláza (anisoyleated plasminogen-streptokinase activator complex)	BE	odchylka bazí (base excess)
APTT	aktivovaný parciální tromboplastinový čas (activated partial thromboplastin time)	BE _b	BE celé krve
APUD	difúzní (disperzní) endokrinní systém (amine precursor uptake and decarboxylation)	BE _{ect}	BE extracelulární tekutiny
AR	autosomálně recesivní	BE _{pl}	BE plazmy
ARA	Americká revmatologická společnost (American Rheumatism Association)	BF	dechová frekvence (breast feeding)
ARA	antiretikulinové protilátky (antireticulin antibodies)	bFGF	bazický fibroblastový růstový faktor (basic fibroblast growth factor)
ARAC	akutní respirační acidóza	BFU	rychle vznikající kolonie (burst-forming unit)
ARAL	akutní respirační alkalóza	BFU-E	rychle vznikající kolonie erytrocytů (burst-forming unit-erythrocytes)
ARDS	syndrom akutní respirační tísně (acute respiratory distress syndrome)	BFU-MK	rychle vznikající kolonie megakaryocytů (burst-forming unit-megakaryocyte)
AS	ankylozující spondylitida	BHL	bilaterální hilová lymfadenopatie
ASA	kyselina acetylsalicylová (acetylsalicylic acid)	BIA	bioimpedance, bioelektrická impedanční analýza
ASCA	protilátky proti <i>Saccharomyces cerevisiae</i>	BK	Kochův bacil
ASL	akutní selhání ledvin	BKK	blokátory kalciového kanálu
ASLO	antistreptolysin O	BLRT	blokáda levého raménka Tawarova
ASMA	protilátky proti hladkým svalům (antismooth muscle antibodies)	BMI	index tělesné hmotnosti (body mass index)
AST	aspartátaminotransferáza	BMPR	bone morphogenetic protein
AT	antitrombin	BMT	transplantace kostní dřeně (bone marrow transplantation)
AT ₁	receptor 1 pro angiotenzin II	BNP	B-typ natriuretického peptidu, mozkový natriuretický peptid (brain natriuretic peptide)
AT ₁ B	blokátory receptorů AT ₁ pro angiotenzin II	BOS	bronchiolitis obliterans syndrome
ATG	antithymocytární globulin (antithymocyte globulin)	bp	páry bazí (base pair)
ATIN	akutní tubulointericiální nefritida	BPRT	blokáda pravého raménka Tawarova
A _{tot}	koncentrace netěkavých slabých kyselin	BSE	bovinní spongiformní encefalopatie (bovine spongiform encephalopathy)
ATP	adenosintrifosfát	BSL	biosafety level
ATRA	kyselina all-transretinová, tretinoin (all-transretinoic acid)	Btk	Brutonova tyrosinkináza (Bruton's tyrosine kinase)

BTPS	korekční faktor pro přepočet hodnot ventilace (body temperature, pressure, saturated)	cDNA	kopírovaná komplementární DNA (complementary deoxyribonucleic acid)
BWR	Bordetova-Wassermannova reakce	CEA	karcinoembryonální antigen (carcinoembryonic antigen)
C		CEP	kongenitální erytropoetická porfyrie (congenital erythropoietic porphyria)
C	koncentrace	CFM	barevné dopplerovské mapování (color flow mapping)
C ₀	koncentrace v čase 0	CFTR	gen cystické fibrózy (cystic fibrosis transmembrane conductance regulator)
C1 INH	inhibitor C1 složky komplementu	CFU	jednotka tvořící kolonie (colony-forming unit)
CA	cancer antigen	CFU-baso	jednotka tvořící kolonie bazofilů (colony-forming unit, basophil)
CABG	koronární bypass (coronary artery bypass grafting)	CFU-E	jednotka tvořící kolonie erytrocytů (colony-forming unit, erythroid)
CAH	kongenitální adrenální hyperplazie (congenital adrenal hyperplasia)	CFU-Eo	jednotka tvořící kolonie eozinofilů (colony-forming unit, eosinophil)
CALLA	antigen akutních lymfoblastických leukémií (common acute lymphoblastic leukemia antigen)	CFU-G	jednotka tvořící kolonie granulocytů (colony-forming unit, granulocyte)
CAM	metoda pro hodnocení deliria (confusion assessment method)	CFU-GEMM	jednotka tvořící kolonie granulocytů, erytrocytů, makrofágů, megakaryocytů (colony-forming unit, granulocyte, erythrocyte, macrophage, megakaryocyte)
cAMP	cyklický adenosinmonofosfát (cyclic adenosine monophosphate)	CFU-GM	jednotka tvořící kolonie granulocytů, makrofágů (colony-forming unit, granulocyte-macrophage)
CAN	syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte (child abuse and neglect syndrome)	CFU-M/D	jednotka tvořící kolonie monocytů/dendritických buněk (colony-forming unit, monocyte/dendritic cell)
c-ANCA	protilátky proti cytoplasmě neutrofilních leukocytů – granulární, proti proteináze 3, cytoplazmatická fluorescence (anti-neutrophil cytoplasmic antibodies)	CFU-mast	jednotka tvořící kolonie mastocytů (colony-forming unit, mast cell)
CAP	komunitně získané pneumonie (community acquired pneumonia)	CFU-Meg	jednotka tvořící kolonie megakaryocytů (colony-forming unit, megakaryocyte)
CAPD	kontinuální ambulantní peritoneální dialýza (continuous ambulatory peritoneal dialysis)	CGA	komplexní geriatrické hodnocení (Comprehensive Geriatric Assessment)
CaPPD	kalciumpyrofosfátdihydrát	CGH	srovnávací genomová hybridizace (comparative genomic hybridization)
CARS	systémový kompenzační protizánětový syndrom (compensatory anti-inflammatory response syndrome)	CGP	cirkulující granulocytární pool (circulating granulocyte pool)
cART	kombinovaná antiretrovirová terapie	CIK	cirkulující imunokomplexy
CASPAR	Classification Criteria for Psoriatic Arthritis	CJD	Creutzfeldtova-Jakobova nemoc
CAVH	kontinuální arteriovenózní hemofiltrace (continuous arteriovenous hemofiltration)	CK	kreatinkináza (creatine kinase)
CAVHD	kontinuální arteriovenózní hemodialýza (continuous arteriovenous hemodialysis)	CK-MB	MB-frakce kreatinkinázy
C _{av}	průměrná hodnota koncentrace	CL	clearance
CBG	globulin vážající kortikosteroidy, transkortin (corticosteroid-binding globulin)	CL _{el}	elektrolytová clearance
CBT	transplantace pupečnickové krve (cord blood transplantation)	CL _H	clearance jaterní
CCA-IgG-Ab	protilátky IgG asociované s ulcerózní kolitidou (colon colitis associated IgG antibodies)	CL _{H₂O}	clearance bezsolutové vody
CCK	cholecystokinin	CL _i	clearance individuální
CCNU	lomustin	CL _{kr}	clearance kreatininu
CCPD	kontinuální cyklická peritoneální dialýza (continuous cycling peritoneal dialysis)	CLL	chronická lymfatická leukémie (chronic lymphatic leukemia)
CD	označení klastru (cluster of differentiation)	CL _{Na⁺}	clearance Na ⁺
CDA	kongenitální dyserythropoetická anémie (congenital dyserythropoietic anemia)	CL _{Osm}	clearance osmolální
CDAI	index aktivity Crohnovy nemoci (Crohn's Disease Activity Index)	CL _R	clearance renální
CDC	Centrum pro kontrolu nemocí (Center for Disease Control and Prevention)	CL _{tot}	celková clearance (totální)
cDI	centrální diabetes insipidus	CM	chylomikrony
		C _{max}	maximální koncentrace
		CMC	karpometakarpální (carpometacarpal)
		C _{min}	minimální koncentrace
		CML	chronická myeloidní leukémie (chronic myeloid leukemia)
		CMML	chronická myelomonocytární leukémie (chronic myelomonocytic leukemia)
		CMP	cévní mozková příhoda
		CMV	cytomegalovirus
		CNS	centrální nervový systém

COHb	karbonylhemoglobin
COMP	oligomerní protein chrupavky (cartilage oligomeric matrix protein)
COP	cyclophosphamid, vincristin, prednison
COST	European Cooperation in the Field of Scientific and Technical Research
COX	cyklooxygenáza
CPAP	kontinuální pozitivní tlak v dýchacích cestách (continuous positive airway pressure)
CR	kompletní odpověď (complete response)
CRH	hormon uvolňující kortikotropin, kortikoliberin (corticotropin-releasing hormone)
CRP	C-reaktivní protein (C-reactive protein)
CS	Cushingův syndrom
C _{ss}	ustálená koncentrace (concentration at steady state)
CSWS	syndrom cerebrálně podmíněné ztráty soli (cerebral salt wasting syndrome)
C _t	koncentrace v čase
CT	výpočetní tomografie (computed tomography)
CTEPH	chronická tromboembolická plicní hypertenze
CTH	celková tělesná hmotnost
CTV	celková tělesná voda
CTx	karboxyterminální telopeptid
C-VAD	cyclophosphamid, vincristin, adrimycin, dexamethazon
CVID	běžná variabilní imunodeficiencie (common variable immunodeficiency)
CVVH	kontinuální venovenózní hemofiltrace (continuous veno-venous hemofiltration)
CVVHD	kontinuální venovenózní hemodialýza (continuous veno-venous hemodialysis)
CW	kontinuální dopplerovský způsob (continuous wave)
CYFRA	fragmenty cytokeratinů
CYP	cytochrom P450

D

1,25(OH) ₂ D ₃	1,25-dihydroxycholecalciferol, kalcitriol
25(OH)D	25-hydroxycholecalciferol, kalcidiol
DCC	gen deleted in colorectal cancer
DCCT	Diabetes Control and Complications Trial
DDAVP	desmopresin (1-deamino-8-D-argininvazopresin)
DDOT	dlouhodobá domácí oxygenoterapie
DDT	dichlorodiphenyltrichlorethan
DHEA	dehydroepiandrosteron
DIC	diseminovaná intravaskulární koagulace (disseminated intravascular coagulation)
DLBCL	difúzní velkobuněčný lymfom
DL _{CO}	difúzní kapacita plic pro CO
DLI	infúze lymfocytů dárce (donor lymphocyte infusion)
DLP	dyslipoproteinémie
DLTx	oboustranná transplantace plic (double lung transplantation)
DM	diabetes mellitus
4-DMAP	4-dimethylaminofenol
DMD	léky modifikující průběh choroby (disease-modifying drugs)

DMSA	dimerkaptosukcinátová kyselina (dimercaptosuccinic acid)
DMSO	dimethylsulfoxid (dimethyl sulfoxide)
DNA	deoxyribonukleová kyselina (deoxyribonucleic acid)
dNTP	deoxyribonukleosidtrifosfát (deoxyribonucleoside triphosphate)
DOC	deoxykortikosteron (deoxycorticosterone)
dP/dt _{max}	maximální hodnota rychlosti vzestupu komorového tlaku
DSA	digitální subtrakční angiografie (digital subtraction angiography)
dsDNA	dvouvláknová (nativní) DNA (double stranded DNA)
DTIC	dakarbazin
dTK	diastolický tlak krve
DTPA	diethylentriaminpentaoctová kyselina (diethylenetriaminepentaacetic acid)

E

E ₂	estradiol
EA	časný antigen (early antigen)
EAA	exogenní alergická alveolitida (extrinsic allergic alveolitis)
EATL	T-lymfom sdružený s enteropatiemi (enteropathy associated T-cell lymphoma)
EBM	medicína založená na důkazech (evidence based medicine)
EBNA	nukleární antigeny EBV (Epstein-Barr virus-associated nuclear antigens)
EBV	virus Epstein-Barrové (Epstein-Barr virus)
ECMO	extrakorporální membránová oxygenace (extracorporeal membrane oxygenation)
ECP	extrakorporální fotochemoterapie (extracorporeal photochemotherapy)
ECS	endoskopická cytoskopie
ECT	extracelulární tekutina
ED	efektivní dávka (effective dose)
ED ₅₀	střední účinná dávka
EDCF	endoteliální kontrakční faktor (endothelium-derived contracting factor)
EDHF	endoteliální hyperpolarizační faktor (endothelium-derived hyperpolarizing factor)
EDRF	endoteliální relaxační faktor (endothelium-derived relaxing factor)
EDTA	ethylendiamintetraoctová kyselina (ethylenediamine tetraacetic acid)
EDV	objem na konci diastoly (end-diastolic volume)
EEP	erytrohepatální (erythropoetická) porfyrie
EF	ejekční frakce
EFV	elektrofyzilogické vyšetření
EGF	epidermální růstový faktor (epidermal growth factor)
EGFR	receptor epidermálního růstového faktoru (epidermal growth factor receptor)
EGIL	European Group for the Immunological Characterization of Leukemias
ECHO	echokardiografie
ELFO	elektroforéza (bílkovin)
ELISA	enzymová imunoanalýza na imunosorbentech (enzyme-linked immunosorbent assay)

EMA	protilátky proti endomyziu	FFA	volné mastné kyseliny (free fatty acids)
EMG	elektromyografie	FFM	beztuková tělesná hmota (fat-free mass)
EMR	endoskopická resekce sliznice (endoscopic mucosal resection)	FGF	fibroblastový růstový faktor (fibroblast growth factor)
ENA	extrahovatelný nukleární antigen (extractable nuclear antigen)	FGFR	receptor fibroblastového růstového faktoru (fibroblast growth factor receptor)
eNOS	endoteliální syntáza oxidu dusnatého (endothelial nitric oxide synthase)	FH	familiární hypercholesterolemie
EPH	gestóza s otoky, proteinurií, hypertenzí	FHVP	tlak ve volné jaterní žíle (free hepatic venous pressure)
EPO	erythropoetin	FIM	hodnocení funkční nezávislosti (functional independence measure)
EPP	erytropoetická (erythrohepatální) protoporfyrie (erythropoietic protoporphyria)	FISH	fluorescenční hybridizace <i>in situ</i> (fluorescence <i>in situ</i> hybridization)
ERA	electrical response audiometry	FL	folikulární lymfom
ERCP	endoskopická retrográdní cholangiopankreatikografie (endoscopic retrograde cholangiopancreatography)	FLAG	fludarabin, cytosinarabinosid, G-CSF
ERV	expirační rezervní objem (expiratory reserve volume)	FM	tělesný tuk (fat mass)
ESC	Evropská kardiologická společnost (European Society of Cardiology)	FMN	flavinmononukleotid (flavin mononucleotide)
ESD	endoskopická submukózní disekce	FOBT	test okultního krvácení do stolice (fecal occult blood test)
ESH	Evropská společnost pro hypertenzi (European Society of Hypertension)	FNAB	aspirační biopsie tenkou jehlou (fine-needle aspiration biopsy)
ESpA	enteropatické spondylartritidy	FOLFIRI	5-FU + LV + irinotecan
ESSG	Evropská skupina pro studium spondylartritid (European Spondylarthropathy Study Group)	FOLFOX	5-FU + LV + oxaliplatin
ESV	objem na konci systoly (end-systolic volume)	fPSA	volný prostatický specifický antigen
ET	ethanolový test	FSC	přední rozptyl (forward scatter)
etCO ₂	koncentrace CO ₂ na konci výdechu (end-tidal carbon dioxide [concentration])	FSGS	fokálně-segmentální glomeruloskleróza (focal segmental glomerulosclerosis)
ETEC	enterotoxin <i>Escherichia coli</i>	FSH	hormon stimulující folikuly (follicle-stimulating hormone)
EULAR	Evropská liga proti revmatismu (European League Against Rheumatism)	FT	fyzikální terapie
EUS	endoskopická ultrasonografie (endoscopic ultrasound)	fT ₃	volný trijodthyronin (free triiodothyronine)
EWC	clearance bezelektrolytové vody (electrolyte free water clearance)	fT ₄	volný thyroxin (free thyroxine)
F		f _u	farmakum vyloučené do moči
F	biologická dostupnost (bioavailability)	5-FU	5-fluorouracil
F/V	průtok/objem (flow/volume)	FUDR	fluorodeoxyuridin
FAB klasifikace	francouzsko-americko-britská klasifikace (French-American-British [classification])	FUO	horečka nejasné etiologie (fever of unknown origin)
FACS	průtokový cytometr (fluorescence-activated cell sorter)	FVC	usilovná vitální kapacita (forced vital capacity)
FAD	flavinadenindinukleotid (flavin adenine dinucleotide)	FW	Fahraeusova-Westergrenova sedimentace erytrocytů
FAM	fluorouracil, mitomycin, doxorubicin	G	
FAP	familiární adenomatózní polypóza (familial adenomatous polyposis)	G6PD	glukóza-6-fosfátdehydrogenáza (glucose-6-phosphate dehydrogenase)
FDC	folikulární dendritická buňka (follicular dendritic cell)	GABA	kyselina γ-aminomáselná (γ-aminobutyric acid)
FDG	fluorodeoxyglukóza	GAD	dekarboxyláza kyseliny glutamové (glutamic acid decarboxylase)
FDP	štěpné produkty fibrinu a fibrinogenu (fibrin/fibrinogen degradation products)	GANT	gastrointestinální autonomní nervový tumor
FE	exkreční frakce	GB	Gravesova-Basedowova (choroba)
FEV	usilovný výdechový objem (forced expiratory volume)	GBM	glomerulární bazální membrána (glomerular basement membrane)
FEV ₁	objem vzduchu vydechnutý při usilovném výdechu za 1 sekundu (forced expiratory volume in one second)	GCP	správná klinická praxe (good clinical practice)
		GCS	Glasgowská škála hodnocení tíže poruchy vědomí (Glasgow Coma Scale)
		G-CSF	faktor stimulující kolonie granulocytů (granulocyte colony-stimulating factor)
		gDNA	genomická DNA (genomic deoxyribonucleic acid)

GF	glomerulární filtrace (glomerular filtration)	HC	hepatitida C
GFP	zelený fluorescenční protein (green fluorescence protein)	HCAP	pneumonie získané při návštěvě zdravotnického zařízení (health care associated pneumonia)
GGT	γ -glutamyltransferáza	HCC	hepatocelulární karcinom (hepatocellular carcinoma)
GH	růstový hormon, somatotropin (growth hormone)	HCD	choroby z těžkých řetězců (heavy-chain diseases)
GH-RH	hormon uvolňující somatotropin, somatoliberin (growth hormone-releasing hormone)	hCG	lidský choriový gonadotropin (human chorionic gonadotropin)
GHRP	růstový hormon uvolňující peptidy (growth hormone releasing peptide)	HCL	leukémie z vlasatých buněk (hairy cell leukemia)
GIP	žaludeční inhibiční peptid (gastric inhibitory peptide)	HCMV	lidský cytomegalovirus (human cytomegalovirus)
GIST	gastrointestinální stromální tumor	HCP	hereditární koproporfyrie (hereditary coproporphyria)
GIT	gastrointestinální trakt	HCV	virus hepatitidy C (hepatitis C virus)
GLP	glukagonu podobný peptid (glucagon-like peptide)	HD	hepatitida D
GLUT	glukózový transportér (glucose transporter)	HDag	antigen hepatitidy D (hepatitis δ antigen)
GM-CSF	faktor stimulující kolonie granulocytů a makrofágů (granulocyte-macrophage colony-stimulating factor)	HDDST	dexamethasonový supresní test s vysokou dávkou dexamethasonu (high-dose dexamethasone suppression test)
GMO	geneticky modifikované organismy (genetically modified organisms)	HDL	lipoproteiny o vysoké hustotě (high-density lipoproteins)
GMP	guanosinmonofosfát (guanosine monophosphate)	HDT	vysokodávkovaná terapie (high dose therapy)
GMT	γ -glutamyltransferáza	HDV	virus hepatitidy D (hepatitis D virus)
GN	glomerulonefritida	HELLP	syndrom charakterizovaný hemolýzou, zvýšením aktivity jaterních enzymů, trombocytopenií (hemolysis, elevated liver enzymes, low platelets)
GnRH	hormon uvolňující gonadotropiny, gonadoliberin (gonadotropin-releasing hormone)	HEMPAS	hereditary erythroblastic multinuclearity with positive acidified serum [lysis test]
GP	glykoprotein	HERS	studie Heart and Estrogen/progestin Replacement Study
GPI	glykosylfosfatidylinositol (glycosylphosphatidylinositol)	HEV	virus hepatitidy E (hepatitis E virus)
GRP	peptid uvolňující gastrin (gastrin related peptide)	HGV	virus hepatitidy G (hepatitis G virus)
GSF	faktor stimulující granulocyty (granulocyte stimulating factor)	HIT	trombocytopenie indukovaná heparinem (heparin-induced thrombocytopenia)
GVHD	reakce štěpu proti hostiteli (graft versus host disease)	HIV	virus lidské imunodeficiency (human immunodeficiency virus)
GVL	reakce štěpu proti leukémii (graft versus leukemia)	HLA	lidské leukocytární antigeny (human leukocyte antigens)
H		HLP	hyperlipoproteinémie
HA	hepatitida A (hepatitis A)	HLT _x	transplantace srdce a plic (heart-lung transplantation)
HAART	vysoce aktivní antiretrovirová terapie (highly active antiretroviral therapy)	HLY	zdravá délka života (healthy life years)
HACEK	bakterie rodů <i>Haemophilus</i> , <i>Actinobacillus</i> , <i>Cardiobacterium</i> , <i>Eikenella</i> , <i>Kingella</i>	HMG-CoA	3-hydroxy-3-methylglutarylkoenzym A (3-hydroxy-3-methylglutaryl coenzyme A)
HAE	hereditární angioedém	HMWvWF	vysokomolekulární forma von Willebrandova faktoru (high-molecular-weight von Willebrand factor)
HAM	cytosinarabinosid, mitoxantron	HNPCC	hereditární nepolypózní kolorektální karcinom (hereditary nonpolyposis colorectal cancer)
HAP	nozokomiální pneumonie (hospital acquired pneumonia)	HPA	hypotalamo-hypofýzo-adrenokortikální (hypothalamo-pituitary-adrenocortical)
HAV	virus hepatitidy A (hepatitis A virus)	HPLC	vysokoučinná kapalinová chromatografie (high-power liquid chromatography)
Hb	hemoglobin	HPV	lidský papillomavirus (human papillomavirus)
HB	hepatitida B	HRCT	výpočetní tomografie s vysokou rozlišovací schopností (high-resolution computed tomography)
HBB	hemoglobin β		
HBcAg	jaderný antigen hepatitidy B (hepatitis B core antigen)		
HBsAg	sekreční antigen hepatitidy B (hepatitis B secretory antigen)		
HBsAg	povrchový antigen hepatitidy B (hepatitis B surface antigen)		
HBV	virus hepatitidy B (hepatitis B virus)		

HRS	hepatorenální syndrom (hepatorenal syndrome)
HRT	hormonální substituční terapie (hormone replacement therapy)
HSCT	transplantace krvetvorných buněk (hematopoietic stem cell transplantation)
HSD	hydroxysteroidní dehydrogenáza (hydroxysteroid dehydrogenase)
hsp	proteiny tepelného šoku (heat shock proteins)
HSV	virus herpes simplex (herpes simplex virus)
5-HT	5-hydroxytryptamin (serotonin)
HTLV	virus T-leukémie (human T-leukemia virus)
HU	Hounsfieldovy jednotky
HUS	hemolyticko-uremický syndrom (hemolytic uremic syndrome)
HVLP	hromadně vyráběné léčivé přípravky

Ch

Ch	cholesterol
CH ₅₀	jednotka 50% lýzy erytrocytů, měření hemolytické aktivity komplementu (50% hemolyzing dose of complement)
CHOP	cyclophosphamid, adriamycin, vincristin, prednison
CHOPN	chronická obstrukční plicní nemoc
CHRPE	kongenitální hypertrofie retinálního pigmentového epitelu (congenital hypertrophy of the retinal pigment epithelium)
CHTIN	chronická tubulointersticiální nefritida

I

IA-2Ab	protilátky proti tyrosinkináze
IAA	protilátky proti inzulinu (insulin autoantibodies)
IABK	intraaortální balónková kontrapulsace
IASP	Mezinárodní asociace pro studium bolesti (International Association for Study of Pain)
ICA	protilátky proti ostrůvkovým buňkám (islet cell antibodies)
ICAM	intercelulární adhezí molekula (intercellular adhesion molecule)
ICD	implantabilní kardioverter-defibrilátor (implantable cardioverter defibrillator)
ICD	Mezinárodní klasifikace nemocí (International Classification of Diseases)
ICD-O	Mezinárodní klasifikace nemocí pro onkologii (International Classification of Diseases-Oncology)
ICE	enzym konvertující interleukin (interleukin converting enzyme)
ICFDH	Mezinárodní klasifikace funkčních zdatností, disability a zdraví (International Classification of Functioning, Disability and Health)
ICIDH	Mezinárodní klasifikace poruch, disability a handicapu (International Classification of Impairment, Disability, Handicap)
ICOPER	International Cooperative Pulmonary Embolism Registry

ICOS	inducibilní kostimulátor
ICSI	intracytoplasmatická injekce spermií (intracytoplasmic sperm injection)
ICT	intracelulární tekutina
ICUS	intrakardiální ultrazvuk (intracardiac ultrasound)
IDDM	inzulindependentní diabetes mellitus (insulin-dependent diabetes mellitus)
IDF	International Diabetes Federation
IDL	lipoproteiny o střední hustotě (intermediate density lipoprotein)
IE	infekční endokarditida
IEL	intraepiteliální lymfocyty
IFA	protilátky proti vnitřnímu faktoru (intrinsic factor antibodies)
IFG	hraniční glykémie nalačno (impaired fasting glucose)
I-FISH	interfázická FISH
IFN	interferon
Ig	imunoglobulin
IgA	imunoglobuliny třídy A
IgAN	IgA nefropatie (immunoglobulin A nephropathy)
IgE	imunoglobuliny třídy E
IGF	růstový faktor podobný inzulinu (insulin-like growth factor)
IgG	imunoglobuliny třídy G
IgH	těžký řetězec imunoglobulinu (immunoglobulin heavy chain)
IgM	imunoglobuliny třídy M
ICHDK	ischemická choroba dolních končetin
ICHS	ischemická choroba srdeční
IL	interleukin
IL-1-Ra	antagonista receptoru IL-1 (interleukin-1 receptor antagonist)
IL-2R	receptor pro IL-2
ILO	International Labour Organization
IM	infarkt myokardu
IMiDs	immunomodulatory drugs
IMP	inosinmonofosfát (inosine 5'-monophosphate)
INH	isoniazid
INR	mezinárodní normalizovaný poměr (international normalized ratio)
INT	p-iodonitrotetrazolium
IPF	idiopatická plicní fibróza
IPI	mezinárodní prognostický index (International Prognostic Index)
IPP	inhibitor protonové pumpy
IPP	intersticiální plicní proces
IPSS	Mezinárodní prognostický skórovací systém (International Prognostic Scoring System)
iPTH	imunoreaktivní parathormon (immunoreactive parathyroid hormone)
IRI	imunoreaktivní inzulin
IRIS	imunorestituční zánětlivý syndrom (immune restoration inflammatory syndrome)
IRV	inspirační rezervní objem (inspiratory reserve volume)
ISA	vnitřní sympatomimetická aktivita (intrinsic sympathomimetic activity)
ISCN	Mezinárodní cytogenetická nomenklatura a standardizace (International Standardization and Cytogenetic Nomenclature)

ISDN	isosorbiddinitrát
ISH	Mezinárodní společnost pro hypertenzi (International Society of Hypertension)
IST	intersticiální tekutina
ITP	idiopatická trombocytopenická purpura (idiopathic thrombocytopenic purpura)
IU	mezinárodní jednotka (international unit)
ivGTT	intravenózní glukózový toleranční test (intravenous glucose tolerance test)
IVS	mezikomorová přepážka (interventricular septum)
IVT	intravaskulární tekutina
IVUS	intravaskulární ultrazvuk (intravascular ultrasound)

J

JAK	Janus kináza (Janus kinase)
JIA	juvenilní idiopatická artritida
JIP	jednotka intenzivní péče

K

k_0	konstanta nultého řádu
k_1	konstanta prvního řádu
k_A	konstanta absorpce
k_E	konstanta eliminace
KFA	kryptogenní fibrotizující alveolitida
KGF	růstový faktor keratinocytů (keratinocyte growth factor)
KMP	kardiomyopatie
KO	krevní obraz
KPR	kardiopulmonální resuscitace
KT	komorová tachykardie
KVO	kardiovaskulární onemocnění

L

LAD	deficience adhezních molekul leukocytů (leukocyte adhesion deficiency)
LADA	latentní autoimunitní diabetes dospělých (latent autoimmune diabetes of adults)
LAK	zabíječi aktivovaní lymfokinem (lymphokine activated killers)
LAM	lymfangioleiomyomatóza (lymphangioleiomyomatosis)
LCAT	lecitin:cholesterolacyltransferáza (lecithin cholesterol acyltransferase)
LCR	ligázová řetězová reakce (ligase chain reaction)
LCT	triacylglyceroly s dlouhým řetězcem (long-chain triglycerides)
LD	letální dávka (lethal dose)
LD ₅₀	střední letální dávka
LDDST	dexamethasonový supresní test s nízkou dávkou dexamethasonu (low-dose dexamethasone suppression test)
LDH	laktátdehydrogenáza (lactate dehydrogenase)
LDL	lipoproteiny o nízké hustotě (low-density lipoproteins)
LE	lupus erythematoses
LH	luteinizační hormon, luteotropin (luteinizing hormone)

LH-RH	hormon uvolňující luteinizační hormon, gonadoliberin (luteinising hormone releasing hormone)
LIF	faktor inhibující leukémii (leukemia inhibitory factor)
LK	levá komora
LKM	protilátky proti jaterním a ledvinovým mikrosomům (liver-kidney microsomal [antibodies])
LL	lymfocytární lymfom (lymphocytic lymphoma)
LMA	protilátky proti jaterním membránám (liver membrane antibodies)
LMWH	nízkomolekulární heparin (low-molecular-weight heparin)
L-NMMA	NG-monomethyl-L-arginin
Lp(a)	lipoprotein(a)
LPS	lipáza (lipase)
LS	levá síň
LSD	diethylamid kyseliny lysergové (lysergic acid diethylamide)
LT	leukotrieny
LTB	leukotrien B (leukotriene B)
LV	leukovorin (acidum folinicum)

M

MAGE	melanomový antigen (melanoma antigen)
MALT	difúzní lymfatická tkáň sliznic (mucosa-associated lymphoid tissue)
MAO	monoaminoxidáza (monoamine oxidase)
MAP	střední arteriální tlak (mean arterial pressure)
MARS	syndrom smíšené antagonistické odezvy (mixed antagonistic response syndrome)
mBAND	mnohobarevná pruhovací technika s vysokou rozlišovací schopností (multicolor banding technique with high resolution)
MCH	průměrná hmotnost hemoglobinu v erytrocytu (mean corpuscular hemoglobin)
MCHC	průměrná koncentrace hemoglobinu (mean corpuscular hemoglobin concentration)
MCL	lymfom z plášťových buněk (mantle-cell lymphoma)
MCP	metakarpofalangeální
MCP	monocytní chemoatrakční protein (monocyte chemotactic protein)
MCS	multiple cloning site
M-CSF	faktor stimulující kolonie makrofágů (macrophage colony-stimulating factor)
MCT	triacylglyceroly se středně dlouhým řetězcem (medium-chain triglycerides)
MCV	střední objem erytrocytu (mean cell volume)
MDA	3,4-methylenedioxyamfetamin
MDMA	3,4-methylenedioxymetamfetamin
MDR	mnohočetná léková rezistence (multidrug resistance)
MDRD	Modification of Diet in Renal Disease
MDR-TB	multirezistentní TB (multidrug resistance tuberculosis)

MDS	myelodysplastický syndrom (myelodysplastic syndrome)	MSH	hormon stimulující melanocyty (melanophore-stimulating hormone)
MEA	mnohočetná endokrinní adenomatóza (multiple endocrine adenomatosis)	MTC	medulární karcinom štítné žlázy (medullary thyroid carcinoma)
MEDLINE	Medical Literature Analysis and Retrieval System Online	MTG	smíšené triacylglyceroly
MEF	maximální výdechový průtok (maximal expiratory flow)	MTHFR	methyltetrahydrofolátreduktáza
MELD	model end-stage liver disease	MTP	metatarzofalangeální
MEN	mnohočetná endokrinní neoplazie (multiple endocrine neoplasia)	MUD	nepříbuzenský dárce (matched unrelated donor)
MEOS	mikrosomální oxidační systém ethanolu (microsomal ethanol oxidizing system)	MUST	Malnutrition Universal Screening Tool
MET	ekvivalent metabolické energie (metabolic equivalent of the task)	MV	minutová ventilace
mFISH	mnohobarevná fluorescenční hybridizace <i>in situ</i> (multicolor fluorescence <i>in situ</i> hybridization)	MVA	plocha ústí mitrální chlopně (mitral valve area)
MFO	smíšená oxidační funkce (mixed function oxidase)	mV _{CF}	střední rychlost zkrácení obvodového vlákna levé komory (mean velocity of circumferential fiber shortening)
MGP	marginální granulocytární pool (marginal granulocyte pool)	MVP	prolaps mitrální chlopně (mitral valve prolapse)
MGUS	monoklonální gamapatie neurčeného významu (monoclonal gammopathies of undetermined significance)	MVV	maximální minutová ventilace (maximal voluntary ventilation)
MHC	hlavní histokompatibilní komplex (major histocompatibility complex)	MWM	molecular weight marker
MIBG	metaiodobenzylguanidin (metaiodobenzylguanidine)	N	
MIBI	methoxyizobutylizonitril (methoxyisobutyl isonitrile)	NAD	nikotinamidinukleotid
MIC	minimální inhibiční koncentrace (minimal inhibitory concentration)	NADH	redukováný nikotinamidadenindinukleotid (reduced nicotinamide adenine dinucleotide)
MK	mastné kyseliny	NADP	nikotinamidinukleotidfosfát
MLCBL	mediastinální velkobuněčný lymfom	NADPH	redukováný nikotinamidadenindinukleotidfosfát (reduced nicotinamide adenine dinucleotide phosphate)
MMEF	střední výdechová rychlost (maximum midexpiratory flow)	NANA	kyselina N-acetylneuraminová (N-acetyl neuraminic acid)
MMP	matrixové metalloproteinázy (matrix metalloproteinase)	NAP	nestabilní angina pectoris
MN	metanefrin (metanephrene)	NAPQI	N-acetyl-p-benzochinonimin (N-acetyl-p-benzoquinone imine)
MNA	Mini-Nutritional Assessment	NBI	úzkopásmová endoskopie (narrow band imaging)
MODS	syndrom multiorganové dysfunkce (multiple organ dysfunction syndrome)	NBT	nitroblue tetrazolium
MODY	diabetes mellitus charakteru diabetu dospělých vzniklý v mládí (maturity-onset diabetes of the young)	NC	žádná změna (no change)
MOF	multiorganové selhání (multiple organ failure)	NCBI	Národní centrum pro biotechnologické informace (National Center for Biotechnology Information)
MOPP	mustargen, oncovin, procarbazin, prednison	NDD	nutričně definovaná dieta
MP	monoklonální protilátky	Nd-YAG	neodymium-yttrium-aluminum garnet
MPA	mikroskopická polyarteriitida (microscopic polyarteritis)	NF-κB	nukleární faktor κB
MPD	myeloproliferativní onemocnění (myeloproliferative disease)	NGS	nazogastrická sonda
MPGN	membranoproliferativní glomerulonefritida (membranoproliferative glomerulonephritis)	NHL	nehodgkinský lymfom (non-Hodgkin lymphoma)
MR	magnetická rezonance (magnetic resonance)	NIDDM	non-inzulín-dependentní diabetes mellitus (non-insulin-dependent diabetes mellitus)
MRCP	magnetická rezonanční cholangiopankreatikografie (magnetic resonance cholangiopancreatography)	NIH	Národní institut zdraví (National Institute of Health)
mRNA	poslová ribonukleová kyselina (messenger ribonucleic acid)	NK	přírození zabijedce (natural killer [cells])
		NKF	National Kidney Foundation
		NLM	Národní lékařská knihovna (National Library of Medicine)
		NMN	normetanefrin (normetanephrene)
		NO	oxid dusnatý
		non-Q-IM	non-Q infarkt myokardu
		NPH	inzulin s prodlouženým účinkem, neutrální protamin Hagedorn inzulin (neutral protamine Hagedorn [insulin])

NREM	synchronní spánek (non-rapid eye movement)	Pco ₂	parciální tlak oxidu uhličitého
NRS	Nutritional Risk Screening	PCR	polymerázová řetězová reakce (polymerase chain reaction)
NSA	nesteroidní antirevmatika, antiflogistika	PCT	porphyria cutanea tarda (porphyria cutanea tarda)
NSCLC	nemalobuněčný karcinom plic (non-small-cell lung cancer)	PCT	prokalcitonin
NSE	neuronspecifická enoláza (neuron-specific enolase)	PCW	tlak v zaklínění plicnice (pulmonary capillary wedge)
NSTEMI	infarkt myokardu bez elevací úseku ST (non-ST-elevations myocardial infarction)	PD	peritoneální dialýza (peritoneal dialysis)
NÚL	nežádoucí účinek léčiva	PDA	otevřená tepenná dučej (patent ductus arteriosus)
nvCJD	nová varianta Creutzfeldtovy-Jakobovy nemoci	PDGF	destičkový růstový faktor (platelet-derived growth factor)
NYHA	New York Heart Association	PDGF-R	receptor destičkového růstového faktoru (platelet-derived growth factor receptor)
0		PE	plicní embolie
o,p'-DDD	o,p'-dichlordifenylchloroethan	PEA	endarterektomie plicnice
OA	osteoartróza (osteoarthritis)	PEEP	pozitivní přetlak na konci výdechu (positive end-expiratory pressure)
OAF	faktor aktivující osteoklasty (osteoclast activating factor)	PEF	maximální (vrcholová) výdechová rychlost (peak expiratory flow)
oGTT	orální glukózový toleranční test (oral glucose tolerance test)	PEG-IFN	pegylovaný interferon
OMGE	Organisation Mondiale de Gastro-Enterologie	PEI	alkoholizace ložisek (percutaneous ethanol injection)
OMIM	Online Mendelian Inheritance in Man	PEP	positive expiratory pressure
ORI	počátek replikace, replikátor (replication origin)	PET	pozitronová emisní tomografie (positron emission tomography)
OSA	obstrukční spánková apnoe	PF	plazmaferéza
P		PG	prostaglandin
PA	aktivátor plazminogenu (plasminogen activator)	PGE	prostaglandin E
P _a CO ₂	parciální tlak oxidu uhličitého v arteriální krvi	PGL ₂	prostaglandin I ₂ , prostacyklin
PAD	perorální antidiabetika	PGLB	plicní granulomatóza z Langerhansových buněk
PAH	plicní arteriální hypertenze	Ph chromosome	Philadelphia chromosom
PAI	inhibitor aktivátoru plazminogenu (plasminogen activator inhibitor)	pH	záporný dekadický logaritmus relativní molální aktivity vodíkových iontů
PAMP	molekulové vzory patogenních mikroorganismů (pathogen-associated molecular patterns)	PHA	fytohemaglutinin (phytohemagglutinin)
p-ANCA	protilátky proti cytoplasmě neutrofilních leukocytů – perinukleární fluorescence, proti myeloperoxidáze (perinuclear anti-neutrophilic cytoplasmic antibodies)	PHP	pseudohypoparathyreóza (pseudohypoparathyroidism)
P _a O ₂	parciální tlak kyslíku v arteriální krvi	PHPT	primární hyperparathyreóza (primary hyperparathyroidism)
PAP	plazmin-antiplazminový komplex (plasmin-antiplasmin complex)	Pi	proteázový inhibitor
PAS reakce	barvení kyselinou jodistou (periodic acid-Schiff [reaction])	PIAF	cisplatina, interferon α, doxorubicin a 5-fluorouracil
PBC	primární biliární cirhóza (primary biliary cirrhosis)	PIP	proximální interfalangeální
PBG	porfobilinogen (porphobilinogen)	pK	záporný dekadický logaritmus disociační konstanty kyseliny
PBPC	periferní kmenové (progenitorové) buňky (peripheral blood progenitor cells)	PKD	polycystická choroba ledvin (polycystic kidney disease)
PBPCT	transplantace krvetvorných buněk z periferní krve (peripheral blood progenitor cell transplantation)	P-kr	plazmatická koncentrace kreatininu
PC	protein C	PLAX	parasternální projekce na dlouhou osu (parasternal long axis)
PCI	perkutánní koronární intervence (percutaneous coronary intervention)	PLL	prolymfocytární leukémie (prolymphocytic leukemia)
PCNA	nukleární antigen proliferujících buněk (proliferating cell nuclear antigen)	PLP	pyridoxalfosfát (pyridoxal phosphate)
		PML-RAR-α	gen promyeloctytic leukemia-retinoic acid receptor-α
		PMN	polymorfonukleár
		PMS	psamomatózní melanotický schwannom (psammomatous melanotic schwannoma)
		PNH	paroxysmální noční hemoglobinurie (paroxysmal nocturnal hemoglobinuria)
		PNO	pneumothorax
		Po ₂	parciální tlak kyslíku
		POCT	vyšetření u pacienta (point of care testing)
		POEMS	polyneuropathy, organomegaly, endocrinopathy, protein M, skin changes

PP	pankreatický polypeptid	QoL	kvalita života (quality of life)
PPAR	receptor aktivovaný proliferátory peroxisomů (peroxisome proliferator activated receptor)	Q _p Q _s	průtok plicnicí systémový průtok
P _{PAW}	plicní okluzivní tlak (pulmonary artery wedge pressure)		
PPD	purifikovaný proteinový derivát		
PPI	inhibitor protonové pumpy (proton-pump inhibitor)	RA	revmatoidní artritida (rheumatoid arthritis)
PPNAD	primární pigmentovaná nodulární adrenokortikální nemoc (primary pigmented nodular adrenocortical disease)	RAA RAEB	renin-angiotenzin-aldosteron (osa) refrakterní anémie s nadbytkem blastů (refractory anemia with excess blasts)
PPR	receptory pro molekulové vzory patogenních mikroorganismů (pathogen pattern receptors)	RAEB-T	refrakterní anémie s nadbytkem blastů v transformaci (refractory anemia with excess blasts in transformation)
PR	plicní rezistence	RANKL	ligand pro receptor aktivátoru nukleárního faktoru κB (receptor-activator of nuclear factor κB ligand)
PRA	plazmatická reninová aktivita (plasma renin activity)	RARS	refrakterní anémie se zmnožením prstenčitých sideroblastů (refractory anemia with ringed sideroblasts)
PRCA	pure-red cell aplasia	RAS	systém renin-angiotenzin (renin-angiotensin system)
PRL	prolaktin	Raw	proudový odpor vzduchu (airway resistance)
PrP	prionový protein	RC	radiokarpální
PRPP	5-fosforibosyl-1-pyrofosfát (phosphoribosylpyrophosphate)	RCM	erytrocytární masa (red cell mass)
PRR	receptory pro nebezpečné vzory (pattern recognition receptors)	RDW	šíře distribuce objemu erytrocytů (red cell distribution width)
PS	protein S	ReA	reaktivní artritida
PSA	prostatický specifický antigen (prostate specific antigen)	REAL	Revised European-American Lymphoma [classification]
PSAX	parasternální projekce na krátkou osu (parasternal short axis)	REE	klidový energetický výdej (resting energy expenditure)
PSC	primární sklerozující cholangitida (primary sclerosing cholangitis)	REM	paradoxní spánek (rapid eye movement)
PSI	index závažnosti pneumonie (pneumonia severity index)	RES	retikuloendotelový systém
PSP	specifický pankreatický protein (pancreatic specific protein)	RF	revmatoidní faktor
PST	protaminsulfátový precipitační test	RFA	radiofrekvenční ablace
PT	protrombinový čas (prothrombin time)	RFLP	polymorfismus délky restrikčních fragmentů (restriction fragment length polymorphism)
PTA	perkutánní transluminální angioplastika (percutaneous transluminal angioplasty)	RFT	respirační fyzioterapie
PTC	perkutánní transhepatální cholangiografie (percutaneous transhepatic cholangiography)	rhG-CSF	lidský rekombinantní faktor stimulující kolonie granulocytů (recombinant human granulocyte colony-stimulating factor)
PTCA	perkutánní transluminální koronární angioplastika (percutaneous transluminal coronary angioplasty)	R-CHOP	rituximab, cyclophosphamid, adriamycin, vincristin, prednison
PTGS	posttranskripční utlumení genové exprese (post-transcriptional gene silencing)	RIA	radioimunoanalýza (radioimmunoassay)
PTH	parathormon (parathormone)	RIC	režim s redukovanou intenzitou (reduced intensity regimen)
PTHrP	peptid podobný parathormonu (parathyroid-hormone-related peptide)	RIFLE	risk, injury, failure, loss of kidney function
PTL	periferní T-lymfom	RISC	RNA-induced silencing complex
PTMV	perkutánní transluminální mitrální valvuloplastika	RNA	ribonukleová kyselina (ribonucleic acid)
pTNM	patologická klasifikace TNM	RNAi	RNA interference
PUO	horečka nejasné etiologie (pyrexia of unknown origin)	RNP	ribonukleoprotein
PUVA	psoralen + UVA záření (fotochemoterapie)	ROC	receiver operation characteristic
PV	porphyria variegata	ROS	reaktivní kyslíkové radikály (reactive oxygen species)
		RPGN	rychle progredující glomerulonefritida (rapidly progressive glomerulonephritis)
		RSV	respirační syncytiální virus (respiratory syncytial virus)
		rT ₃	reverzní trijodthyronin (reverse triiodothyronine)
		RTA	renální tubulární acidóza (renal tubular acidosis)
		RTC	retikulocyt
Q			
QALY	rok života standardizované kvality (quality of adjusted life year)		
QCT	kvantitativní výpočetní tomografie (quantitative computed tomography)		

RTK	receptorové tyrosinkinázy (receptor-tyrosine kinase)
rt-PA	rekombinantní tkáňový aktivátor plazminogenu (recombinant tissue plasminogen activator)
RT-PCR	polymerázová řetězová reakce s reverzní transkripcí (reverse transcription PCR)
RV	reziduální objem (residual volume)

S

SA	sinoatriální
SAA	těžká aplastická anémie (severe aplastic anemia)
SACE	sérová aktivita enzymu konvertujícího angiotenzin (serum angiotensin-converting enzyme)
SADR	závažný nežádoucí účinek léku (serious adverse drug reaction)
SALE	subakutní forma lupus erythematoses
SAME	S-adenyl-L-methionin
S _a O ₂	kyslíková saturace v arteriální krvi
SARM	selektivní modulátor androgenního receptoru
SARS	těžký akutní respirační syndrom (severe acute respiratory syndrome)
SB	jeden vdech (single breath)
SBP	spontánní bakteriální peritonitida (spontaneous bacterial peritonitis)
SCCA	antigen skvamózních buněk (squamous cell carcinoma antigen)
SCF	růstový faktor kmenových buněk (stem cell factor)
SCFR	receptor růstového faktoru kmenových buněk (stem cell factor receptor)
SCID	těžká kombinovaná imunodeficience (severe combined immunodeficiency)
SCLC	malobuněčný karcinom plic (small cell lung cancer)
SCUF	pomalá kontinuální ultrafiltrace (slow continuous ultrafiltration)
SD	standardní odchylka (standard deviation)
SDS-PAGE	elektroforéza na sodium-dodecylsulfát polyakrylamidovém gelu (sodium dodecyl sulphate polyacrylamide gel electrophoresis)
SERM	selektivní modulátory estrogenových receptorů (selective estrogen receptor modulator)
SHBG	globulin vázající pohlavní hormony (sex hormone binding globulin)
SIADH	syndrom nepřiměřené sekrece antidiuretického hormonu (syndrome of inappropriate secretion of antidiuretic hormone)
SID	diference silných iontů (strong ion difference)
sIgA	sekreční IgA (secretory immunoglobulin A)
siRNA	small interfering RNA
SIRS	syndrom systémové zánětové reakce (systemic inflammatory response syndrome)
SIT	specifická imunoterapie (specific immunotherapy)
SLA	solubilní jaterní antigen (soluble liver antigen)

SLE	systémový lupus erythematoses
SLTx	jednostranná transplantace plic (single lung transplantation)
SMA	protilátky proti hladkým svalům (smooth muscle antibodies)
SMAD	intracelulární mediátory signálu
SNP	jednonukleotidový polymorfismus (single nucleotide polymorphism)
SPC	souhrn údajů o přípravku (summary of product characteristics)
SPECT	jednofotonová emisní výpočetní tomografie (single photon emission computed tomography)
SPI	sinus petrosus inferior
SPPB	krátká sada testů pro hodnocení fyzické zdatnosti seniorů (Short Physical Performance Battery)
SR	systémová rezistence (systemic resistance)
SRIH	somatostatin, hormon inhibující sekreci somatotropinu (somatotropin-release inhibiting hormone)
SS	ustálený stav (steady state)
SSA	syndrom spánkové apnoe
SSC	boční rozptyl (side scatter)
SSRI	inhibitor zpětného vychytávání serotoninu (selective serotonin reuptake inhibitor)
ssRNA	jednovláknová RNA (single-stranded ribonucleic acid)
ST	střední tlak
STAT	přenašeč signálu a aktivátor transkripce (signal transducer and activator of transcription)
STEMI	infarkt myokardu s elevacemi úseku ST (ST-elevations myocardial infarction)
STH	somatotropní hormon, somatotropin (somatotropic hormone)
STIR	short tau inversion recovery
sTK	systolický tlak krve
sTNF	solubilní TNF (soluble tumor necrosis factor)
sTNFR	solubilní receptor TNF (soluble tumor necrosis factor receptor)
SVT	supraventrikulární tachyarytmie
SYSADOA	symptomaticky pomalu působící léky při osteoartróze (symptomatic slow acting drugs of osteoarthritis)

T

t _{1/2}	eliminační poločas (half-life)
T ₃	trijodthyronin
T ₄	tetrajodthyronin, thyroxin
TAA	antigeny asociované s nádory (tumor-associated antigens)
TACE	transarteriální embolizace
TAFI	inhibitor fibrinolýzy aktivovatelný trombinem (thrombin-activatable fibrinolysis inhibitor)
TA-GVHD	potransfúzní reakce štěpu proti hostiteli (transfusion-associated graft versus host disease)
T-ALL	akutní lymfoblastická leukémie z T-buněk (T-cell acute lymphoblastic leukemia)
TASA	povrchový antigen asociovaný s tumorem (tumor-associated surface antigen)

TAT	trombin-antitrombinový komplex (thrombin-antithrombin complex)	TPMT	thiopurin S-methyltransferáza (thiopurine methyltransferase)
TB	tuberkulóza	TPO	thyreoidální peroxidáza (thyroid peroxidase)
TBG	globulin vázající thyroxin (thyroxine-binding globulin)	TPO-Ab	protilátky proti thyreoidální peroxidáze (thyroid peroxidase antibodies)
TBW	celková tělesná voda (total body water)	Tr	regulační T-lymfocyty
Tc	cytotoxické T-lymfocyty (cytotoxic T lymphocyte)	TRAK	protilátky proti receptorům pro TSH
TCA	tricyklická antidepresiva	TRALI	akutní poškození plic transfúzí (transfusion related acute lung injury)
T-CLL	chronická lymfatická leukémie z T-buněk (T-cell chronic lymphatic leukemia)	Trf	transferin
TcR	gen pro T-buněčný receptor	TRH	hormon uvolňující thyreotropin, thyreoliberin (thyrotropin-releasing hormone)
TCR	receptor pro antigen na T-lymfocytech (T-cell receptor)	TSA	antigeny specifické pro nádory (tumor-specific antigen)
TDI	tkáňová dopplerovská echokardiografie (tissue Doppler imaging)	TSH	thyreotropní hormon, thyreotropin (thyroid-stimulating hormone)
TDM	terapeutické monitorování léčiv (therapeutic drug monitoring)	TSHR	receptor pro thyreotropin (thyroid-stimulating hormone receptor)
TEE	transezofageální (jícnová) echokardiografie (transesophageal echocardiography)	TT	trombinový čas (thrombin time)
TENS	transkutánní elektrická neurostimulace	TTE	transthorakální echokardiografie (transthoracic echocardiography)
TETA	triethylenetetramin (triethylenetetramine)	TTP	trombotická trombocytopenická purpura (thrombotic thrombocytopenic purpura)
TF	tkáňový faktor (tissue factor)	TU	transfúzní jednotka (transfusion unit)
TFPI	inhibitor tkáňového (zevního) systému koagulace (tissue factor pathway inhibitor)	TXA ₂	tromboxan A ₂
Tg	thyreoglobulin	U	
TG	triacylglyceroly, triglyceridy		
Tg-Ab	protilátky proti thyreoglobulinu (thyroglobulin antibodies)	UA	močový aldosteron
TGF	transformující růstový faktor (transforming growth factor)	UDCA	kyselina ursodeoxycholová (ursodeoxycholic acid)
Th	pomocné T-lymfocyty (helper T lymphocytes)	UDP	uridindifosfát (uridine diphosphate)
THC	tetrahydrokanabinoid (tetrahydrocannabinol)	UEMS	Evropská unie lékařů specialistů (Union Européenne des Médecins Spécialistes)
TIA	tranzitorní ischemická ataka (transient ischemic attack)	UFC	volný močový kortizol (urinary free cortisol)
TIH	těhotenstvím indukovaná hypertenze	UFH	nefrakcionovaný heparin (unfractionated heparin)
TIL	lymfocyty infiltrující nádor (tumor infiltrating lymphocytes)	UICC	Mezinárodní protirakovinná unie (Union Internationale Contre le Cancer)
TIMI	průtok věnčitými tepnami u nemocných s akutním IM	UIP	obvyklá intersticiální pneumonie (usual interstitial pneumonia)
TIMP	tkáňové inhibitory metalloproteináz (tissue inhibitor of metalloproteinases)	ULMvWF	neobvykle velké multimery von Willebrandova faktoru (unusually large multimers von Willebrand factor)
TIPS	transjugulární intrahepatální portosystémový zkrat (transjugular intrahepatic portosystemic shunt)	UMAC	ustálená metabolická acidóza
TLC	celková plicní kapacita (total lung capacity)	UMAL	ustálená metabolická alkalóza
TLR	receptory podobné receptorům toll (toll-like receptors)	u-PA	urokinázový aktivátor plazminogenu (urokinase plasminogen activator)
Tm	teplota tání oligonukleotidů (melting temperature)	u-PAR	receptor pro urokinázový aktivátor plazminogenu (urokinase type plasminogen activator receptor)
T _{max}	maximální čas	URAC	ustálená respirační acidóza
TNF	faktor nekrotizující tumor (tumor necrosis factor)	URAL	ustálená respirační alkalóza
TNM	tumor, noduli, metastases	UROD	uroporfyriinogendekarboxyláza (uroporphyrinogen decarboxylase)
TOKS	test okultního krvácení do stolice	USG	ultrasonografie (ultrasonography)
TOS	syndrom horní hrudní apertury (thoracic outlet syndrome)	UV	ultrafialové záření
t-PA	tkáňový aktivátor plazminogenu (tissue plasminogen activator)	V	
TPA	tkáňový polypeptidový antigen (tissue polypeptide antigen)		
TPE	výměnná terapeutická plazmaferéza (therapeutic plasma exchange)	VAD	vincristin, adriamycin, dexamethason
		VAP	ventilátorová pneumonie (ventilator acquired pneumonia)

VATS	videoasistovaná thorakoskopie
VC	vitální kapacita (vital capacity)
VCA	virový kapsidový antigen (viral capsid antigen)
VCAM	vaskulární buněčná adhezní molekula (vascular cell adhesion molecule)
VC _{exp}	maximální množství vzduchu, které lze vydechnout
VC _{insp}	maximální množství vzduchu, které lze nadechnout
V _d	distribuční objem
VEGF	vaskulární endoteliální růstový faktor (vascular endothelial growth factor)
VEGF-R	receptor vaskulárního endoteliálního růstového faktoru (vascular endothelial growth factor receptor)
VIN	vulvární intraepiteliální neoplazie (vulvar intraepithelial neoplasm)
VIP	vazoaktivní intestinální polypeptid (vasoactive intestinal polypeptide)
VLCD	nízkoenergetická dieta (very low calorie diet)
VLDL	lipoproteiny o velmi nízké hustotě (very low density lipoproteins)
V _{max}	hypotetická hodnota maximální kontrakce zcela nezátíženého svalu (velocitas maxima)
VMCP	vincristin, cyclophosphamid, melphalan, prednison
VMK	kyselina vanilmandlová
Vo _{2max}	vrcholová spotřeba kyslíku
VSD	defekt septa komor (ventricular septal defect)

Vss	distribuční objem v ustáleném stavu
VSV	vrozená srdeční vada
VT	dechový objem (tidal volume)
VUR	vezikoureterální reflux (vesico-ureteral reflux)
vWF	von Willebrandův faktor (von Willebrand factor)
vWch	von Willebrandova choroba
VZV	virus varicella-zoster (varicella-zoster virus)

W

WDHA	vodnaté průjmy, hypokalémie, achlorhydrie (watery diarrhea, hypokalemia, achlorhydria)
WG	Wegenerova granulomatóza (Wegener granulomatosis)
WHO	Světová zdravotnická organizace (World Health Organization)
WHVP	tlak na konci jaterní sinusoidy (wedged hepatic venous pressure)
WPW	syndrom Wolffův-Parkinsonův-Whiteův
WU	Woodova jednotka

X

Xa	aktivovaný faktor X
XDR-TB	extenzivně rezistentní TB (extensively drug resistant tuberculosis)

PŘEDMLUVA

Předmluva k 4. vydání

»Knihu jsem ani neotevřela, ale slouží mi jako velmi užitečné těžítko«, napsala o třetím vydání Vnitřního lékařství ve svém e-mailu jedna lékařka. Avšak protože v početných jiných mailech jsem byl dotazován, kdy už vyjde další vydání nebo kde by se ještě dalo koupit třetí vydání, nabyl jsem přesvědčení, že větší čtenářů oceňovala obsah monografie, nikoliv její hmotnost. Čtenářský zájem mě velmi potěšil tím spíše, že na trhu bylo k dispozici několik dalších monografií stejného zaměření. Záhy jsem tedy začal připravovat nové vydání. Do minulého vydání jsme zařadili osm nových kapitol, v tomto vydání jsme se zaměřili pouze na aktualizaci textu. Vzhledem k nárůstu nových poznatků bylo nutné vypustit z textu předchozího vydání některé méně důležité pasáže, aby celkový rozsah publikace zůstal přibližně stejný. Přes veškerou snahu se realizace nového vydání poněkud vlekla. Při počtu spoluautorů, z nichž většina jsou mimořádně

exponovaní pracovníci, bylo získávání aktualizovaných textů velmi zdoluhavé. Navíc jsem dával přednost preciznímu zpracování dodatků před časovými limity jejich odevzdání. Nicméně bych rád ocenil snahu všech spoluautorů doplnit nejdůležitější novinky svého oboru a všem patří můj dík. Poděkování patří také pracovníkům nakladatelství Galén, kteří stejně jako v předchozích vydáních odvedli již tradičně vzornou práci. Za cenné připomínky a korekce děkuji rovněž recenzentovi publikace p. prof. Petráškov. Ačkoliv jsem se ve finální ediční práci snažil sladit jednotlivé kapitoly a eliminovat duplicitní informace, nebylo možné při rozsahu díla tuto snahu stoprocentně naplnit. Prosím proto čtenáře o jistou shovívavost.

prof. MUDr. Pavel Klener, DrSc.

Praha, květen 2011

Předmluva k 3. vydání

Neobyčejně prudký rozvoj všech medicínských oborů je příčinou relativně krátké životnosti všech odborných monografií, která je motivací pro aktualizované reedice. V případě knihy Vnitřní lékařství však byl k třetímu vydání ještě další důvod – velký zájem čtenářů způsobil, že poměrně velký náklad předchozího vydání byl zcela rozebrán.

V předkládaném 3. vydání jsme se snažili nejen původní kapitoly doplnit aktuálními informacemi (většina byla zcela přepracována), ale monografii jsme obohatili o 8 dalších kapitol, neboť některé vědní disciplíny, jako je např. genetika a molekulární biologie, se stávají nepostradatelnou součástí diagnostického procesu ve všech podoborech vnitřního lékařství. Novým doplňkem je i přehled obecné symptomatologie vnitřních chorob. Na zpracování se podílel poněkud obměněný autorský kolektiv, kterému

patří můj dík. Zvláštní poděkování zasluhuje hlavní recenzent monografie, prof. MUDr. Jan Petrášek, DrSc., který s mimořádnou pečlivostí a důsledností pročítal rukopis a jehož komentáře, doplňky a opravy nepochybně přispěly ke zkvalitnění textu. Můj dík patří též odborné redaktorce MUDr. Dině Válkové, neboť právě dobrá spolupráce autorů s redakcí je významným přínosem pro úspěšnou realizaci díla, stejně jako pečlivá práce sazečky paní Mileny Honců. V neposlední řadě patří můj dík generálnímu sponzorovi monografie, kterým byla společnost Zentiva.

Přál bych si, aby monografie byla přijata lékařskou obcí stejně příznivě, jako tomu bylo u vydání předchozích.

prof. MUDr. Pavel Klener, DrSc.

Praha, srpen 2006

Předmluva k 2. vydání

Monografie »Vnitřní lékařství« vznikla ve spolupráci odborníků ze všech lékařských fakult Univerzity Karlovy jako publikace k 650. výročí založení UK. Při početném autorském kolektivu nebylo možno dosáhnout přiměřených proporcí jednotlivých kapitol, což však může být vyváženo vysokou profesionalitou autorů jednotlivých statí.

Záměr editora i hlavních spoluautorů připravit druhé doplněné a upravené vydání musel být poněkud modifikován. Důvodem byl nečekaný čtenářský zájem o první vydání, které bylo během dvou měsíců zcela rozebráno. Poptávku čtenářů neuspokojil ani početný dotisk. Vzhledem k tomu, že zásadnější přepracování s rozšířením textu a s obohacením

dokumentace by vyžadovalo delší čas, rozhodli jsme se pro schůdnější a rychlejší variantu. Autoři jednotlivých kapitol jednak opravili drobné nedostatky, které se v 1. vydání vyskytly, jednak části textu zaměnili za aktualizované informace. Tyto doplňky a změny si vyžádaly přetištění více než třetiny stránkového rozsahu monografie.

Věříme, že po aktualizaci zůstane publikace užitečným zdrojem informací pro širokou lékařskou veřejnost a že splní i úlohu postgraduálního učebního textu.

prof. MUDr. Pavel Klener, DrSc.

Praha, březen 2001

Předmluva k 1. vydání

Vydání monografie »Vnitřní lékařství« bylo motivováno především naléhavou potřebou nového zpracování, které by zahrnovalo kromě základních dat též aktuální poznatky, o něž byly všechny podobory vnitřního lékařství v posledních letech obohaceny. Stalo se již tradicí, že přednostové první české interní kliniky považovali za jeden ze svých úkolů vydávání monografií a učebních textů, a to jak pro mediky, tak pro širší lékařskou veřejnost.

Mnoho současných lékařů získávalo znalosti z děl Netouška, Hoeniga, Heřmanského či Kordače a jejich spolupracovníků.

S postupným rozvojem jednotlivých vědních disciplín a s hromaděním nových poznatků není dnes v možnostech jednoho autora ani pracovního kolektivu jedné kliniky obsáhnout tak široký obor, jakým je vnitřní lékařství. Rozhodli jsme se proto přizvat ke spolupráci přední odborníky nejen z pracovišť 1. lékařské fakulty, ale též z ostatních lékařských fakult Univerzity Karlovy. Vynikající internisté působících mimo Univerzitu Karlovu jsme si dovolili využít jako recenzentů a poradců.

Text je určen především ke studiu postgraduálnímu, ale nepochybně poslouží i studentům medicíny. Je zpracován tradičním způsobem. Obecná část zahrnuje informace přesahující jednotlivé disciplíny vnitřního lékařství, ve speciální části jsou probrány vnitřní choroby podle jednotlivých

interních podoborů. Považoval jsem za vhodné připojit v závěru též stručnou informaci o infekčních chorobách, se kterými se zpravidla setká dříve internista než odborník–infekcionista. Zpracování této kapitoly se ochotně ujala doc. Lobovská, které patří můj dík.

Určitá nejednotnost stylu a někdy i rozsahu jednotlivých kapitol je daní za vyšší profesionální úroveň, vyplývající z odborného zaměření autorů. Zásahy editora směřovaly pouze k větší plynulosti a srozumitelnosti textu, při maximální snaze respektovat záměr každého spoluautora. Rád bych ještě vyjádřil poděkování všem recenzentům za jejich postřehy a rady, které byly cenným podkladem pro konečnou úpravu textu. Nelze opomenout ani úsilí mých spolupracovníků, prof. Brodanové, doc. Friedmanna a doc. Jirásky, kteří se podíleli na ediční práci. Doplňkem této monografie je současně vydávaný soubor otázek a odpovědí »Vnitřní lékařství – testy«, který by měl posloužit čtenářům ke kontrole znalostí nabytých studiem učebnice.

Věříme, že publikace bude užitečným zdrojem základních informací pro širokou lékařskou obec a že i v době snadné dostupnosti četných zahraničních informačních pramenů najde své čtenáře.

prof. MUDr. Pavel Klener, DrSc.

Praha, leden 1999

1 HISTORIE VNITŘNÍHO LÉKAŘSTVÍ

Léčení nemocných v průběhu staletí prodělávalo složitý vývoj. Péče o nemocné byla nahodilá a ne-kvalifikovaná. Organizované zdravotní péči bránila středověká převládající ideologie (vznik nemoci byl připisován vůli boží, byl nízký stupeň poznání příčin nemoci) i nedostatečně organizovaná správa veřejných věcí (královská moc se uplatňovala většinou nepřímo prostřednictvím feudálních pánů). Nemohoucnost zdravotní péče se nejvýrazněji projevila v době morových epidemií. Pocit bezmoci a hrůzy upevňoval víru v nadpřirozený původ nákazy, mor a »metla boží« byla synonyma. Křesťanská ideologie však vedla také ke konání dobrých skutků, mezi něž patřila také péče o nemocné. Záhy začaly vznikat špitály (klášterní i světské), které zpočátku byly útulky pro pocestné, později se přeměnily v ústavy pečující o staré a nemocné. U některých církevních řádů byla péče o nemocné hlavní náplní jejich činnosti.

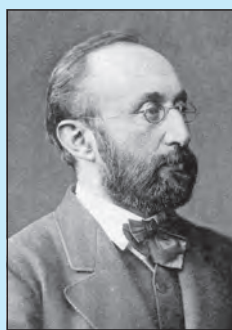
Z iniciativy panovnického rodu Přemyslovců vznikl řád křižovníků s červenou hvězdou. V roce 1234 kněžna Anežka (pozdější svatá Anežka česká) zřídila pro tento řád špitální klášter v pražském Starém Městě Na Františku. Křižovnícké špitály byly založeny též v dalších městech (v Písku, Mostě, Klatovech a v Brně). Špitály zakládaly i další řády, zejména benediktýni (tento řád u nás byl již od roku 993), němečtí rytíři, johanité, bratrstvo sv. Ducha. Zakladateli špitálních nadací byli však i feudálové a měšťané královských měst. Péče o nemocné měla nesporně jen omezenou kvalitu, školení lékaři prakticky neexistovali. První školení lékaři pocházeli ze zahraničních univerzit a lékařských škol (Bologna, Padova, Salerno, Montpellier).

Založení Karlovy univerzity v roce 1348 znamenalo novou éru v rozvoji lékařství. Lékařská fakulta existovala od samého založení pražského vysokého učení. Prvním kancléřem univerzity byl arcibiskup Arnošt z Pardubic (1297–1364), který byl vzdělán mj. i v lékařství na univerzitách v Bologni a v Pa-

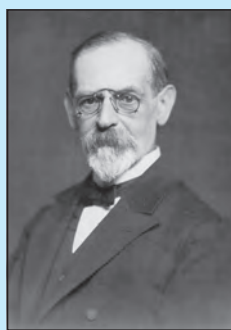
dově. Výuka na univerzitě se opírala především o učení starověkých autorů Hippokrata, Galéna, Rhazese, Abu Ali ibn Siny (Avicenny), Maimonide-se. Vyučování však bylo převážně teoretické. Mezi předními univerzitními učiteli rané doby je třeba jmenovat Mikuláše z Jevíčka a Balthazara z Toscany (1. pol. 14. stol.), odchovance Sorbonny a padovské univerzity. Mistr Havel (Gallus) ze Strahova (2. pol. 14. stol.) napsal životosprávné rady pro Karla IV. Osobním lékařem Václava IV. byl Albík z Uničova (1358?–1427), autor řady lékařských spisů. Mezi významné lékaře a autory zdravotnické literatury husitské éry patřil Mistr Křišťan z Prachatic a Sulco z Houštky (2. pol. 14. stol.–zač. 15. stol.).

Období renesance znamenalo významné oživení i v lékařství. Z českých lékařů je třeba zmínit Tadeáše Hájku z Hájku (1525–1600), který proslul jako lékař, chemik a překladatel Matthioliho herbáře. Později vynikl Jan Marcus Marci z Kronlandu (1595–1667), známý polyhistor, který měl kontakt i s W. Harveym, objevitelem krevního oběhu. Jan Ant. Scrinici (1697–1773) rozpoznal v gangréne otravu námelem. V roce 1740 zavedl na pražské lékařské fakultě experimentální výuku fyziky a chemie.

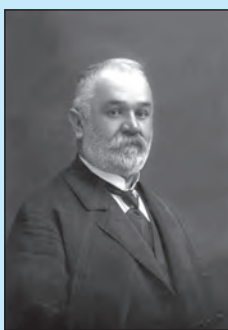
Osvícenské reformy v době panování Marie Terezie (1740–1780) a Josefa II. (1780–1790) se nevyhnuly ani zdravotnictví a znamenaly významný impuls pro rozvoj lékařství. Racionální změny ve zdravotnictví a v lékařském školství vzešly především z podnětu G. van Swieten. Tento Boerhaaveův žák se stal v roce 1745 nejen osobním lékařem císařovny Marie Terezie, ale také říšským protomedikem a inspektorem lékařského vzdělávání. Postupně se vytvářela soustava zdravotnických zákonů a ucelený systém státní zdravotní správy. Císař Josef II., v souladu s osvícenskými představami o nutnosti zdravotní péče, nařídil vybudovat všeobecné nemocnice v hlavních městech rakouského soustátí. Tak vznikla v roce 1790 i Všeobecná nemocnice v Praze (dnešní Všeobecná fakultní ne-

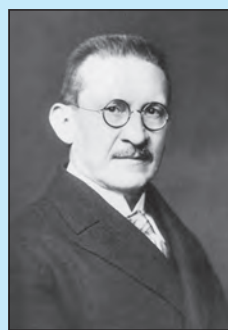
Obr. 1.1.
B. Eiselt

Obr. 1.2.
E. Maixner

Obr. 1.3.
J. Thomayer

Obr. 1.4.
L. Syllaba

mocnice). První všeobecnou nemocnicí v českých zemích však byla nemocnice v Brně (1786). Vůbec první v rakouském mocnářství byla nemocnice ve Vídni (1784).

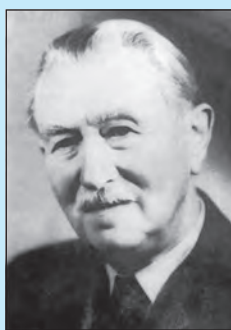
Výuka studentů medicíny u lůžka nemocných v pražské všeobecné nemocnici byla zahájena v roce 1791. Od té doby se studenti učí v těchto historických budovách klinické medicíny nepřetržitě. Všeobecná nemocnice vznikla přestavbou novoměstského ústavu pro neprovdané šlechtické dcery (Damenstift), který byl postaven v letech 1701 až 1705. Nápis na průčelí budovy nemocnice je z roku 1839 a připomíná jak založení nemocnice, tak datum její generální přestavby (Saluti aegrorum erexerunt Josephus II Leopoldus II MDCCXC, auxit et amplificavit Ferdinandus I MDCXXXIX – Pro blaho nemocných postavili Josef II. a Leopold II. 1790, bohatě rozšířil Ferdinand I. 1839).

V čele lékařské kliniky, dlouhou dobu jediné v českých zemích, se vystřídala řada profesorů, mnozí z nich byli významnými osobnostmi. Z řady představitelů staré pražské školy je třeba zmínit Julia Vincence Krombholze (1782–1843), který působil na klinice 11 let. Založil Krombholzovu nadaci pro léčení chudých studentů a Krombholzovu cestovní nadaci pro hrazení studijních cest. Krombholzovo srdce je dodnes uchováváno na I. interní klinice jako vzácná památka na tohoto mimořádného muže. Druhým významným přednostou kliniky byl Krombholzův žák Johann Oppolzer (1808–1871). Po osmiletém působení v Praze přešel do Vídně, kde spolu s Rokitským, Škodou a Hebrou založili světovou slávu nové vídeňské školy, která pracovala po Laënnecově vzoru. Není bez zajímavosti, že všichni čtyři se narodili v Čechách, internista Josef Škoda a patologický anatom Karel Rokitský byli české národnosti. Pro rozvoj lékařství v Čechách měla rozhodující význam pražská lékařská fakulta, po Vídni jedna z nejprestižnějších v rakouském mocnářství. Ke slávě staré pražské lékařské školy významnou měrou přispěl Josef Hamerník (1810

až 1887), Škodův žák a spolupracovník Oppolzerův. Významné bylo i působení Vojtěcha Duchka (1824 až 1882), který se stal po Škodově smrti ve Vídni jeho nástupcem. Prof. Josef Halla (1814–1887) založil v Praze první polikliniku v rakouské monarchii. Zde byli vyšetřováni ambulantní nemocní a zároveň probíhala výuka mediků.

Zvláštní místo ve vývoji českého vnitřního lékařství přísluší oddělení pro nemoci prsní v pražské všeobecné nemocnici, které bylo zřízeno v roce 1842. Byli zde ošetřováni nemocní s pokročilými plicními chorobami (především TB) a probíhala zde intenzivní výuka v perkusi a auskultaci. Tyto základní metody lékařské diagnostiky se dostaly do Čech velmi časně po jejich uvedení do lékařské praxe ve Francii. Leopold Auenbrugger (1722–1821) sice publikoval svůj objev poklepu v roce 1761, ale teprve jeho znovuobjevením osobním lékařem Napoleona Bonaparta J. N. Corvisartem v roce 1808 byla tato diagnostická metoda uvedena do praxe. V roce 1819 publikoval René Théophile Hyacinthe Laënnec své základní dílo o auskultaci. Již v roce 1822 jsou obě metody uvedeny v učebnici, která byla povinná na rakouských lékařských fakultách, a v roce 1823 již soustružníci v Praze vyráběli dřevěné stetoskopy.

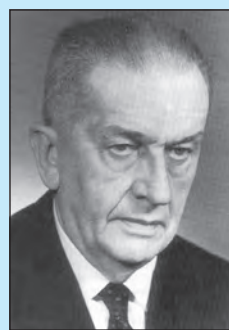
V čele tohoto prognosticky neradostného, ale pro výuku nesmírně cenného oddělení pro nemoci prsní se vystřídali význační lékaři a pedagogové. Prvním přednostou byl Anton Jaksch (1810–1887), který se vzdělával u Škody ve Vídni a u Piorryho v Paříži. Jeho následníky byli Josef Hamerník, Josef Čejka (1812–1862) a Vilém Petters (1829–1875). V roce 1863 se stal přednostou **Bohumil Eiselt** (1831–1908) (obr. 1.1.), žák Hamerníkův, Duchkův a Hallův. Eiselt je zakladatelem moderního českého lékařství, mimořádně se zasloužil o jeho rozvoj. Na lékařské fakultě jako jeden z prvních přednášel od roku 1861 česky o nemocech prsních. (Vůbec první přednášel česky na fakultě fyziolog F. Kuřák již v roce 1849.) V roce 1871 Eiselt dostal souhlas k přednáškám celého vnitřního lékařství v českém

Obr. 1.5.
J. Pelnář

Obr. 1.6.
K. Hynek

Obr. 1.7.
J. Charvát

jazyce a jeho přednášky byly uznány jako povinné. Tím byla vlastně zřízena první česká interní klinika jako pedagogická instituce, vyučování se konalo v prostorách prsního oddělení.

I. česká interní klinika: v roce 1881, po odchodu Antona Jaksche do penze, se stal Eiselt přednostou. Tato okolnost byla významná ze dvou důvodů. Jednak obsazení původní německé kliniky českým profesorem bylo uznáním odborných kvalit B. Eiselta, jednak to znamenalo významnou pozici při dělení fakulty na českou a německou, které probíhalo v roce 1882. Kliniky s českým profesorem v čele automaticky připadly české lékařské fakultě.

Bohumil Eiselt byl editorem monumentální šestidílné »Odborné pathologie a therapie« (1878 až 1889), jejímiž autory byli výlučně Češi (mj. Albert, Hlava, Chvostek, Lambl, Thomayer, Maixner). Toto dílo prokázalo, že česká medicína má dostatek schopných autorů, že stojí na výši své doby. V této edici se vytvářela také česká odborná terminologie. Dalším nezapomenutelným Eiseltovým činem bylo založení Časopisu lékařů českých (spolu s J. E. Purkyněm a J. Podlipským), který od roku 1862 vychází nepřetržitě a dodnes patří mezi nejstarší kontinuálně existující lékařské časopisy na světě. Tomuto edičnímu činu předcházela neméně významná aktivita, jejímž duchovním garantem byl J. E. Purkyně a výkonným uskuťčňovatelem byl B. Eiselt. Bylo to založení Spolku českých lékařů v roce 1862. Zakládající schůze se zúčastnilo sice jen 15 českých lékařů, ale postupem doby se Spolek stal rozhodující silou v českém medicínském odborném světě, odtud vyšly všechny pozdější lékařské odborné organizace. Tato instituce trvá nepřetržitě již 144 let. Eiselt se navždy zapsal do lékařské literatury objevem melaninu v moči u případu melanoblastomu.

II. lékařská (= interní) klinika na lékařské fakultě existovala od roku 1812, byla určena k výuce ranhojičů. Lékaři působící na této klinice (mj. Halla, Hamerník) též přispívali nemalou měrou k vzestupu úrovně lékařského vzdělání. V roce

1887 vznikla na české lékařské fakultě II. interní klinika, určená již pro výuku studujících lékařství. Jejím prvním přednostou byl **Emerich Maixner** (1847–1920) (obr. 1.2.), Eiseltův žák. Maixner významným a promyšleným způsobem uvedl fyziologické myšlení do vnitřního lékařství, napsal první učebnici oboru určenou studentům. Lze ho pokládat za zakladatele české laryngologie a nehynoucí zásluhy si získal v boji proti tuberkulóze. E. Maixner se po Eiseltově odchodu na odpočinek vrátil na I. interní kliniku jako její 2. přednost. Vedení II. interní kliniky převzal další Eiseltův vynikající žák **Josef Thomayer** (1853–1927) (obr. 1.3.), rázovitý Chod, strhující osobnost, zakladatel vlastní školy, autor významné učebnice, která vychovala několik lékařských generací. Jeho početní žáci se významně prosadili v českém vnitřním lékařství (Pelnář, Prusík, Vanýsek aj.).

I. a II. interní klinika byly po řadu let jedinými institucemi, kde probíhala výuka vnitřního lékařství. Obě kliniky vzešly z jednoho kořene a teprve v průběhu doby se vytvořily dvě samostatné školy. Z nich pak vycházela naprostá většina vedoucích pracovníků v oboru, ať to byli přednostové klinik na mimopražských univerzitách vzniklých až po 2. světové válce, přednostové výzkumných ústavů nebo primáři většiny okresních a krajských nemocnic.

Po 1. světové válce stanul v čele I. interní kliniky **Ladislav Syllaba** (1868–1930) (obr. 1.4.), žák Thomayerův. Nezapomenutelně se do dějin českého vnitřního lékařství zapsal úctyhodným dvousvazkovým dílem »Nauka o lékařském poklepu a poslechu« (1918 a 1925), které znamená vyvrcholení éry fyzikální diagnostiky. Jeho objevitelskou prioritou je zjištění hyperbilirubinémie u perniciózní anémie. Vychoval několik žáků, kteří se stali zakladateli nebo výraznými představiteli interních podoborů (kardiolog K. Weber, ftizeolog Jaroslav Jedlička, hematolog Vladimír Jedlička, gastroenterologové J. Scheiner a K. Klein, neurologové K. Henner a J. Vítek, zakladatel sportovního lékařství J. Král

a další). Ladislav Syllaba rozhodným způsobem poukázal na důležitost terapie ve vnitřním lékařství v monografii »Staráme se opravdu méně o terapii?«, která byla replikou na kritiku T. G. Masaryka, že lékaři se věnují diagnostice a zanedbávají léčbu.

Vynikajícím způsobem rozvíjel **Josef Pelnář** (1887–1964) (obr. 1.5.) na II. interní klinice dědictví školy Thomayerovy. Všeestranně vzdělaný internista a neurolog napsal s řadou spolupracovníků mnohasvazkovou »Pathologii a terapii nemocí vnitřních«. Jeho oblíbeným tématem byla také problematika neurologická, patří mezi zakladatele moderní české neurologie. Podobně jako na I. interní klinice vznikaly v té době rovněž na II. interní klinice interní podobory, jejichž představitelé ovlivnili jejich rozvoj (Prusík – zakladatel angiologie, Charvát – endokrinologie, Teisinger – pracovní lékařství, Vančura – hypertenziologie, Mařatka – gastroenterologie, Donner – hematologie).

Po Syllabově smrti v roce 1930 nastoupil jako přednosta I. interní kliniky **Kristián Hynek** (1879 až 1960) (obr. 1.6.), zakladatel moderní české hematologie; zejména se věnoval hemokoagulaci. Byl též průkopníkem rentgenologie. K. Hynek v roce 1919 zakládal Komenského univerzitu v Bratislavě a byl jejím prvním rektorem a přednostou interní kliniky.

V čele I. interní kliniky i v pozdějších letech stáli další významní internisté. V době nacistické okupace vedl kliniku (po zákazu vysokých škol přejmenovanou na oddělení) Vratislav Jonáš (1899–1968), významný kardiolog, který napsal obsáhlé trísvazkové kompendium tohoto oboru. Od roku 1950 vedl kliniku po dobu 10 let Miloš Netoušek (1889–1968), hematolog a autor vynikající učebnice vnitřního lékařství. Z pěti vydání této knihy studovalo internu velké množství lékařů. Jeho nástupcem se stal Vojtěch Hoenig (1917), který zahájil novou éru šéfů kliniky, specializovaných odborníků v jednom oboru, kteří však vycházejí ze široké báze celého oboru vnitřního lékařství a kteří řídí komplexní tým specialistů v jednotlivých oborech. Hoenig sám rozvinul tradici kliniky v experimentální a klinické práci v hepatologii. Z jeho iniciativy vznikla samostatná odborná hepatologická společnost. Okupace v roce 1968 ukončila Hoenigovu činnost. Jeho nástupcem se stal František Heřmanský (1916–1980), široce erudovaný, výzkumně orientovaný hematolog, který vytvořil vlastní hematologickou školu, hematologickou monografii však již nestihl napsat.

Druhou interní kliniku po Pelnářovi převzal Antonín Vančura (1899–1956), který vynikl badáním v problematice hypertenze. Po jeho předčasném skonu ho vystřídal František Herles (1900–1991),

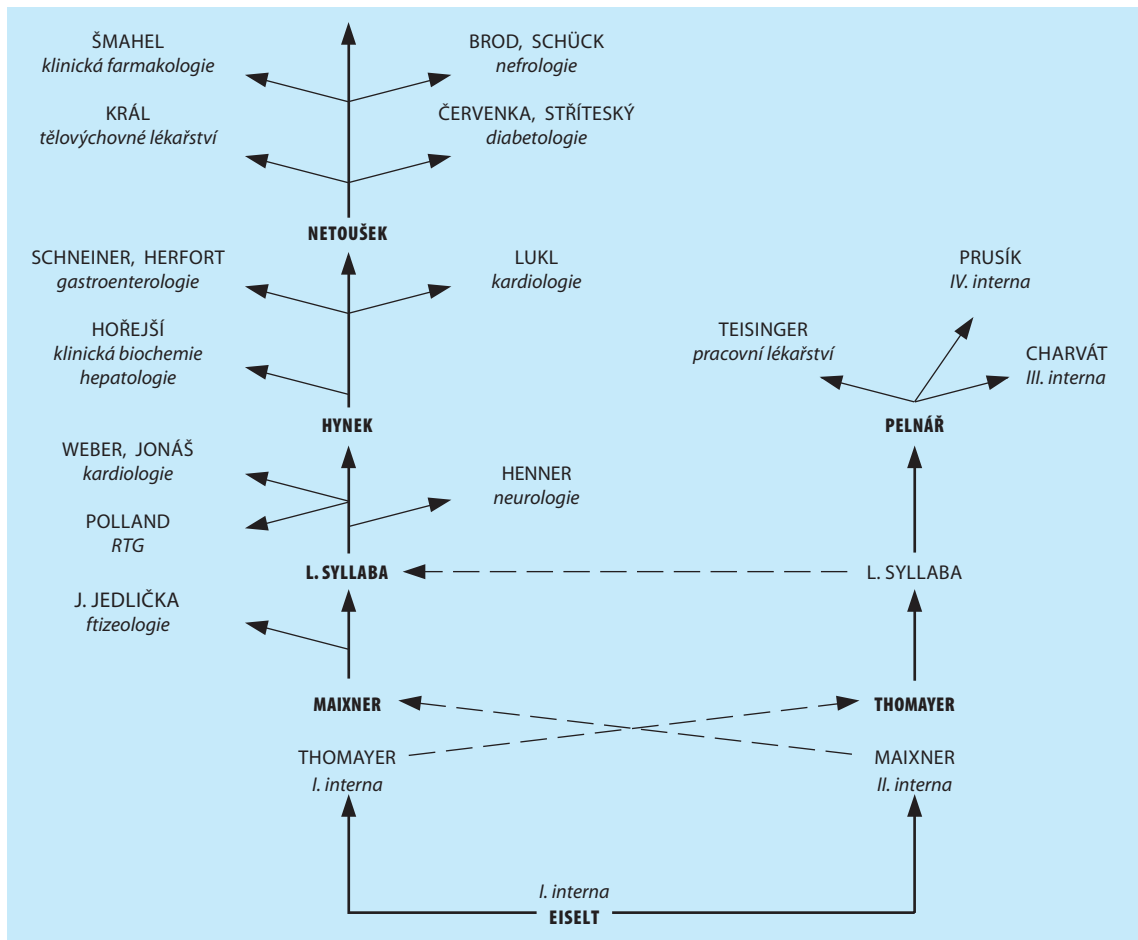
významný kardiolog, který výzkumný i praktický program kliniky zaměřil již zřetelně na kardiologii. Jeho četní žáci v tomto díle pokračují. Na II. interní klinice se však rozvíjely úspěšně i další podobory vnitřního lékařství. Byla sestrojena umělá ledvina a do provozu byla uvedena hemodialýza (M. Chytil, S. Daum, 1955), z této kliniky vzešli významní gastroenterologové (Z. Mařatka, J. Šetka).

V roce 1922 vznikla na pražské lékařské fakultě propedeutická klinika vedená Antonínem Veselým (1863–1932), jejímž úkolem bylo učit základy lékařské diagnostiky. Druhým přednostou až do zavření vysokých škol byl Bohumil Prusík (1886 až 1964). Po 2. světové válce se po zrušení II. německé interní kliniky konstituovala IV. interní klinika pod Prusíkovým vedením. Tím vlastně skončila propedeutická klinika. Bohumil Prusík, žák Thomayerův, byl vynikajícím kardiologem s řadou objevných priorit, byl zakladatelem české angiologie.

Ve 20. století došlo u nás k podstatnému rozvoji vysokého školství. Již po 1. světové válce vznikly v tehdejší Československu nové univerzity v Brně a v Bratislavě. Snaha o založení druhé české univerzity existovala již před 1. světovou válkou. Toto úsilí nalézalo podporu zejména u vedení Českého vysokého učení technického v Brně, které habilitovalo české vědecky pracující přednosta klinik a ústavů, kteří se perspektivně měli stát profesory při zrodu nové univerzity. Tak např. Rudolf Vanýsek byl habilitován na technice pro obor průmyslového lékařství. Do čela brněnských klinik nově založené Masarykovy univerzity byli postaveni odchovanci pražské lékařské školy R. Vanýsek (1876–1957) a Emil Sieber (1879–664), oba žáci Thomayerovi. Ti si již vychovali vlastní žáky a následovníky. Byli to na I. interní klinice kardiolog Miloš Štefja (1898 až 1971), na propedeutické klinice (po roce 1948 III. interní klinika) to byl F. Hora (1902–1955), po něm Fr. Pojer (1908–1983). V roce 1947 vznikla II. interní klinika vedená J. Polčákem (1887–1984). Tak Morava získala samostatné významné výukové a vědecké centrum, které značným způsobem ovlivnilo rozvoj vnitřního lékařství nejen v této oblasti. Následovníci těchto zakladatelů úspěšně pokračují v novém nemocničním komplexu v Brně-Bohunicích i ve starém areálu původní Všeobecné nemocnice.

Uzavření vysokých škol nacistickými okupanty v roce 1939 znamenalo tragické přerušování vývoje českého zdravotnictví. Řada vynikajících a nadějných lékařů a studentů skončila v koncentračních táborech nebo na popravištích. Po osvobození bylo nutno nahradit ztráty vzniklé okupací.

V roce 1945 vznikla III. interní klinika, která získala prostory bývalé vojenské divizní nemocnice. V jejím čele stanul Pelnářův žák **Josef Charvát**

Obr. 1.8. Vývoj pražské lékařské školy a vzájemná vazba nejstarších interních klinik

(1897–1984) (obr. 1.7.), jeden z výjimečných představitelů českého vnitřního lékařství. Založil vlastní školu, od začátku orientovanou na endokrinologii a poruchy metabolismu. Vývoj pražské lékařské vědy ukazuje obr. 1.8.

Podstatné rozšíření vysokého školství znamenalo i založení nových lékařských fakult v Hradci Králové a v Plzni, které patří do svazku Univerzity Karlovy. I v těchto nových fakultách stanuli v čele interních klinik odchovanci pražské lékařské školy. V Plzni to byl J. Scheiner (1893–1950), po něm K. Bobek (1909–1964), v Hradci Králové Pavel Lukl (1905–1995), J. Libánský a J. Řehoř. V roce 1946 přibyla nová lékařská fakulta Palackého univerzity v Olomouci. Vedením jejích dvou interních klinik byli pověřeni K. Amerling (1886–1964) a J. Blatný (1891–1952). Na všech těchto klinikách vzniklých po 2. světové válce se po relativně krátké době vytvořily samostatné školy z mladých místních pracovníků, kteří dále rozvíjejí odkaz zakladatelů.

V roce 1952 byla založena na lékařské fakultě v Praze větev hygienická a pediatriká, se specializovanou výukou lékařů s těmito medicínskými zaměřenými. Později se tyto větve přeměnily v sa-

mostatné fakulty. V nemocnici v Praze-Motole to byla Pediatriká lékařská fakulta (dnešní 2. lékařská fakulta) a v nemocnici na Královských Vinohradech vznikla Lékařská fakulta hygienická (dnešní 3. lékařská fakulta). V roce 1946 byla kojenecká úmrtnost v ČSR 145 ‰. Pediatrii téměř nebyli. Pediatriká fakulta sehrála nezastupitelnou roli ve snížení kojenecké úmrtnosti (2004 asi 3,7 ‰ – odpovídá evropské špičce). Po snížení kojenecké úmrtnosti a doplnění počtu pediatriů ztratila Pediatriká fakulta své opodstatnění, a proto mohla být po roce 1989 transformována na normální lékařskou fakultu. Podobně byla transformována i Lékařská fakulta hygienická.

Pro rozvoj vnitřního lékařství, zejména jednotlivých podoborů, mělo nepochybně velký význam zakládání výzkumných ústavů řízených Ministerstvem zdravotnictví. V roce 1951 vznikl Výzkumný ústav chorob oběhu krevního a Ústav pro výzkum výživy lidu. Na bázi obou těchto ústavů vznikl v roce 1971 Institut klinické a experimentální medicíny. Od roku 1952 existuje Ústav hematologie a krevní transfúze, v témže roce byl vytvořen i Revmatologický ústav, v roce 1954 Výzkumný

ústav endokrinologický. Spektrum těchto ústavů obsáhlo všechny důležité podobory vnitřního lékařství. Jejich relativně bohaté vybavení umožnilo soustředěnou výzkumnou činnost spojenou s praktickou preventivní a léčebnou péčí. I když v počátcích těchto ústavů přicházeli vedoucí pracovníci v naprosté většině z pražské lékařské fakulty, postupem doby vyrostla v této výzkumné základně řada našich předních odborníků. Jejich výčet by přesáhl možnosti tohoto přehledu.

Tato kapitola o vývoji vnitřního lékařství v naší zemi ukazuje především profilující pracoviště a osobnosti, které určovaly směr vývoje a do značné míry i odbornou úroveň oboru. Nemůže však postihnout jeden z hlavních činitelů, který rozhoduje o úrovni oboru. Tím jsou tisíce lékařů, kteří se věnují vnitřnímu lékařství, ať již jako specialisté, nebo praktičtí lékaři či odborníci pracující v jednotlivých podoborech vnitřního lékařství. Ti všichni »bezejmenní« tvoří s konečnou platností profil oboru, rozhodují o jeho úrovni, do zdravotnického terénu přinášejí získané poznatky a pracovní obětavost a nikdy nekončícím studiem udržují kontinuitu kvalitní péče o nemocné.

Biografický slovník pražské lékařské fakulty. I, II. Praha : Univerzita Karlova, 1988, 1993.

Dvě století ve službách zdraví. Brno : Fakultní nemocnice s poliklinikou v Brně na Pekařské, 1986.

EISELT, B. *O vzniku a začátcích české lékařské kliniky*. Praha : vlastním nákladem, 1908.

HLAVÁČKOVÁ, L., SVOBODNÝ, P. In *Univerzita Karlova*. I.–III. Praha : Karolinum, 1997.

HLAVÁČKOVÁ, L., SVOBODNÝ, P. *Dějiny českého zdravotnictví*. Praha : Triton, 2004.

JIRÁSEK, V., et al. *Dějiny I. interní kliniky*. Praha : Karolinum, 1996.

JIRÁSEK, V. *Chropy nebo rachoty?* Prakt Lék, 2003, 83, s. 489–492.

KOČANDRLE, V., et al. *Institut klinické experimentální medicíny 1971–1985*. Praha : IKEM, 1986.

NAVRÁTIL, M. *Almanach českých lékařů*. Praha : vlastním nákladem, 1913.

NIKLÍČEK, L., ŠTEIN, K. *Dějiny medicíny v datech a faktech*. Praha : Avicenum, 1985.

PUCHMAYER, V. *Stručná historie IV. interní kliniky 1. LF UK a VFN v Praze*. Praha : 1. LF UK a VFN, 1995.

RYS, J., VLČEK, J. *Všeobecná nemocnice v Praze*. Praha : Stát. zdrav. nakl., 1956.

VOJTOVÁ, M., et al. *Dějiny československého zdravotnictví*. Praha : Avicenum, 1970.

2 ÚVOD DO VNITŘNÍHO LÉKAŘSTVÍ

2

Vnitřní lékařství je v pravém smyslu slova *medicina generalis*. Zabývá se etiologií, patogenezí, klinickým obrazem, diagnostikou, terapií a prevencí vnitřních chorob postihujících dospělou populaci. Již v období mezi dvěma světovými válkami se ukazovalo, že některá onemocnění vyžadují natolik specializované diagnostické i terapeutické postupy, že k jejich dokonalému zvládnutí je třeba speciální erudice. Tak se postupně oddělily neurologie, psychiatrie, infekční choroby a v rámci vlastní interny se postupně formovaly další podobory, které se s přibývajícím poznatkem dále štěpily. Superspecializace přinesla a přináší množství nových poznatků a je nutným předpokladem vědeckého pokroku. Zároveň však s sebou nese četné nevýhody. Ztrácí se schopnost interakce a vzájemných vazeb, vytrácí se celostní pohled na nemocného. Přitom právě širší rozhled umožňuje po analýze příčin onemocnění syntézu, tolik potřebnou k volbě optimální terapie. Další dělení oboru si vynutil technický pokrok a povaha provozu interních oddělení. Na větších odděleních postupně vznikaly specializované koronární jednotky určené pro nemocné s akutními koronárními příhodami a vybavené monitorovací technikou i dalšími přístroji umožňujícími stále důmyslnější invazivní vyšetřovací metody. Později si nároky na specializovanou péči o akutní stavy vynutily vznik dalších jednotek intenzivní péče zaměřených např. na metabolické stavy, cévní příhody, kritické stavy v hematologii či onkologii ap. Také péče o chronicky nemocné se vydělila z běžných provozů standardní interní péče. Kromě oddělení dlouhodobé péče o chronicky nemocné vznikají i specializovaná oddělení geriatrická a různé typy hospiců. Samostatným podoborem se stala i rehabilitace a fyzikální terapie, které jsou nezanedbatelnou součástí komplexní léčby (viz kap. 10.). Bez ohledu na zaměření interního oddělení zůstávají základní zásady přístupu k nemocnému stejné. Budou připomenuty v následujících odstavcích.

2.1. Vyšetření nemocného

Důkladné vyšetření nemocného je základním předpokladem pro stanovení diagnózy, bez níž nelze volit adekvátní terapii.

Anamnéza má mimořádnou důležitost v diagnostickém procesu. I když rčení klasiků, že »správná anamnéza je polovina diagnózy«, neplatí vždy, jsou anamnestické údaje velmi cenné. Anamnéza vyžaduje schopnost vhodné komunikace lékaře s nemocným, ale k maximálnímu výtěžku z údajů nemocného může vést jen hluboká znalost problematiky a klinická zkušenost. Anamnestické údaje usnadní výběr dalších diagnostických metod.

Fyzikální vyšetření celého nemocného je naprosto nezbytnou součástí vstupního vyšetření i v dnešní době, která nabízí širokou paletu důmyslných diagnostických metod. I když mnohé způsoby fyzikálního vyšetření jsou dnes obsoletní, neztratily základní fyzikální metody, tj. pohled, pohmat, poklep a poslech, svůj význam. Navíc má samotný akt vyšetření nemocného též nezanedbatelný význam psychologický. Jednotlivé metody fyzikálního vyšetření jsou podrobně popsány v učebnicích propedeutiky, na které odkazujeme.

Laboratorní vyšetření je nezbytnou součástí diagnostického procesu. Musí však být ordinováno cíleně a jeho výsledky musejí být vždy interpretovány v korelaci s klinickým obrazem. Nikdy nepodceňujeme výsledky základních vyšetření (moči, FW, krevního obrazu, EKG) a výběr dalších laboratorních vyšetření určujeme podle příznaků onemocnění, s cílem potvrdit či vyvrátit diagnostickou hypotézu. Laboratorní vyšetření se dnes neomezuje výhradně na **vyšetření biochemické**, ale k diagnostice stále více využíváme celou škálu specializovaných metod (vyšetření mikrobiologická, imunologická, hematologická aj.), včetně metod **molekulární biologie**. Molekulárněbiologické

metody, uplatňované zprvu hlavně při diagnostice hematologických a onkologických onemocnění, se rychle rozšířily i do ostatních podoborů vnitřního lékařství.

Diagnostické zobrazovací metody představují dnes širokou škálu značně citlivých metod. Možnosti klasické RTG diagnostiky se rozšířily zavedením speciálních, technicky náročných instrumentálních vyšetření (koronarografie, ERCP aj.). Dále jsou dostupné metody s mimořádnou rozlišovací schopností (výpočetní tomografie, magnetická rezonance, pozitronová emisní tomografie). K dispozici máme i četné izotopové metody a mimořádně užitečnou metodu ultrasonografie (USG) s širokým uplatněním.

Endoskopické metody se díky technickému pokroku staly nedílnou součástí diagnostiky téměř ve všech podoborech vnitřního lékařství. Jejich předností je možnost současného cytologického nebo biptického ověření podezřelého patologického nálezu. Endoskopickou cestou lze realizovat i řadu terapeutických výkonů, které v dřívější době musel provádět výhradně chirurg.

Biopické vyšetření má v mnoha případech zásadní význam pro konečné potvrzení diagnózy. U nádorových onemocnění často pomůže nejen k určení povahy nádoru, ale i k určení stupně malignity, a tím i k odhadu prognózy onemocnění.

2.2. Diagnóza

Stanovení diagnózy je složitý proces, který je výsledkem analýzy a syntézy všech získaných poznatků o nemocném. Stanovení definitivní diagnózy většinou předchází stanovení **pracovní diagnózy**. Ta vychází z prvních poznatků o nemocném získaných anamnézou, fyzikálním vyšetřením a vstupními laboratorními daty. Pracovní diagnóza může být zcela obecná (např. suspektní malignita) nebo relativně přesná, pokud to umožní jasně vyjádřené příznaky (např. angina). V obou případech je třeba **definitivní diagnózu** ověřit dalšími vyšetřeními. Každým rokem se naše diagnostické možnosti obohacují o nové metody, přístroje a postupy. Je však nutno bedlivě zvažovat jejich skutečnou hodnotu, jejich bezpečnost a nezanedbatelným hlediskem se stává i jejich finanční nákladnost. U každého vyšetření se posuzují především dva parametry. Je to senzitivita a specifita (tab. 2.1.).

Senzitivita je procento pozitivních nálezů u probandů s prokázaným znakem/příznakem/laboratorním výsledkem.

Tab. 2.1. Senzitivita a specifita

		Nemoc		
		přítomna	nepřítomna	Σ
Test	pozitivní	a	b	a + b
	negativní	c	d	c + d
	Σ	a + c	b + d	
Senzitivita testu		$Se = a / (a + c)$		
Specifita testu		$Sp = d / (d + b)$		
Nesprávně pozitivní frakce		$NPF = 1 - Sp$		
Nesprávně negativní frakce		$NNF = 1 - Se$		
Pozitivní prediktivní hodnota		$PPH = a / (a + b)$		
Negativní prediktivní hodnota		$NPH = d / (c + d)$		

Specifita je procento negativních nálezů u probandů s negativním znakem/příznakem/laboratorním výsledkem ověřených referenční metodou (metoda tzv. zlatého standardu).

Pozitivní prediktivní hodnota udává, jaké procento probandů s pozitivním testovaným znakem/příznakem/laboratorním výsledkem jej má opravdu prokázaný referenční metodou.

Negativní prediktivní hodnota ukazuje, u kolika probandů bez testovaného znaku/příznaku/laboratorního nálezu jej skutečně referenční metodou nezjistíme.

Specifita i senzitivita záleží na přesnosti diagnostických kritérií sledovaného znaku/příznaku/laboratorního nálezu. Ke správnému postupu při ověřování diagnostických hypotéz byly vypracovány různé matematické modely. Žádný z nich však nemůže nahradit osobnost lékaře, jeho zkušenost a z ní vyplývající jistou míru intuice. Nelze totiž popřít pravdivost rčení, že »medicína není pouze věda, ale též umění«. V každém případě je správná diagnóza předpokladem pro volbu adekvátní terapie.

Všechna onemocnění se projevují volným sdružením různých příznaků. Ne vždy však musejí být přítomny všechny příznaky (nekompletní klinický obraz). Jednou ze zásadních otázek interpretace nálezů je jejich diagnostická hodnota – validita.

2.3. Terapie vnitřních nemocí

Po stanovení diagnózy musí lékař stanovit **léčebný plán**. Ten by měl být na samém počátku co nejkomplexnější a měl by vytyčit strategii léčby, tj. předpokládaný sled léčebných modalit. Základní plán strategie léčby by se měl rámcově dodržet, kdežto taktika aplikace jednotlivých modalit se může přizpůsobovat a měnit podle odezvy a tolerance pacienta. Cílem léčby je úplné vyléčení pacienta.

Úspěšnost léčby závisí do značné míry na znalosti příčiny onemocnění. Léčba cílená na vyvolávající příčinu se nazývá **léčbou kauzální**, která má největší naději na úspěch. U mnoha chorob příčinu neznáme, můžeme však ovlivnit některé patogenetické mechanismy vzniku choroby a ovlivnit příznivě její průběh. Tento způsob léčby je nejčastější a označuje se jako **léčba paliativní**. Pojem paliativní léčby však není zcela přesně vymezen a bývá i různě interpretován. Často se zaměňuje s léčbou, která má zmírnit obtíže nemocného, což je však úloha léčby symptomatické. **Symptomatická léčba** je přesně definována svým označením: zmírňuje nebo odstraňuje symptomy onemocnění. Přesto ji považujeme za velmi významnou, neboť přispívá ke zlepšení kvality života nemocného.

V terapii interních chorob máme k dispozici širokou škálu léčebných prostředků a metod. Léčbu některých onemocnění musí internista svěřit chirurgovi (koronární bypassy, cholelitiáza ap.), jindy spolupracuje s radioterapeutem (nádorová onemocnění, analgetická radioterapie). V rukou internistů je dnes větší počet technicky náročných invazivních metod, jako je zavádění stentů, řešení obstrukcí žlučových cest endoskopickou cestou ap. Také transplantace kostní dřeně patří do sféry interního podoboru – hematookologie. Nicméně hlavní léčebnou metodou ve vnitřním lékařství zůstává **farmakoterapie**. Orientace v záplavě nových léčiv však bývá nesnadná, zejména při stále dokonalejší reklamní kampani farmaceutických firem. Je proto důležité přistupovat k výběru léčiv uvážlivě, mít na paměti možné nežádoucí účinky léčiv i jejich vzájemné interakce a v neposlední řadě i ekonomické náklady na zvolenou terapii. Proto věnujeme obecným zásadám klinické farmakologie samostatnou stať (viz kap. 4.). Nová léčiva a nové metody rozšiřují naše terapeutické možnosti, ale jejich aplikace může přinášet i různá rizika. Proto je nutné nemocného o léčebném plánu informovat, popřípadě si vyžádat jeho písemný **informovaný souhlas** s terapií. V každém případě se musíme vyhnout iatrogennímu poškození. V této souvislosti je třeba upozornit na to, že nemocného může poškodit i terapie zdánlivě neškodná, jako jsou mnohé metody tzv. alternativní medicíny, včetně homeopatie. K poškození může dojít odkladem adekvátní a účinné terapie. Jsou známy případy diabetiků, kteří zemřeli v diabetickém kómatu, když namísto léčby inzulinem užívali prostředky alternativní medicíny. Bylo by možno uvést i desítky příkladů nemocných s nádorovým onemocněním, kteří podlehlí neseriózní reklamě na »spolehlivou« účinnost různých alternativních metod a adekvátní terapii přijali pozdě, až ve stadiu generalizace svého onemocnění, v době, kdy vyhlídky na její úspěch byly minimální.

Součástí komplexní léčby i je i **léčebná rehabilitace** (viz kap. 10). Nelze opomenout též význam **psychoterapie** jako další důležité součásti komplexní terapie. Psychický stav nemocného je totiž velmi důležitým faktorem, který může podpořit, nebo naopak znehodnotit naše terapeutické snažení. Psychická kondice nemocného závisí sice na mnoha okolnostech, ale v období jeho nemoci má klíčovou úlohu postoj a chování lékaře i ošetřujícího personálu. Z postoje lékaře k nemocnému se utváří autorita lékaře, důvěra v jeho schopnosti a posiluje se naděje nemocného na uzdravení.

Zbývá ještě se zmínit o situacích, kdy současné možnosti terapie dospěly ke svým hranicím. Snahy o další způsoby terapie za těchto okolností mohou být v rozporu s principy lékařské etiky. Lékař má sice povinnost léčit, ale nemá právo prodlužovat utrpení nemocného. Jinými slovy, nemocnému nesmí být upíráno právo na důstojnou smrt, a proto v jistých situacích je příkaz »neresuscitovat« zcela namístě. Nemocnému je však třeba zajistit tzv. **terminální péči**. Zde kromě symptomatické léčby hraje významnou roli **ošetřovatelská péče**. Běžná lůžková zařízení nemocnic většinou nejsou schopna tento typ péče v uspokojivém rozsahu zajistit. Lze proto s výhodou využít různá azylová zařízení, tzv. hospice. **Hospicová péče** je realizována buď v samostatných objektech, nebo rodinném prostředí (home based hospice).

Pro řešení bezvýchodných situací v medicíně se stále častěji objevují návrhy na zavedení **eutanazie**. Původní význam tohoto termínu znamená pokojné či klidné umírání, což by mohlo být naplněno dokonale terminální péčí zmíněnou výše. Všeobecně se však eutanazií rozumí aktivní ukončení života nemocného aplikací léku nebo kombinace léků ve smrtící dávce lékařem nebo zdravotnickým pracovníkem. Na základě zdůrazňovaných práv pacientů se ve Švýcarsku začala praktikovat »vyžádaná eutanazie«, tj. podání smrtící dávky na žádost pacienta, popřípadě tzv. asistovaná sebevražda, kdy lékař předepíše smrtící dávku, kterou si pacient aplikuje sám. V zemích Evropské unie je eutanazie považována za nezákonnou. Anonymní průzkumy však ukázaly, že řada lékařů praktikuje ilegálně i »nevyžádanou eutanazii«. Oba způsoby odporují zásadám lékařské etiky. Kromě toho je třeba mít na paměti, že psychika těžce nemocného se neustále mění. Týž nemocný, který jeden den nechce dále žít, hned následující den lpí na životě a dožaduje se další léčby. Přesto má eutanazie své zastánce i mezi lékaři, kteří často argumentují svobodnou vůlí nemocného ukončit svůj život. Autor této stati však pochybuje, že by tito lékaři vůli pacienta vždy respektovali a neposkytli intenzivní péči sebevrahovi, který se svobodně rozhodl svůj život ukončit, ale jehož pokus se nezdařil.

Zásadám lékařské etiky odporuje i druhý extrém, totiž tzv. zadržená smrt neboli **dystanazie**. Míni se tím udržení nemocného při životě »za každou cenu« využitím všech dostupných technických vymožeností, ačkoliv vyhlídka na jeho uzdravení a přežití bez této podpory reálně neexistuje. V těchto terminálních stádiích onemocnění je spíše vhodný přechod k symptomatické a paliativní léčbě, která je z etického hlediska akceptovatelná. Označování tohoto postupu jako pasivní eutanazie je třeba odmítnout. V tomto případě se nejedná o usmrcení nemocného ze soucitu.

Při volbě léčebných prostředků musí lékař zvažovat nejen optimální medicínský postup, ale přihlížet také k nákladům na léčbu. Proto věnujeme ekonomickým aspektům při diagnostice a léčbě samostatnou stať.

2.4. Prognóza

Prognóza neboli předpověď (o průběhu choroby a o výsledku léčení) je nejobtížnější část lékařské činnosti. Čím je klinik zkušenější, tím je ve vyslovení určitější prognózy opatrnější. Mnozí se zcela záměrně vyhýbají prognostickým závěrům, jelikož je zkušenost poučila, jak nesnadné a zrádné je předpověď vyjádřit.

O prognóze lze hovořit z několika hledisek. Je to předpověď, že se pacient uzdraví – **prognosis quoad sanationem**, nebo zda se nepříznivý stav upraví – **prognosis quoad restitutionem**, popřípadě nakolik je ohrožen jeho život – **prognosis quoad vitam**. Často je lékař dotazován i na dobu trvání nemoci – **prognosis quoad tempus**.

Prognóza může být nejistá (p. incerta, p. dubia), ale také absolutně nepříznivá (p. infausta), nebo naopak dobrá (p. bona). Nezřídka je nutno se vyjádřit o schopnosti pracovat (p. quoad laborem).

Lékař se často o prognóze, alespoň dílčí, vyjádřit musí, zejména v rozhodování o délce pracovní neschopnosti či o schopnosti nemocného vykonávat určitou práci. V těchto rozhodnutích jsou vlastně zahrnuty odpovědi na otázky o dílčí prognóze. Velmi často jsou lékaři dotazováni nemocnými nebo jejich příbuznými na délku nemoci, na vyhlídky na uzdravení, či na pravděpodobnost přežití nemoci. Při správné a přesné diagnóze je vyslovení prognózy snazší, ale i v jasných případech je třeba zachovávat jistou opatrnost. Vždy je třeba počítat s individuálními variacemi v průběhu onemocnění, s rozdílnou odpovědí nemocného na léčbu i s možným výskytem nepředvídaných komplikací.

Při rozhovoru s nemocným vyslovujeme prognózu s potřebnou kritičností, ale vždy ponecháváme nemocnému naději, i když nezastíráme ani možnost neočekávaných komplikací. Vyvarujeme je tak zbytečného zklamání, podezření z nedostatečné péče, a tím můžeme předejít některým stížnostem.

Nejčastější **omyly v prognóze** jsou zpravidla způsobeny:

- chybnou diagnózou;
- nemožností určit reaktivitu nemocného, duševní i tělesnou odolnost nemocného;
- nemožností předvídat vznik neočekávaných komplikací či nežádoucích účinků léčby.

Ve stanovení prognózy mohou pomoci některé jasné znaky, o kterých ze zkušenosti víme, že jsou předzvěstí příznivého obratu (*signum boni ominis*), nebo naopak znamením špatného konce (*signum mali ominis*).

2.5. Ekonomická hlediska při diagnostice a terapii

Náklady na zdravotní péči trvale narůstají v celosvětovém měřítku. Příčiny tohoto vzestupu se spatřují v zavádění dokonalejších (a stále nákladnějších) diagnostických i terapeutických metod, podílí se na nich i stoupající věk populace a zvýšená poptávka po léčebné péči. Přitom prostředky na zajištění této péče zůstávají limitovány. Tyto disproporce mezi potřebou a možnostmi společnosti jsou hlavním motivem studií zvažujících účelnost vynakládání prostředků. Porovnávají se celkové náklady na léčebnou péči (»cost«) a prospěch nemocného z této terapie (»benefit«). Náklady i výhody mohou být přímé, nepřímé nebo nehmotné (obtížně identifikovatelné, »intangible«). Mezi přímé náklady počítáme jak náklady materiálové (diagnostické prostředky, léčiva, operace, neúplné amortizace budov, přístrojů, teplo, světlo, úklid aj.), tak náklady personální (platy lékařů, sester a ostatního personálu). Nepřímé náklady zahrnují ztráty vzniklé absencí v zaměstnání, snížením příjmů ap. K nehmotným nákladům (nevýhodám) či prospěchu pak řadíme změny v kvalitě života, stres a psychologické důsledky onemocnění. Z hlediska nemocného se považují za rozhodující zejména dva parametry: efekt podané terapie a kvalita života nemocného. Tyto parametry jsou také nejčastěji sledovány. Tzv. **cost-effectiveness analysis** se zaměřuje na první z nich, tj. na určení nejmenších možných nákladů zaručujících nejlepší léčebný efekt. Tato analýza se často aplikuje zejména u nemocných s nádorovými

Tab. 2.2. Základní veličiny sledované ve farmakoekonomice

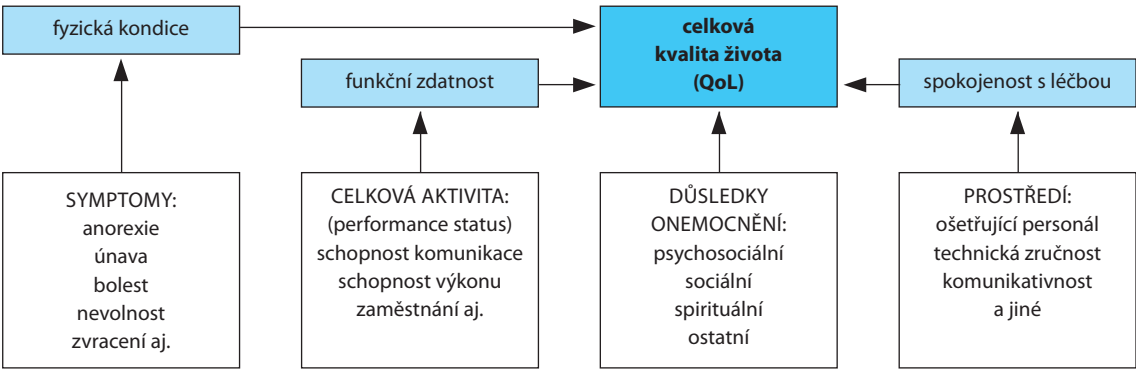
Studované veličiny	Anglický výraz	Příklady
Náklady	Costs	
přímé	direct	náklady na konkrétní zdravotnické služby (léčiva, materiál, diagnostika, platy zdravotníků)
nepřímé	indirect	ztráty vzniklé absencí v zaměstnání, pokles HDP
nehmotné	intangible	nelze vyjádřit ekonomickými termíny (vyřazení ze společenských aktivit, náklady spojené s utrpením nemocného)
přídavné	incremental	náklady, o něž je určitá služba dražší ve srovnání s jinou
Přínosy	Outcomes	
účinnost*	effect	účinek léku (metody) u pacienta
	efficacy	účinek léku v definovaných podmínkách klinické studie
	effectiveness	účinnost léku v běžné klinické praxi
	efficiency	efektivnost určitého léku v poměru k nákladům
prospěch, zisk	benefit	přínos určitého léku (metody) vyjádřený v přirozených jednotkách
užitek	utility	úroveň zdravotního stavu, kvalita života, QALY

*Čeština nemá ekvivalentní výrazy pro rozlišení různých forem účinnosti. QALY = quality of adjusted life year, rok života standardizované kvality, HDP = hrubý domácí produkt

chorobami, kdy se jako nejlepší efekt posuzuje doba přežití. Naproti tomu cílem **cost-benefit analysis** je porovnání nákladů na pouhé ošetřování nemocného nebo nákladů na různé způsoby terapie ve vztahu ke kvalitě života nemocného. Kvalita života se považuje za velmi významný aspekt a jejímu hodnocení je v posledním desetiletí věnována stále větší pozornost. Existují ještě doplňkové studie, jako např. **cost of illness study** (porovnává ekonomické náklady na neléčenou nemoc s náklady na optimální terapii) nebo **cost-utility analysis** (hledá nejlepší způsob k dosažení stejných terapeutických výsledků). Z této stručné informace vyplývá, že problematika sledování ekonomických ukazatelů je komplexní a neměla by být opomíjena. Přehled základních veličin studovaných ve farmakoekonomice je uveden v tab. 2.2.

Kvalita života (quality of life – QoL) se definuje nesnadno. Zahrnuje totiž nejen pocit fyzického zdraví, ale v globálním pohledu též psychickou kondici, společenské uplatnění, nenarušené rodinné vztahy ap. Na QoL se pohlíží jako na mnohorozměrnou (multidimenziální) veličinu. Fyzická kondice je do značné míry určována výskytem různých symptomů onemocnění, k nimž přistupují i nežádoucí účinky terapie. Funkční zdatnost je sama o sobě rovněž komplexem rozmanitých faktorů. Zahrnuje především stav tělesné aktivity, posuzované zpravidla podle stupnice WHO. Patří sem však též schopnost komunikace s rodinou, se spolupracovníky, schopnost nezměněného uplatnění v zaměstnání, v rodinném životě ap.

Celková kvalita života je pak souhrnem výše uvedených faktorů, jak znázorňuje obr. 2.1. Navíc

Obr. 2.1. Různé faktory ovlivňující kvalitu života nemocného

je třeba vzít v úvahu i celkový pocit spokojenosti, vyrovnání se změněnou situací a s důsledky onemocnění ve sféře psychosociální, kognitivní a spirituální. Spokojenost s terapií je doplňkovým faktorem, který se někdy sleduje odděleně. Jde rovněž o komplex posuzující prostředí, v němž je nemocný léčen, technickou zručnost personálu při provádění diagnostických a terapeutických výkonů, sdílnost personálu a způsob komunikace s nemocným i míru citlivosti v podávání informací.

Z uvedeného výčtu různých okolností, které mohou ovlivnit kvalitu života, vyplývá, že je velmi nesnadné nalézt optimální způsob, jak tyto faktory kvantifikovat, spolehlivě hodnotit a srovnávat. Kromě toho je třeba vzít v úvahu, že většina posuzovaných faktorů jsou faktory subjektivní, které navíc mohou být různě vnímány v závislosti na věku, pohlaví a povaze nemocného (možnost simulace nebo agravace). Nicméně by se hodnocení kvality života mělo stát obligátní součástí při posuzování našeho terapeutického úspěchu.

2.6. Komunikace lékař–pacient

Význam komunikace ve vědecké medicíně bývá podceňován. Nemoc je pro medicínu mnohem významnější než její nositel. Pacient je stále více v zástinu objektivních nálezů, což komentoval již ve 40. letech minulého století slavný americký internista Tinsley Harrison slovy: »Rozmáhá se neblahý zlozvyk, že po pětiminutové anamnéze následuje pětidenní kartáčová palba vyšetřovacími metodami s nadějí, že se podaří z laboratorního klobouku vytáhnout diagnostického králíka.«

Toto vše se odehrává v kontextu paternálně pojímané medicíny, jejíž soumrak se však nezadržitelně blíží. Šedesátá léta dvacátého století a roky následující přinášejí triumfální nástup nových technologií, které na jedné straně otevírají řadu nadějí pro nemocné, na druhé straně spolu se změnami společenského klimatu zásadním způsobem mění podstatu vztahů mezi lékaři a pacienty ve smyslu do té doby nepředstavitelně vyšší autonomie pacienta. To s sebou nese mnohem větší nároky na komunikační dovednosti lékařů, nároky, jež dosud nejsou optimálně plněny. Orientace na instrumentální postupy dodává sice medicíně pocit vědeckosti, pacient však potřebuje, aby byl vnímán, pochopen a přijat jako člověk, nikoli jako objekt ve smyslu doporučení matematika a filozofa Descarta, který medicíně doporučil, aby člověka pojednala jako »rozumný stroj« a církvi a filozofii ponechala kompetence týkající se jeho duše. Lékař

by byl v tomto pojetí jakýmsi opravářem rozumného stroje, který zjišťuje jeho poruchy a snaží se je dle svých možností odstranit nebo alespoň minimalizovat.

Vztah lékař–pacient zůstává však od Hippokratových dob nosným pilířem medicíny a pokud jej lékař není schopen budovat a kultivovat, může mít encyklopedické znalosti a dovednosti japonského robota patnácté generace, a přesto nebude dobrým doktorem. Existují lidé s vysokou sociální inteligencí, kteří mají komunikační dovednosti vloženy jako dar již do kolébky, většina se však spouště věcí v této oblasti musí naučit. Tato krátká kapitola je upozorněním na to, co většina z nás jen intuitivně tuší. Umění komunikace je totiž nutné pěstovat a kultivovat každý den a s každým pacientem, sice v zásadě s týmiž pravidly, přesto však vždy jedinečně a jinak.

2.6.1. Pokus o definici

Pod pojmem komunikace si většina lidí představí rozhovor dvou osob; ten nesporně mezi »komunikací« patří také, tvoří však pouze jednu její část, třebaže část nesporně významnou. Komunikace mezi dvěma a více subjekty je soubor nejrůznějších signálů, které jeden subjekt (nejčastěji je míněna jedna osoba) vysílá a jiný naopak přijímá. Je to tedy výměna signálů a podnětů, která se odehrává prakticky prostřednictvím všech smyslů, mezi lidmi navíc s použitím nejrůznějších technických prostředků. Pojem pochází z latinského slova »communicare«, které v původním významu znamená »společný«. V běžném životě se pak jeho obsah rozšiřuje i na samotné technické prostředky, takže např. silnice, železnice či telefonní spojení běžně označujeme rovněž za »komunikaci«.

Komunikace pacienta se zdravotnickým zařízením začíná daleko dříve, než on sám se zjeví na jeho prahu. Je vytvářena tzv. haló-efektem, což jsou ve své podstatě všechny zprávy, které o něm a o vás získává, jednak prostřednictvím mediální reklamy, jednak prostřednictvím různých informací od ostatních pacientů i lékařů. Zajímavé na haló-efektu je, že jeho obsah je tvořen racionální informací pouze v 7 %, ostatní je »dojmologie«. Zde bych rád připomněl Bláhův axiom: »Odchází-li klient nespokojen, hovoří o tom v průměru s dvanácti dalšími lidmi. Odchází-li spokojen, nemluví o tom většinou s nikým.« Pozitivní haló-efekt pomáhá vytvářet příznivou atmosféru pro další spolupráci, je základem lepšího vzájemného vztahu, a proto i předpokladem větší spokojenosti jak pacienta, tak zdravotníků. Je dobré vědět, že mnohá doporučení pacient přijme nikoli pro jejich racionální hodnotu,

ale »kvůli panu doktorovi«; podobně (v nedobrému vztahu) může »trucovat«.

2.6.2. Komunikační postupy – předpoklady pro správnou komunikaci

Pro připomenutí uvádíme známé a vesměs používané postupy, které pacientovi signalizují náš zájem:

- pozdravit – vždy, znovu, každého, i když on sám vejde do ordinace a nepozdraví. Nejen pozdravem, ale také dalším veškerým vystupováním je potřeba dát pacientovi najevo, že ho vnímáme jako hodnotnou a váženou osobnost. Při setkání tedy nelistujeme v papírech, nehledíme do počítače, netelefonujeme (a pokud jde o telefonát urgentní, pacientovi se omluvíme);
- oční kontakt s pacientem působí nejen příznivým dojmem na osobu stojící před námi, ale poskytne nám také spoustu informací. Mimické svalstvo je ovladatelné vůlí jen zčásti a jeho vědomá kontrola je natolik nedokonalá, že můžeme pozorovat bolestivé grimasy i u pacienta v hluboké celkové anestezii. Z mimických projevů můžeme bezpečněji než z verbálního vyjádření usoudit, nakolik pacient naše návrhy přijímá a nakolik je naopak odmítá. Nonverbální složka sdělení je totiž vždy pravdivější než projevy verbální. To platí také o gestech;
- pacient musí mít pocit, že v danou chvíli (a z toho posléze vyvodí závěr, že je to tak vždy) je právě a jenom on pro nás tou nejvýznamnější osobou na světě, že my jsme tu jen a jen pro něj;
- empatický přístup vyjádřit slovně. Empatie (na rozdíl od soucitu, který může některé pacienty urážet) je umění vcítit se do situace druhého člověka. Stačí, představíme-li si, jak bychom se asi cítili, kdybychom byli v kůži našeho komunikačního partnera. Tento postoj již sám nabízí přiměřené slovní vyjádření;
- povzbudit pacienta k řeči (pochopitelně jen tehdy, je-li na to čas). Pacient často kráčí k lékaři doslova přetékající informacemi a dotazy, které mu chce adresovat. V ordinaci však z různých příčin nedojde k uvolnění jeho pnutí (není čas, lékař je komunikační »dřevo«, pacient se náhle ostýchá);
- trpělivost – je to ctnost, která je zvláště některými pacienty velice tvrdě zkoušena. Někdy nám k jejímu zachování pomůže logická úvaha, že po eventuálním projevu netrpělivosti bude váhavý obsedant obtěžovat ještě víc a ještě déle, než kdybychom mu poskytli jeho potřebný čas. Mezi

asertivní dovednosti patří umění včas a slušně přerušit bezbřehý proud pacientova projevu, nejlépe uvádějí větou: »Potřeboval bych si teď vaše údaje shrnout... jestli tomu dobře rozumím, chtěl jste říci, že vás trápí především...«

- zachovávat mlčenlivost a mít respekt k osobním údajům pacientů. Je pravda, že člověk je tvor narativní a dává přednost příběhu před suchými fakty, že při probírání a řešení pacientových problémů bývá pedagogicky výhodnější pro poučení použít příběh (poučení na základě kazuistiky jiného pacienta) než opakovat nezábavné strohé údaje;
- pokud to je možné, nedopustit fenomén přeplněné čekárny, v níž pacient stráví několik hodin. Pacienti mohou mít i při drobných zdravotních obtížích dojem, že ve své těžké situaci mají právo na péči, ohled a rychlou efektivní obsluhu, a jsou schopni vnímat a vykládat svůj dyskomfort jako důsledek neochoty personálu;
- oblečení by mělo být ve shodě se všeobecnými požadavky. Zdravotnický personál je obvykle oděn do uniformy bílé barvy, která určuje jeho příslušnost k profesionálnímu okruhu. Na oděvu má být dobře čitelná jmenovka, někdy s průvodní fotografií.

Nepochybuji o tom, že uvedená pravidla jsou známa a úspěšně uplatňována. Předložená doporučení se nevydělují z obecného principu, který říká, že komunikace je výměna informací. Významná informace vyvolává u příjemce určitou změnu chování v nejširším smyslu tohoto slova. I při jasných a jednoduchých slovních sděleních hraje jejich celostní podání svou úlohu – od tónu hlasu, přes gesta a mimiku, až po všechny vnější okolnosti, za kterých komunikace probíhá.

2.6.3. Různé formy komunikace

Komunikace rozhlasového typu je forma komunikace, která probíhá jednosměrně, pouze směrem od vysílajícího k příjemci, k čemuž dochází často při sdělování zásadní informace. Nevýhodou tohoto typu komunikace je, že vysílající nemá odpovídající informaci o tom, jak jeho signál dorazil, jak byl přijat a zda měl očekávaný účinek. Navíc informační šum, který vzniká, může poskytovat velmi deformovaný výsledek odeslané zprávy.

Komunikace se zpětnou vazbou je daleko výhodnější než komunikace rozhlasová. Probíhá obousměrně a umožňuje oběma zúčastněným zjišťovat a kontrolovat reakce druhé strany a porozumět jim a dle potřeby je také zpřesňovat a opravovat. Různí lidé chápou různým způsobem význam pojmů, které používají. Odstrašujícím příkladem

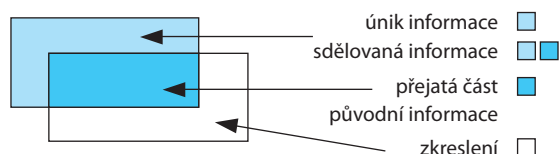
je slovo »normální«. To, co jeden z nás považuje za normální, může druhý pokládat za zcela nepřijatelné. Význam a hodnota zpětnovazebné komunikace vyplynou ze základních semiotických pravidel, která v zájmu jasnosti komunikace a její jednoznačnosti musíme přijmout. Vycházíme z předpokladu, že komunikace se účastní dva lidé, kteří hovoří jedním jazykem. Společný jazyk, dokonce i společný profesionální slang, je nezbytný pro jasnou domluvu. Poměrně snadno se shodneme na jednoduchých a konkrétních pojmech. Musíme si však uvědomit a mít stále na paměti, že slovní i symbolická komunikace, která se odehrává mezi dvěma lidmi, probíhá v pojmové, nikoli v konkrétní úrovni. Pojem tedy není totéž co označovaný předmět. Pojem nebo symbol jsou prostředky, které jsme vytvořili, abychom označili určité konkrétní nebo abstraktní jevy. Všichni jsme se během svého vývoje museli naučit pojmenovat věci a jevy a toto pojmenování používáme, když se o nich dohadujeme. Logika správné informace nedovoluje »zkrat« mezi objekty a jevy na jedné straně a jejich slovním nebo symbolickým označením na straně druhé. V zájmu bezporuchové komunikace bychom si měli ujasnit, že se nedomlouváme o žádné realitě, ale jen a jen o svém vidění této reality.

Zpětná vazba umožňuje ujasnění, upřesnění a dle potřeby také úpravu vzájemné dohody. Na to bychom měli myslet vždy, a to i tehdy, kdy se dohoda s pacientem jeví jako srozumitelná a bezproblémová. Hlídejme si proto vždy konkrétnost, srozumitelnost a nedvojsmyslnost informací, které nám pacient poskytuje i informací vlastních. Přejdeme tak mnoha nedorozuměním.

Komunikační šum

Ale i v ideální komunikaci existuje šum a unik informace. Výzkumy například prokázaly, že při nijak závažné zdravotní situaci odchází od průměrně dobrého lékaře průměrně inteligentní pacient s tím, že téměř třetinu podstatných informací nestačil zaznamenat a zapamatovat si; jednak proto, že jeho zdravotní obtíže způsobují, že se dostává do stavu tísně, stresu, regrese, ale také proto, že jim zcela neporozuměl a je mu trapné se zeptat. Schematicky je model úniku informací znázorněn na obr. 2.2.

Horní obdélník představuje množství sdělené informace. Z jejího objemu různě velká část

Obr. 2.2. Model úniku informací

Tab. 2.3. Rozdíl mezi označením disease a illness

Disease	Illness
vědecký konstrukt	subjektivní zkušenost
objektivní nálezy	subjektivní stesky
etiologie, patogeneze, průběh...	vlastní výkladový model
kauzální léčba	často nereálné požadavky
racionální model	často iracionální představy
pozitivistická filozofie	směs poznatků, víry, pověr...
evidence-based medicine	často magické myšlení

oslovenému »unikne« buď proto, že jim pacient nerozumí, nebo také proto, že je vytěsní (nechtěl je slyšet a tak na ně »zapomněl«). Při dobrém průběhu komunikace se sice velká část dostane k recipientovi nezkraslena, avšak i při nejlepším možném průběhu ještě část informace je zkraslena tím, že si ji příjemce »doplní po svém«.

Dalším zdrojem informačního šumu je skutečnost, že všichni máme tendenci posuzovat svého partnera daleko více podle toho, jak vypadá (dáváme tomuto pozorování přibližně desetkrát větší váhu) než podle toho, co říká a jak jedná. Přesně dle přísloví, že šaty dělají člověka. U dospívajících jedinců, kterým ještě včera všichni tykali, a kteří to již dnes nelibě nesou by mělo být pravidlem, že od věku, kdy předpokládáme, že náš mladý pacient obdržel občanský průkaz, bychom mu měli vykat. Vyplatí se nám to v budoucnosti.

Před více než sto roky popsal profesor Thomayer v knize »Úvod do drobné praxe lékařské« (2. vydání, Praha : Bursík a Kohout, 1900) dodnes platnou zkušenost, na kterou se bohužel stále zapomíná. Jeho slova cituji doslova:

»Lékař učí se znáti hlavně takové známky nemoci, jaké jsou po stránce diagnostické a prognostické nejdůležitější. Studium ve škole a v knihách nabýváme o jednotlivých nemocech jistého markantního obrazu sestávajícího ze stručné řady důležitých příznaků, které pak v čas potřeby na těle nemocného hledáme. Podaří-li se nám vyšetřením na těle nemocného najít tolik změn, že jimi jest alespoň přibližně dostižen náš duchovní obraz nemoci, poznáváme onemocnění osoby vyšetřované. Lékař tedy oceňuje příznaky nemoci hlavně podle jejich diagnostické a prognostické váhy.

Nemocný posuzuje nemoc podle nesnází, jaké mu nemoc jeho způsobuje. Nemoc třeba smrtelnou nerespektuje, nepůsobí-li mu hrubších nesnází. V posuzování pak těchto nesnází je veden – což ostatně úplně přirozeno – čistě svým citem, svým subjektivismem. Proto bude na prvním místě stýskati si vždy na příznak, který mu způsobuje nejvíce nesnází.«

Kdybychom věnovali více pozornosti moudrým myšlenkám předchůdců, nemuseli bychom čekat do 60. let 20. století, až nám anglosaská literatura »objeví« rozdíl mezi pojmy disease (medicínský konstrukt nemoci) a illness (pacientova subjektivní zkušenost se změněným zdravotním stavem a jeho

výklad – často diametrálně odlišný od výkladu vědeckého). Rozdíl je vysvětlen v tab. 2.3.

K překlenutí těchto dvou pohledů napomáhají lékaři komunikační dovednosti, které nejsou žádným »darem nebes pro vyvolené«, ale schopností, kterou můžeme nacvičit. Kvalitní komunikace lékař–pacient je nejen základem správné lékařské praxe, ale také prevencí nejrozličnějších nedorozumění a konfliktů nezdědka končících stížnostmi, které jsou jen z poloviny na materiální a technologické nedostatky, druhá polovina vychází z komunikačních nedorozumění.

2.6.4. Pravda na nemocničním lůžku

Pravda na nemocničním lůžku je často diskutované téma, většinou zatížené chybným pochopením toho, »co je pravda«. Obtížné a choulostivé je zejména sdělování špatných zpráv. Tuto povinnost nemůže ošetřující lékař na nikoho delegovat. Je dosud špatným zvykem, že při odchodu z nemocnice se pacient nedozví nic, dostane jen zalepenou obálku a veškeré břemeno nelehké komunikace se tak přesouvá na jeho praktického lékaře. Pokud v nemocnici působí psycholog nebo pastorující duchovní, je tendence používat tyto osoby jako posly špatných zpráv. Stále se stává, že s nepříznivým zdravotním stavem jsou seznámeni příbuzní, kdežto pacient zůstává v nejistotě a osamocení. Tyto skutečnosti narušují nejen konkrétní terapeutický vztah (a mění jej ve vztah iatropatogenní), ale také další vztahy ke zdravotnickým zařízením a v obecné rovině vztahy veřejnosti ke zdravotníkům.

Při sdělování nepříznivých skutečností se lékař do jisté míry musí nechat vést pacientem a dávkovat svou informaci podle toho, kolik je nemocný schopen přijmout a zpracovat. V žádném případě nesmí vyslovovat přesné časové prognózy a vždy musí zachovat pro nemocného naději. Pacient většinou nechce znát diagnózu v medicínském smyslu, daleko častěji touží po ujištění, že nebude trpět tělesně ani psychicky, že lékař s ním zůstane po celou dobu a že pro něj udělá to, že bude tlumit a zmenšovat veškerý objevující se dyskomfort.

Nejen v případech závažného, popřípadě fatálního onemocnění, ale často i v případech zcela banálních, dochází u nemocných k psychické regresi, při které se veškeré psychosociální osobnostní kvality jakoby vracejí na méně vyvinutou, primitivnější úroveň. Reakce regredovaných nemocných se potom jeví jako nezralé a často iracionální, a tedy nepochopitelné. Jsou to především projevy závislosti a nesamostatnosti. Na druhé straně to mohou být projevy nežádoucí »samostatnosti«, která se jeví spíše jako nerozumná svéhlavost (inovace léčebných

postupů, vyhledávání dalších odborníků, popř. léčitelů, tvrdošíjné prosazování vlastních postupů aj.). Tyto agresivní projevy nebývají většinou namířeny přímo proti zdravotnickým pracovníkům, patří spíše »zlému osudu«. Zlý osud však není po ruce, kdežto lékař ano. K častým primitivním obranným reakcím patří mechanismus popření. Popření je definováno jako nevědomá distorze reality do podoby, kterou by si pacient přál, a slouží jako psychologický nárazník mezi nemocným a nepříjemnou skutečností. Popírající pacient se chová, jakoby nic nevěděl o svém zdravotním stavu, a nezdědka se stává, že v rozporu se skutečností prohlásí, že mu nikdo o závažnosti onemocnění nic neřekl.

Všechny tyto iracionální okolnosti pomáhá zvládat empatický přístup lékaře. Empatie umožňuje »naladění na jednu vlnu«, které je komunikačně nejvýhodnější.

2.6.5. Maastrichtský systém

Holandská skupina H. Kraana a spolupracovníků sestavila, ověřila a nabídla lékařské veřejnosti tzv. Maastrichtský komunikační systém (představující dodnes »zlatý standard«) shrnující požadované **komunikační** (tedy nikoli klinické) dovednosti, které doporučuje osvojit si jako samozřejmý postup při práci s nemocnými. Jeho podrobné znění pochopitelně není nutné otrocky sledovat bod po bodu, poskytuje však bezpečné a přesné vodítko. Systém shrnuje šest zásadních okruhů a pokrývá většinu běžné ambulantní problematiky. Většina z lékařů podvědomě takové či podobné schéma sleduje. Je pochopitelné, že takto komplikovaný postup nezvolíme při každém kontrolním vyšetření, autoři doporučení to vědí také. Berme je však jako pomocný žebřík, kterého je možné se zachytit v případech, kdy se vyskytnou problémy. Postup je obsažen v následujících instrukcích.

1. Objasnění důvodů pacientovy návštěvy:

- dotázat se na důvod návštěvy;
- vyjádřit svou emocionální účast ve vztahu ke stížnosti nebo problému;
- požádat pacienta, aby blíže objasnil svůj problém;
- zeptat se pacienta na jeho názor na příčiny problému;
- zeptat se, jakým způsobem byly pacientovy stížnosti probrány v rodině nebo v nejbližším sociálním okolí;
- zeptat se pacienta na jeho představu požadovaného zlepšení;
- zeptat se pacienta, zda se snažil problém řešit sám a jak;
- zeptat se pacienta, jak problém či potíže ovlivňují jeho každodenní život.

2. Shromáždění anamnestických údajů:

- požádat pacienta, aby popsal své potíže;
- ptát se na intenzitu příznaků;
- ptát se na lokalizaci potíží;
- ptát se na to, kam se příznaky šíří či kam vyzařují;
- ptát se na průběh potíží během dne;
- ptát se na časový průběh od samého počátku objevení příznaků;

- ptát se na okolnosti, které potíže vyvolávají;
- ptát se na faktory a situace, které zhoršují potíže;
- ptát se na faktory, které udržují potíže;
- ptát se na faktory, které zmírňují nebo odstraňují potíže;
- ptát se na to, které životní okolnosti se k potížím vážou;
- prozkoumat možný zisk, který potíže přináší;
- objasnit jak somatické, tak psychosociální determinanty potíží;
- prozkoumat kvalitu vztahů v rodině a nejbližším okolí pacienta;
- zjistit úroveň pacientovy profesionální funkční zdatnosti;
- zjistit úroveň pacientovy funkční zdatnosti ve volném čase a při rekreačních aktivitách;
- zjistit rizikové momenty a vulnerabilitu v předchorobí;
- ptát se na psychické poruchy a problémy v předchorobí;
- ptát se na předchozí léčbu a její výsledky;
- ptát se na souběžné léčebné postupy a konzultace s odborníky jiných oborů;
- ptát se na užívání, event. zneužívání léků a dalších látek;
- ptát se na rodinnou anamnézu a familiární aspekty potíží;
- systematicky shrnout všechny podstatné údaje týkající se potíží a příznaků.

3. Navržení řešení a postupu:

- vysvětlit srozumitelně podstatu problému či diagnózy;
- vysvětlit příčiny potíží;
- poskytnout informaci o prognóze;
- zjistit pacientova očekávání ve vztahu k řešení problému;
- navrhnout řešení;
- vysvětlit, že doporučené řešení je přiměřené problému;
- diskutovat klady a zápory doporučeného řešení;
- zjistit, zda pacient nemá odlišný názor na problém a na jeho řešení, a diskutovat o všech rozdílných názorech;
- zeptat se, zda pacient bude spolupracovat;
- vysvětlit konkrétně, jak budou doporučení realizována;
- zkontrolovat, zda pacient porozuměl navrženému doporučení;
- dohodnout kontrolní vyšetření.

4. Umění strukturovat rozhovor:

- představit se a vysvětlit svou roli hned na počátku rozhovoru;
- vymezit program rozhovoru a konzultace;
- udělat závěry týkající se důvodu vzájemného setkání;
- shrnout poznatky o důvodu návštěvy;
- zjistit důvody pacientovy návštěvy před odebráním anamnézy;
- začít svá doporučení vysvětlením podstaty problému;
- zeptat se na konci sezení, zda pacientovy podstatné problémy byly dostatečně probrány.

5. Zvládnutí dovednosti mezilidského vztahu:

- umět povzbudit (facilitovat) vzájemnou komunikaci;
- přiměřeně emočně reagovat;
- umět reagovat na emoční projevy, které pacient adresuje lékaři;
- zeptat se pacienta na jeho pocity během rozhovoru;
- umět v případě potřeby použít metakomunikační prvky;
- zvládnout systém odebrání anamnézy a jejího shrnutí;
- umět navodit u pacienta pocit uvolnění, když je třeba;
- dát a udržet přiměřené tempo rozhovoru;
- umět sladit své neverbální projevy se slovním projevem;
- umět udržet oční kontakt s pacientem.

6. Zvládnutí komunikace:

- užívat správně »uzavírací« (cílené) otázky;
- konkretizovat problém v pravou chvíli;
- umět udělat krátká a výstižná shrnutí probrané tematiky;
- poskytovat informace po malých dávkách;
- kontrolovat, zda pacient porozuměl informaci;
- jestliže je to nezbytné, umět konfrontovat problém;
- používat srozumitelný jazyk.

Tato pravidla skutečně »vyčerpávajícím způsobem« shrnují požadavky na formálně správnou komunikaci s pacientem. Jejím základem je především přiměřená sebeúcta lékaře. Jedině z té může vyrůstat nefalšovaná úcta k druhým. Naučte se naslouchat sami sobě, pozorně, kriticky a bez předsudků a budete umět lépe naslouchat druhým. Žijeme v době, kdy se lidé vzájemně neposlouchají a za obohacení komunikace považují mobilní telefony a virtuální realitu, což už není komické, ale tragické. Buďte sami k sobě vlídní a laskaví, berte ohled na své skutečné potřeby a naučte se tak empatii k potřebám druhých. Třebaže budete oslňováni technickými a vědeckými úspěchy medicíny (a věřme, že to bude čím dál tím častěji), nezapomeňte nikdy, že ze všeho v přírodě na člověka nejvíce působí zase jenom člověk.

2.7. Základní informace z medicínského práva

2.7.1. Přehled základní zdravotnické legislativy

Podle právní síly bychom mohli předpisy vztahující se k problematice práva v medicíně rozdělit na takové, které mají vyšší právní sílu než zákon (mezinárodní smlouvy, které Česká republika ratifikovala a kterými je vázána, a ústavní zákony), běžné zákony a podzákoné právní předpisy (nařízení vlády, vyhlášky).

Z právních předpisů vyšší právní síly než zákon se k medicínskému právu vztahuje především Úmluva o lidských právech a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny a její dva dodatkové protokoly: O transplantaci orgánů a tkání lidského původu a O zákazu klonování lidských bytostí. Dále je nutno zmínit Listinu základních práv a svobod, která je ústavním zákonem a součástí ústavního systému České republiky, přičemž její články 6 (právo na ochranu života), 7 (nedotknutelnost osoby a jejího soukromí), 8 (zaručení osobní svobody a soudního přezkumu nucených hospitalizací do 24 hodin), 10 (ochrana lidské důstojnosti a osobních údajů) a 31 (právo na ochranu zdraví a bezplatnou zdravotní péči na základě veřejného zdravotního pojištění za podmínek, které stanoví zákon) se nepochybně významně dotýkají i zdravotnické problematiky.

Základními zákony upravujícími problematiku medicínského práva jsou:

- zákon o péči o zdraví lidu č. 20/1966 Sb., rozsáhle novelizovaný po roce 1990;
- zákon o veřejném zdravotním pojištění č. 48/1997 Sb., v platném znění;
- zákon o zdravotní péči v nestátních zdravotnických zařízeních č. 160/1992 Sb., v platném znění;
- zákon o podmínkách získávání a uznávání odborné způsobilosti a specializované způsobilosti k výkonu zdravotnického povolání lékaře, zubního lékaře a farmaceuta č. 95/2004 Sb.;
- zákon o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče č. 96/2004 Sb.;
- zákon o České lékařské komoře, České stomatologické komoře a České lékárnické komoře č. 220/1991 Sb., v platném znění.

Mezi důležité zdravotnické zákony upravující specifické úseky zdravotní péče patří:

- transplantací zákon č. 285/2002 Sb.;
- zákon o umělému přerušení těhotenství č. 66/1986 Sb., v platném znění;
- zákon o léčivech č. 378/2007 Sb., v platném znění;
- zákon č. 379/2005 Sb., o ochraně před návykovými látkami;
- zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví;
- zákon č. 123/2000 Sb., o zdravotnických prostředcích.

Mezi nejdůležitější vyhlášky Ministerstva zdravotnictví ČR patří:

- vyhláška o zdravotnické záchranné službě č. 434/1992 Sb.;
- vyhláška o znaleckých komisích č. 221/1995 Sb.;
- vyhláška o posuzování dočasné pracovní neschopnosti č. 31/1993 Sb.;
- vyhláška č. 385/2006 Sb. o zdravotnické dokumentaci;
- vyhláška č. 185/2009 Sb. o oborech specializačního vzdělávání lékařů, zubních lékařů a farmaceutů a oborech certifikovaných kursů.

2.7.2. Úmluva o lidských právech a biomedicině

Tato úmluva byla Českou republikou ratifikována v roce 2001. Byl ratifikován i její dodatkový protokol O zákazu klonování lidských bytostí. Dodatkový protokol O transplantaci orgánů a tkání lidského původu dosud, v době, kdy píšeme tuto knihu, ratifikován Českou republikou sice nebyl, ale platný transplantací zákon je v zásadě v souladu s tímto

dodatkovým protokolem. Protože Úmluva o lidských právech a biomedicině má aplikační přednost před zákony, je vždy třeba dát této úmluvě přednost před běžnými zákony, pokud by některá jejich ustanovení nebyla v souladu s úmluvou.

Úmluva má především chránit důstojnost a svébytnost lidských bytostí a zaručit všem bez rozdílu práva a základní svobody při aplikaci biologie a medicíny. Má zaručit rovnou dostupnost zdravotní péče patřičné kvality a provádění všech zákroků v oblasti péče o zdraví v souladu s příslušnými profesními povinnostmi a standardy. Základním obecným pravidlem úmluvy je svobodný informovaný souhlas s jakýmkoli zákrokem v oblasti péče o zdraví. Úmluva dále upravuje ochranu osob neschopných dát souhlas, osob s duševní poruchou, zákaz diskriminace z důvodu genetického dědictví, zákaz volby pohlaví, pravidla vědeckého výzkumu, odběr orgánů a tkání a zákaz finančního prospěchu z lidského těla a jeho částí i právo na spravedlivou náhradu škody za újmu způsobenou lékařským zákrokem. V situacích nouze vyžadujících provedení okamžitého lékařského zákroku, nelze-li získat informovaný souhlas, úmluva umožňuje provést zákrok i bez informovaného souhlasu nemocného, je-li zákrok nezbytný pro zdraví příslušné osoby. Současně zavazuje, aby byl brán zřetel na dříve vyslovená přání pacienta ohledně lékařského zákroku, pokud je pacient v době zákroku ve stavu, kdy není schopen vyjádřit své přání. Dříve vyslovené přání však musí být lékaři provádějícímu zákrok včas a hodnověrně doloženo. Úmluva zavazuje k ochraně soukromí pacientů ve vztahu k informacím o zdraví a stanoví právo pacienta znát veškeré informace shromážděné o zdravotním stavu; umožňuje však, aby zákon ve výjimečných případech v zájmu pacienta omezil právo znát veškeré informace o vlastním zdravotním stavu.

2.7.3. Informovaný souhlas

Podle Úmluvy o lidských právech a biomedicině je možno jakýkoli zákrok v oblasti péče o zdraví provést pouze za podmínky, že k němu dotčená osoba poskytla svobodný a informovaný souhlas. Tato osoba musí být předem řádně informována o účelu a povaze zákroku, jakož i o jeho důsledcích a rizicích. Dotčená osoba může kdykoli svobodně svůj souhlas odvolat.

Podle zákona zdravotnický pracovník způsobilý k výkonu příslušného zdravotnického povolání (v případě lékařské péče tedy lékař) informuje pacienta o účelu a povaze poskytované zdravotní péče a každého vyšetřovacího nebo léčebného výkonu, jakož i o jeho důsledcích, alternativách a rizicích.

Jestliže to zdravotní stav nebo povaha onemocnění pacienta vyžadují, je tento zdravotnický pracovník oprávněn sdělit osobám blízkým pacientovi a členům jeho domácnosti, kteří nejsou osobami blízkými, též informace, které jsou pro ně nezbytné k zajištění péče o tohoto pacienta nebo pro ochranu jejich zdraví.

Pacient má právo určit osoby, které mohou být informovány o jeho zdravotním stavu. Při přijetí do péče nebo při hospitalizaci by měl pacient, který je při vědomí, být vždy dotázán, kdo může být informován o jeho zdravotním stavu, popřípadě kdo může nahlížet do jeho zdravotnické dokumentace, a své rozhodnutí by měl potvrdit podpisem ve zdravotnické dokumentaci. Pacient může také rozhodnout, že nikdo není oprávněn získávat informace o jeho zdravotním stavu a nahlížet do jeho zdravotnické dokumentace; takové rozhodnutí pak musí být plně respektováno. Pokud zdravotní stav pacienta neumožňuje, aby určil osoby oprávněné získávat informace o jeho zdravotním stavu, lze tyto informace poskytnout osobám blízkým (příbuzným v pokolení přímém, manželce, sourozencům, registrovanému partnerovi a dalším osobám v poměru příbuzenském či obdobném, které případně prokážou, že by újmu, kterou utrpěl pacient, právem pocítovaly jako újmu vlastní).

Vyšetřovací a léčebné výkony se provádějí se souhlasem pacienta, nebo lze-li tento souhlas předpokládat. Zákon stanoví výjimečné případy, kdy lze poskytovat péči bez souhlasu pacienta a zvláštní postup v případě neodkladné zdravotní péče u nezletilých a nesvéprávných osob.

O čem by měl být pacient v rámci informovaného souhlasu poučen:

- o povaze onemocnění, o potřebných lékařských zákrocích a důvodech, pro které je třeba zákroky provést i o tom jak budou zákroky i léčba probíhat;
- o případných reálných alternativách těchto zákroků – jiných možnostech léčebného postupu lege artis, jejich výhodách a nevýhodách. Lékař by měl pacientovi doporučit jeden konkrétní léčebný postup; je-li však více možností, neměl by tuto skutečnost zamlčet, ale měl by pacientovi zdůvodnit své doporučení;
- o rizicích zákroku, četnosti jejich výskytu a závažnosti jednotlivých rizik;
- o důsledcích zákroku – jak může zákrok ovlivnit obvyklý způsob života, pracovní schopnost, sportovní a jinou činnost, které se dosud pacient věnoval;
- o potřebném léčebném režimu jak v době léčby, tak i v době rekonvalescence, popřípadě potřebě rehabilitace, lázeňské léčby ap.

■ Pozitivní revers

Písemný informovaný souhlas pacienta s lékařským zákrokem je pro zdravotnické zařízení i ošetřujícího lékaře těžko zpochybnitelným důkazem o tom, že pacientova práva na informovaný souhlas byla zachována. Nechránění před důsledky za chybný zákrok, ale chrání před nařčením, že pacient nebyl o zákroku a jeho důsledcích i rizicích informován. Sebelépe vypracovaný pozitivní revers však nikdy nesmí nahradit náležitou komunikaci lékaře s pacientem. Proto je vhodné, aby součástí písemného informovaného souhlasu bylo též prohlášení pacienta o tom, že s ním ošetřující lékař obsah tohoto reversu projednal, poskytl mu náležitá vysvětlení a odpověděl na jeho otázky.

■ Negativní revers

Kromě výjimečných případů stanovených zákonem musejí být všechny lékařské zákroky prováděny se souhlasem pacienta. Odmítá-li pacient přes náležité vysvětlení potřebnou péči, je ošetřující lékař povinen vyžádat si o tom jeho písemné prohlášení (revers). Na tomto místě je třeba zdůraznit **tři důležitá pravidla:**

1. jakmile pacient odmítá potřebnou péči, musí s ním komunikovat lékař, nikoli zdravotní sestra či jiný zdravotnický pracovník. Lékař poskytuje pacientovi náležité vysvětlení, pokud pacient na svém stanovisku trvá, lékař si vyžádá negativní revers;
2. pacient musí být lékařem nejprve náležitě informován o tom, jaké důsledky pro jeho zdraví, případně i život, může mít rozhodnutí odmítnout potřebnou zdravotní péči. Lze doporučit, aby u podání této informace byl alespoň jeden svědek (kolega, zdravotní sestra);
3. zápis do zdravotnické dokumentace nemůže nahradit negativní revers! Lékař, který stanovisko pacienta pouze zaznamená do zdravotnické dokumentace, porušuje zákon a může být snadno posléze obviněn, že pacientovi neposkytl náležité vysvětlení a pacient potřebnou péči odmítl proto, že se mu nedostalo potřebných informací, které byl lékař povinen mu poskytnout.

V praxi občas dochází k případům, kdy pacient odmítá potřebnou péči a současně odmítá podepsat negativní revers. V takových případech lze doporučit, aby u poučení pacienta byl alespoň jeden svědek, negativní revers byl řádně sepsán (jako by jej pacient podepsat chtěl), místo podpisu pacienta pak připojit text: »Pacient odmítl podepsat. Svědek náležitého poučení a stanoviska pacienta: ... (podpis svědka).«

Lékaři často poukazují na situace, kdy pacient léčbu odmítá, je ochoten podepsat revers, ale jeho zdravotní stav je takový, že není schopen náležitě chápat poučení lékaře a není patrně ani způsobilý k platnému projevu vůle (je intoxikován, dezorientován např. po mozkové komoci ap.). V těchto případech musí lékař z medicínského hlediska posoudit, zda zdravotní stav pacienta je takový, že je způsobilý k platnému projevu vůle, či nikoli. Svůj závěr o pacientově způsobilosti či nezpůsobilosti k platnému plnohodnotnému rozhodnutí musí řádně dokumentovat. Dospěje-li k závěru, že pacientův zdravotní stav neumožňuje platný projev vůle a je třeba provést neodkladné výkony nutné k záchraně pacientova života nebo zdraví, poskytne potřebnou péči i bez souhlasu pacienta.

Negativní revers by měl obsahovat:

- který lékař, kterého pacienta, na kterém pracovišti či jiném místě poučil;
- den, hodinu a minutu, kdy se tak stalo;
- výslovně uvést, jakou zdravotní péči pacient odmítá (hospitalizaci, diagnostický výkon, léčebný výkon, transfúzi krve ap.);
- podrobně uvést, jakého vysvětlení se pacientovi dostalo o případných následcích neprovedení potřebného výkonu či neposkytnutí potřebné péče pro jeho zdraví či život;
- stanovisko pacienta o tom, že vzal toto náležité vysvětlení a poučení na vědomí, porozuměl mu, nemá na lékaře žádné další dotazy a přes toto vysvětlení a poučení konkrétní (opět výslovně uvedený) zákrok či péči odmítá;
- datum a podpis pacienta a podpis lékaře, který pacienta poučil, popř. podpis svědka či svědků.

2.7.4. Poskytování zdravotní péče bez souhlasu pacienta

Článek 26 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně umožňuje, aby zákon stanovil některá omezení práv obsažených v této úmluvě, která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu bezpečnosti veřejnosti, předcházení trestné činnosti, ochrany veřejného zdraví nebo ochrany práv a svobod jiných.

Zákon o péči o zdraví lidu stanoví případy, kdy je možno vyšetřovací a léčebné výkony provádět bez souhlasu nemocného, a je-li to podle povahy onemocnění třeba, převzít nemocného bez jeho souhlasu i do ústavní péče. Jde o tyto případy:

- jde-li o nemoci stanovené zvláštním předpisem (zejména přenosné choroby), u nichž lze uložit povinné léčení (viz zákon č. 258/2000 Sb., zejména § 64);

- jestliže osoba jeví známky duševní choroby nebo intoxikace ohrožuje sebe nebo své okolí;
- není-li možné vzhledem ke zdravotnímu stavu nemocného vyžádat si jeho souhlas a jde o neodkladné výkony nutné k záchraně života a zdraví;
- jde-li o nosiče (viz § 53 zákona č. 258/2000 Sb.).

Převzetí nemocného bez jeho písemného souhlasu do ústavní péče je zdravotnické zařízení povinno do 24 hodin hlásit soudu, v jehož obvodu má sídlo. Převzetí se neoznamuje, jestliže nemocný dodatečně ve lhůtě do 24 hodin projevil souhlas s ústavní péčí. Soudu je nutno oznámit též případy, kdy pacient byl bez svého souhlasu omezen ve volném pohybu nebo ve styku s vnějším světem, a to do 24 hodin od okamžiku, kdy k takovému omezení došlo.

■ Nezletilý pacient a pacient zbavený způsobilosti k právním úkonům

Podle článku 6 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně může být proveden zákrok na osobě, která není schopna dát souhlas, je-li to k jejímu přímému prospěchu. V případech nezletilých a nesvéprávných osob se vyžaduje tzv. zástupný souhlas – zákonných zástupců, opatrovníka, nebo k tomu zákonem určeného orgánu či instituce (v ČR soudu). Náзор nezletilé osoby musí být zohledněn jako faktor, jehož závaznost narůstá úměrně s věkem a stupněm vyspělosti.

Podle zákona, je-li třeba neodkladně provést vyšetřovací nebo léčebný výkon nezbytný k záchraně života nebo zdraví dítěte anebo osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům a odpírající rodiče nebo opatrovník souhlas, je ošetřující lékař oprávněn rozhodnout o provedení výkonu. Toto ustanovení se týká dětí, které nemohou vzhledem ke své rozumové vyspělosti posoudit nezbytnost takového výkonu. V těchto případech neodkladné péče tedy lékař nepřijme od zákonných zástupců či opatrovníka negativní revers a rozhodne, že výkony nutné k záchraně života či zdraví budou provedeny.

Složitější situace nastává, nejde-li o neodkladné výkony, ale jde o zdravotní péči, která, nebude-li v dohledné době poskytnuta, znamená ztrátu naděje na pacientovo uzdravení. Rodiče nezletilého dítěte např. odmítají indikovanou léčebnou péči při zhoubném krevním onemocnění a dítě je ve věku, kdy není schopno situaci posoudit a samo se rozhodnout. V takovém případě je třeba v souladu

se zákonem o sociálně-právní ochraně dětí upozornit neprodleně na případ orgán sociálně-právní ochrany dětí pověřeného obecního úřadu, který by měl okamžitě navrhnout soudu vydání předběžného opatření. Soud o takovém návrhu rozhodne do 24 hodin. Jeho rozhodnutí je předběžně vykonatelné (lze se proti němu odvolat, ale odvolání nemá odkladný účinek) a tímto rozhodnutím je nahrazen souhlas rodičů s poskytnutím náležité zdravotní péče dítěti.

V roce 2004 řešil Ústavní soud ČR obdobný případ: rodiče odmítali z náboženských důvodů indikovanou zdravotní péči o šestileté dítě trpící leukémií a souhlasili pouze s paliativní terapií. Soud předběžně rozhodl o tom, že potřebná zdravotní péče bude dítěti poskytnuta. Odvolání rodičů bylo zamítnuto. Rodiče podali ústavní stížnost a Ústavní soud ČR zaujal jednoznačné stanovisko, kterým potvrdil správnost postupu obecních soudů s tím, že uplatňování rodičovských práv nesmí být k neprospěchu dítěte a zejména nesmí být trpěno, aby dítě bylo jednáním rodičů poškozeno. Ústavní soud poukázal na obdobná stanoviska Evropského soudu pro lidská práva.

2.7.5. Zdravotnická dokumentace

Zdravotnická dokumentace je základním dokladem i důkazem o poskytované zdravotní péči. Jejím vedení je proto třeba věnovat náležitou pozornost. V případech žalob, trestních oznámení či stížností na lékaře může být zdravotnická dokumentace pro lékaře »dobrým obhájcem«, ale také »nepříjemným žalobcem«.

Podrobnosti o vedení zdravotnické dokumentace stanoví zákon a vyhláška. Zápisy musejí být pravdivé, průkazné a čitelné, musejí být opatřeny datem, identifikací a podpisem toho, kdo zápis provedl. Opravy se provádějí opravným zápisem, původní text musí zůstat čitelný. Vedení zdravotnické dokumentace pouze na paměťových médiích výpočetní techniky je možné za přesně stanovených podmínek, jejichž základem je ověřený elektronický podpis osoby provádějící zápis. Zákon taxativně uvádí, které osoby, resp. orgány, mohou nahlížet do zdravotnické dokumentace, vždy pouze v rozsahu nutném pro splnění konkrétního úkolu. Studenti získávající způsobilost k výkonu zdravotnického povolání tak mohou činit s písemným souhlasem pacienta, s výjimkou případů, kdy to jeho zdravotní stav neumožňuje.

Pacient má právo na poskytnutí veškerých informací shromážděných ve zdravotnické dokumentaci vedené o jeho osobě a v jiných zápisech, které se vztahují k jeho zdravotnímu stavu. Z těchto informací se nesmí dozvědět údaje o třetí osobě. Za osoby nezletilé mají toto právo jejich zákonní zástupci.

Pacient má právo v přítomnosti zdravotnického pracovníka nahlížet do své zdravotnické dokumen-

tace a do všech jiných zápisů vedených o jeho zdravotním stavu. V případě autorizovaných psychologických metod a popisu léčby psychoterapeutickými prostředky může však nahlížet pouze do záznamů týkajících se popisu příznaků onemocnění, diagnózy, popisu terapeutického přístupu a interpretace výsledků testů. Vedle nahlížení do dokumentace má pacient nebo osoba, kterou k tomu pacient zmocní, právo na pořízení výpisů, opisů nebo kopií zdravotnické dokumentace. Neumožňuje-li zdravotní stav pacienta, aby určil osoby, které jsou za něho nebo vedle něho oprávněny nahlížet do dokumentace a pořizovat si její kopie, mají toto právo osoby jemu blízké (viz kap. 2.7.3.). Neurčil-li pacient za svého života, kdo je oprávněn nahlížet do jeho zdravotnické dokumentace a pořizovat si její kopie, popřípadě nevyslovil zákaz nahlížení a kopírování pro všechny osoby, mají po smrti pacienta právo nahlížet do jeho zdravotnické dokumentace včetně pitevního protokolu rovněž osoby jemu blízké.

V případě změny ošetřujícího lékaře nebo zdravotnického zařízení je ošetřující lékař povinen nově zvolenému lékaři předat všechny informace potřebné pro zajištění návaznosti zdravotní péče. Nepředává tedy zásadně originál zdravotnické dokumentace (ten zůstává jako důležitý doklad zdravotnického zařízení), ale jen výpis, popřípadě xerokopii.

2.7.6. Ochrana osobních údajů, povinná mlčenlivost

Právo na ochranu osobních údajů zaručuje pacientovi jak Úmluva o lidských právech a biomedicině, tak Listina základních práv a svobod. Podle zákona o ochraně osobních údajů je jakýkoli údaj o zdravotním stavu člověka tzv. citlivým, a tedy zvláště přísně chráněným osobním údajem. Porušení povinné mlčenlivosti a neoprávněné nakládání s osobními údaji (např. se zdravotnickou dokumentací) je jednak trestným činem, jednak správním deliktem, za který lze zdravotnickému zařízení uložit citelnou pokutu.

Podle zákona je každý zdravotnický pracovník povinen zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o nichž se dověděl v souvislosti s výkonem svého povolání. Tato dílce je velmi široká a zahrnuje téměř všechny údaje o pacientovi. Zákon však stanoví některé výjimky, které představují průlom do povinné mlčenlivosti zdravotnického pracovníka.

Výjimky z povinné mlčenlivosti jsou:

- sděluje-li lékař údaje o zdravotním stavu pacienta s jeho souhlasem. Skutečnost, že pacient lékaře zprostil povinné mlčenlivosti by měla být písem-